

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- UKREPATI PRAVOČASNO IN ODGOVORNO, str. 2
- NOVISAMOUUPRAVNI SPORAZUMI O ŠTIPENDIRANJU, str. 2
- POJUTRIŠNJEM BO PREPOZNO? str. 3
- ALI PEDAGOŠKO ŠOLSTVO DANDANES STOJI ALI PADA, str. 4
- ČLOVEK — BITJE PRIHODNOSTI, str. 7
- RAČUNALNIK ALI IGRAČA? str. 8
- SVEŽINA V STROKOVNEM SPOPOLNJEVANJU, str. 10

Stane Dremelj: Prešernova podoba

Ljudje, narava in kultura

Naš prijazni, dovolj bogati planet smo dobili na posodo od naših prednikov. Zanimcem ga ohranimo takega, da bodo lahko živeli človeka vredno življenje! Ekološko svetlejši svet prihodnosti lahko zgradimo le, če smo vsi skupaj pripravljeni prispevati svoj delež, navidezno še tako skromen. Iluzorno je pričakovati, da bomo zgolj s kritikarstvom ali celo z neprizadetostjo karkoli spremenili. Prvi korak pa je, da se bolj celostno seznanimo s koreninami in stopnjo onesnaženosti okolja, kritično pretehtamo tudi svoje postopke in odnos.

Ekološka vzgoja temelji na spoznanju, da je treba bistveno spremeniti odnos med človekom in naravo. Človek je povzdignjen, vlada nad naravo. Opozoriti mora, da je nujnost vzpostaviti uravnotežen ekosistem. Človek je sestavni del narave, le-ta pa vir življenja, in ne objekt brezobzirnega izkoriščanja. Človek lahko živi in razvije vse svoje sposobnosti le ob harmoničnem sožitju z

naravo. Naravni kapital je na Zemlji nastajal več kot štiri milijarde let. Brezobzirnost industrializma zadnjih nekaj desetletij pa je povzročila, da so meje gospodarske rasti zaradi vse večje onesnaženosti in pomanjkanja obnovljivih surovin že na obzoru. Nekateri pojavi vse bolj kažejo, da gre h koncu obdobje, ki se je začelo pred dvesto leti z industrializacijo. Ne moremo sicer zanikati, da ni prineslo tudi veliko dobrega, vendar je zaradi enodimenzionalnosti, progresivne materializacije vrednot zašlo v slepo ulico. Če hoče človek preživeti, se mora preživeti umakniti prihodnosti, ki bo sposobna zagotoviti eksistenčne pogoje človekovega bivanja — čist zrak, vodo, hrano. Prihodnost ni svet pomanjkanja, vsekakor pa ne more biti svet potrošništva.

Z večjim ekološkim znanjem se strokovno podkovani lahko dejavneje vključujemo v akcije Zveze društev za varstvo okolja,

gibanje Znanost mladini (mladinski raziskovalni tabori, izdelava raziskovalnih nalog s področja varstva in urejanja okolja), šolske akcije (npr. naravoslovni dnevi), utemeljeno lahko posegamo v razprave in akcije o prostorsko-ekoloških dilemah razvoja delovne organizacije, domačega kraja, pokrajine. Obenem širimo ekološko zavest, ki nam bo lahko krepko pomagala jutri, ko bomo prisiljeni sodelovati v delovnem in bivalnem okolju o dilemah prostorskega razvoja, razvojni usmeritvi, posegih v okolje. V zanesenosti dosežkov (ekološko pogosto dvomljivih) znanstveno-tehnične revolucije ne smemo pozabiti, da smo še vedno biološka bitja, ki potrebujejo za obstoj prostor, čist zrak, pitno vodo, zdravo hrano. V blišču ekonomske evforije se pogosto skriva ekološka puščava.

DUŠAN PLUT, Za ekološko svetlejši jutri.
(Več o tem na tretji strani.)

Popotnica duha in srca

V zgodovini človeštva pomeni štirinajst let nepredstavljivo kratek trenutek, v zgodovini Zemlje še krajšega. Do preloma tisočletja, do vznemirljive številke 2000, je štirinajst bežnih utripov. Genski kod tristo tisoč učencev, kolikor jih danes obiskuje osnovno in srednjo šolo, bo njihovo biološko uro poganjal nekaj desetletij. V tem času se jim bo do vrha napolnilo enkratno in neponovljivo življenje. Zdaj se napaja in napojilo naj bi se tudi iz izvira, ki mu pravimo kultura.

Kulturnost je ena, je ali pa je ni, kultur je veliko. Njihov oblikovalec in porabnik je zmeraj in samo človek.

Tristo tisoč učencev odrašča v obdobje poindustrijske revolucije. V to dobo se staramo njihovi učitelji. Že danes trosimo vanjo semena za zdravo in nezdravo klijanje. Bo Gutenberg v informacijski družbi označen kot fosilni predpotopni knjigozaver ali kot večno prerajajoči se Feniks? Koliko učiteljem je opešal vid, ker so ure in ure previseli nad zvezki in knjigami? Koliko delavcev in strokovnjakov vseh vrst bo za srečo ogoljufala siva mrena — davke na žarčenje iz računalnika? Med Scilo in Karibdo je vendarle toliko prostora in možnosti, da se človeštvo že vekove izmika najhujši nevarnosti. Ponaša se z občudovanja vrednimi spomeniki omike. Kulturo jemlje na nočeto barko; očimo ne mara brez nje ne preživeti ne propasti.

V osončju duhovnih križpotij se je skoraj pred pol tisočletja prižgala Trubarjeva zvezda. Od takrat naprej smo Lubi Slovenci zapisani domovini in izgnanstvu. Imamo svoj dom in nigirdom, imamo pa tudi nezamenljivo doto pismenosti in knjižni jezik. Ohranili smo ga v gluhi lozi Metternichovega in Bachovega absolutizma pa v smrtni grozi Gonarsa, Dachaua, Buchenwalda, Šlezije, menda ga ne bomo prepustili na milost in nemilost naključnega preživetja.

To ima France glavo! Tako Lenka Prešernova svojega brata pesnika popisuje. Tako fleten otrok si bil, je o njem zapisala mati Mina. Z njegovim imenom so poimenovane šole, gledališča, društva, zbori, založbe, trgi, ulice, hrami, brigade — toda ali mladi in najmlajši še znajo na pamet vsaj tri njegove pesmi? Znajo Vodnikove, Gregorčičeve, Aškerčeve, Jenkove, Murrove, Kosovelove, Borove, Minattičeve, Zajčeve, Grafenauerjeve, Novakove... Ves Krst pri Savici? Ves Sonemi venec? Ob izteku tisočletja se zdi marsikomu kaj takega le brezplodno zbiranje in neproduktivna zamaknenost v stare oltarje. Človekovo misel so obsedli čipi, kibernetika, mikrografija, tehnika, umetni možgani, gensko načrtovanje, elektronska roka, robot, kabelska in satelitska televizija. Toda v informacijski družbi bo potrebna tudi informacijska kultura! Nekaj podaknjenih programčkov, pa ne bi mogel nihče več preprečiti usodnega zla.

Kultura ostaja naša izbirna možnost. Kultura je v vseh časih boj za človečnost. V zanosu ustvarjanja sta pesnik in inženir ubrana na isto struno. Filozofska in znanstvena misel sta enako prenikavi. Kadar se napajata iz kulture, nista razdiralni. Kulturnost in grobijanstvo se izključujeta in v tem ločnem priduju duhovnosti se že vso človeško zgodovino zrnje samo loči od plev. V čem je teža slovenskega kulturnega praznika? Nekaj je je tudi v proslavah, v izložbah s Prešernovo sliko, v šopku cvetja pred njegovim spomenikom. Če bi izginili ti simboli, bi pomenilo, da tudi nobene zavesti ni več. Zavest in zaveznanost duhovnim vrednotam dajeta kulturnemu prazniku pomen in vsebino.

Kulturni praznik nas mora družiti. Slovenski domovi so tu in tam. Misel iz Dume je že goča.

Vače, Nabrežina, Žitara vas, Ingolstadt — domovina, zamejstvo, zdomstvo pa še vseh vrst izseljenstvo tja do daljne Adelaide. Ali bo dovolj Čedermacev? Slovenska beseda ne sme umreti.

Za pomembne odločitve gre tam in tu.

Kaj Petrarco, kaj nam Tasov treba pevcev je prijetnih? Slišim od butic nevkretnih prašat zdanjih, prednjih časov. Kultura ne sme biti izrinjena na rob zavesti. Mladi naj jo bodo deležni v družini in družbi. Morajo jo poznati. Za to je potrebno veliko znanja z jezikovno umetnostnega področja. Pridružiti se mu mora še raziskovalna misel. Rešitev za duhovno preživetje ni v posnemanju, ampak v ustvarjalnosti. Rešitev ni v slepem prevzemanju tuje miselnosti, ampak v poglobljanju in bogatenju lastne kulture, oplemenitene z razgledanostjo evropske in zunajevropske sosese. Informacijska družba — prihodnost mladih — bo še bolj kot današnja potrebovala informacijsko kulturo, saj bo zaradi hitrega prenosa podatkov vsak čas obveščujoča in obveščena o vsem. Tudi to bo dobro in slabo hkrati, medalja z dvema stranema, janusov obraz. Pod soncem nič novega. Vendar je prav, da ob kulturnem prazniku izmerimo daljo in da pospremimo mlade v prihodnost tudi s popotnico duha in srca.

BERTA GOLOB

dogodki
novosti

Ukrepati pravočasno in odgovorno

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije opozarja na razsežnosti problematike pri reševanju ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev

V zadnjih letih smo — v nasprotju z vsemi izpovedanimi in večkrat zapisanimi družbenimi usmeritvami — vztrajno zmanjševali izobraževanje ob delu in iz dela in povsem zanemarili načelo stalnega izobraževanja. Res je tudi, da se nismo zavzeli za razvoj delavskih univerz, ki so nam veliko pomagale pri organiziranju in usposabljanju delavcev, in da nismo spodbujali šol, ki bi lahko za izobraževanje odraslih storile veliko več. Izgovori, da nas pestijo gospodarske težave, so klavarno opravičilo za družbo, ki nima odnosa do znanja, še posebej, če ne želi zaostajati za razvitim svetom.

Logično je, da se nam bodo te napake maščevale, še posebno zdaj, ko vstopamo v obdobje prestrukturiranja našega gospodarstva, v novo srednjoročno obdobje. Kaže, da imamo sistem zaposlovanja, vendar na zelo nizki ravni, in kar je še hujše, zelo malo kadrovskih in denarnih zmožnosti, da bi to stanje izboljšali.

Združeno delo namreč zahteva, da je treba pri reševanju tehnoloških presežkov delavcev preusposobiti s 1. na 3. ali celo na 4. stopnjo strokovne usposobljenosti. Povedano drugače: približno 14.000 delavcev z najnižjo izobrazbo bi bilo treba prešolati. To bi sicer pomenilo kakovosten preskok pri organizaciji preusposabljanja, ki pa bi ga skupnosti za zaposlovanje niti kadrovske niti denarne ne zmore.

Očitna so tudi tale nasprotja: naša industrija še zmeraj potrebuje veliko delavcev, največ pa priučeni, nekvalificirani delavci, ker se še zmeraj ubada z nizko tehnološko razvitostjo. Po drugi strani pa imamo kar 1800 do 1900 delavcev z visoko izobrazbo, ki iščejo zaposlitev!

Poleg tehnoloških presežkov delavcev pa je treba reševati tudi problem ekonomskih presežkov delavcev v delovnih organizacijah, ki imajo gospodarske težave.

O vseh razsežnostih te problematike je zavzeto razpravljalo na zadnji seji Svet za vprašanja izobraževanja, znanosti in kulture pri Republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, ki je namenil tem problemom osrednjo točko dnevnega reda. Namen sindikata je bil predvsem opozoriti na številna vprašanja, ki bodo zahtevala čimprejšnje ustrezne odgovore in resne, odgovorne odločitve.

Razprava je opozorila predvsem na naslednje:

Ločevati je treba ekonomske in tehnološke presežke delavcev. Ko postane — zaradi prehoda na nove tehnološke postopke — delo nekaterih delavcev v delovni organizaciji nepotrebno, je treba doseči, da delovne organi-

zacije izpolnijo svoje obveznosti, določene z zakonom. To pomeni, da morajo prekvalifikacijo teh delavcev reševati delovne organizacije v okviru svojih naložbenih načrtov. Ko pa postane delo delavcev nepotrebno zaradi gospodarskih težav delovne organizacije, je treba zagotoviti solidarnost na ravni republike Slovenije.

V razpravi smo slišali, da republiški svet podpira spremembe delovnopravne zakonodaje, ki omogočajo bolj prožno trajno ali začasno prerazporejanje delavcev v delovni organizaciji ali zunaj nje, vendar opozarja, da ustava zagotavlja trajnost zaposlitve kot osnovo socialne varnosti prebivalstva. Člani sveta so nadalje opozorili, da je treba pri reševanju te problematike upoštevati vlogo samoupravnih interesnih skupnosti za zaposlovanje in da bi morale delovne organizacije v svojih letnih načrtih upoštevati tudi potrebe po prekvalifikaciji delavcev (to pomeni vse tisto, česar ne bodo mogle same rešiti). Ob prehodu na nove programe bo treba zagotoviti tudi denar za usposabljanje tistih delavcev, katerih delo ni več potrebno.

Republiški svet je predlagal, naj bi Zveza skupnosti za zaposlovanje ugotovila potrebe po organiziranju, usmerjanju in usposabljanju delavcev. Gospodarska zbornica Slovenije naj bi določila potrebne programe in usklajevala delo. Pri tej dejavnosti naj bi pomagale posebne izobraževalne skupnosti in delovne organizacije ugotoviti bistveno: kakšne profile in kakšne poklice potrebujejo. Pri izobraževanju delavcev pa naj bi pomagale šole, posebne izobraževalne skupnosti in delavske univerze. Povedati moramo, da je Zveza delavskih univerz Slovenije pripravila delovni program za leto 1986, v katerem je že upoštevala potrebe po izobraževanju delavcev. Republiški svet je njen program sprejel, še posebno pa podprl (tudi z denarjem) naloge, ki zadevajo vprašanja izobraževanja delavcev.

Da bi prispevali k operativnosti načrtovalnih dokumentov, bo Sindikat pripravil republiški posvet o izobraževanju odraslih za pridobitev izobrazbe, ki bo potekal sredi februarja. Na posvetu bodo sodelovali predstavniki posameznih posebnih izobraževalnih skupnosti. Na posvetu naj bi ugotovili, kakšne so in kakšne bi morale biti kadrovske in denarne možnosti za izobraževanje odraslih, in določiti tiste, ki bodo posamezne naloge izpeljali. Sindikat si bo še nadalje prizadeval, da bi bistveno povečali izobraževanje zaposlenih in da bi se za to resneje lotili strokovnih in organizacijskih priprav.

TEA DOMINKO

Od iskanj k rešitvam

S seje skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije

O solidarnosti, o razumevanju za tiste, ki nimajo toliko, da bi si lahko privoščili najnujnejše, se je pri nas že od nekdaj veliko govorilo in seveda tudi z zakoni določalo. Tako je tudi s solidarnostjo v šolstvu, z zbiranjem denarja, za zagotovljeni program osnovne šole. Ta solidarnostni sistem temelji na znanih načelih, predpisanih z ustavo in zakoni: podlaga za določanje solidarnosti je še zmeraj zagotovljeni program, denar, zbran po taki poti, dobijo v tistih občinah, ki s povprečno stopnjo bruto osebnega dohodka zberejo manj sredstev kot je potrebno za izpeljavo zagotovljenega programa, višina solidarnostnega zneska pa se podeljuje upravičencem še po dodatnih merilih. Ugotavljajo pa, da 40 občinskih izobraževalnih skupnosti z enotno prispevno stopnjo ne zbere dovolj denarja, da bi lahko poravnala izdatke za zagotovljeni program; kar 22 jih mora zaradi omejitvenih meril poravnati razliko in se torej neposredno dopolnjujejo same. V osemnajstih občinskih izobraževalnih skupnostih kljub vsemu ne morejo zbrati potrebnega denarja, zato pride dodatno prelivanje solidarnostnega denarja do njih po Izobraževalni skupnosti Slovenije. V sedmih občinskih izobraževalnih skupnostih zberejo s stopnjo toliko denarja, da jim zadošča za zagotovljeni program, v 12 pa zberejo več denarja in ga zato prispevajo za solidarnost.

Tako utemeljeno in s številkami podprto je videti vse lepo in prav, delegati na seji skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije (21. januarja) pa so menili drugače. Resnica je namreč taka, da s solidarnostnim siste-

mom ni povsem zadovoljen nihče: niti tisti, ki denar dobivajo, še manj pa seveda oni, ki ga dajejo. Tudi v Ljubljani ugotavljajo, tako kot še marsikje, da se je solidarnostni sistem razobličil: dogaja se, da v nekaterih občinah na enem področju denar za solidarnost združujejo, na drugem pa prejemajo solidarnostno pomoč. Iskanje ustreznih rešitev je torej vse prej kot lahko opravilo. Ena od poti, ki jo bo treba ubrati, je razčlenitev republiške solidarnosti v vseh družbenih dejavnostih. Tako bi, ob primerjavi solidarnostnih sistemov na drugih področjih, morda venarle našli primernejši model zbiranja in razdeljevanja solidarnostnih sredstev tudi v vzgoji in izobraževanju. Nekateri menijo, da bi ob drugačnem sistemu solidar-

nosti odpadlo veliko nesporazumov; teh tudi zdaj ne bi bilo, če ne bi tako zelo odlašali in bi o pravem času postavili solidarnost na nove temelje, drugi pa se sprašujejo, zakaj spreminjati sistem, ki se je razmeroma dobro uveljavil. Najbrž je resnica, tako kot ponavadi, nekje vmes: pravo pot bodo pokazala preučevanja, denar, ki ga mora nekdo odmeriti iz svojega žepa, pa je bil že od nekdaj tista občutljiva točka, kjer so se porajala navzkrižja in spori.

Kakorkoli že: skupščina je sklenila, da bo zdajšnji solidarnostni sistem združevanja denarja za zagotovljeni program osnovne šole veljal do konca junija, do tedaj pa naj bi posebna komisija pripravila nov sistem solidarnosti.

Ob teh razmišljanjih so opozorili na januarski seji skupščine tudi na vrednotenje programov osnovnih šol v občini, ki seveda zdaj tako kot drugi programi — nimajo prave cene. Poenotaj naj bi samo ceno storitev — temu pa naj bi pripomogla enostavnost dela in usklajenost panoihi sporazum v osnovnem šolstvu.

Delegati so dobili na vpogled tudi sporočilo, da bo mogoče šolam za januar in februar povračati akontacije za osebne dohodke in materialne stroške 20 do 25 % glede na osnovno leto 1985, o poročanju dohodkov za minulo leto pa se bodo dogovorili na prihodnji seji skupščine — 11. februarja.

MARJANA KUNEJ

Novi samoupravni sporazumi o štipendiranju

S posveta na Republiški konferenci SZDL

Posvet s predsedniki svetov za vzgojo in izobraževanje pri občinskih, mestni in obalni konferenci SZDL, ki ga je sklical svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu RK SZDL Slovenije, je bil namenjen predvsem uveljavljanju novega, dopoljenega samoupravnega sporazuma o štipendiranju v občinah, hkrati pa je bil priložnost za pogovor o drugih aktualnih vprašanjih vzgoje in izobraževanja.

Novi samoupravni sporazum o štipendiranju — o njem je lani tekla javna razprava — prinaša več novosti. Nova je lestvica, po

kateri se štipendija prilagaja višini mesečnega dohodka na družinskega člana. Novo je določilo, po katerem bo odbor za štipendiranje pri Zvezi skupnosti za zaposlovanje SR Slovenije vsako trimesečje sproti usklajeval štipendije z gibanjem osebnih dohodkov in življenjskih stroškov. Tako bomo preprečili, da bi inflacija še naprej jemala učencem in študentom štipendijski dinar. Pomembna so določila, ki spodbujajo učence in študente k učni uspešnosti. Za nadpovprečno uspešne in delavne učence in študente ne veljajo splošne omejitve glede družinskega dohodka; take učence in študente predlagajo za štipendiranje sveti vzgojno-izobraževalnih organizacij. Sicer pa posebna lestvica uravnava višino štipendije z doseženim učenim uspehom v preteklem šolskem letu, razen v prvih letnikih. Višina štipendije se razlikuje tudi po tem, ali se štipendist šola v domačem kraju ali zunaj njega; predviden je tudi poseben dodatek za stroške prevoza v šolo.

Združena sredstva za štipendiranje se uporabljajo tudi kot nadomestilo za nižjo ceno družbene prehrane učencem in študentom, saj vodi k istemu cilju — k izravnavi socialnih razlik in gmotnih možnosti za študij.

Štipendije iz združenih sredstev naj bi bile prehodna oblika do kadrovskih štipendij, ki so tudi v prihodnje temeljna oblika štipendiranja. Z njimi naj bi organizacije združenega dela uravnale svojo kadrovske politiko in usmerjale mlade v poklice, kjer so potrebe po delavcih največje. Novi samoupravni sporazum vsebuje posebna določila tudi za podiplomski študij; štipendija tu ne sme biti nižja od minimalnega osebnega dohodka pripravnika z visoko izobrazbo.

Zal pa gospodarske organizacije zaradi zaostale tehnologije najraje dodeljujejo štipendije za manj zahtevne programe, dela in naloge. Če ne bi bilo štipendij iz združenih sredstev, bi marsikateri od nadarjenih ne imel možnosti za šolanje.

Sprejemanje in uveljavljanje novih samoupravnih sporazumov o štipendiranju v občinah in organizacijah združenega dela mora zato spremljati širše zasnovano usmerjanje mladih v izobraževanje in delo — v skladu z njihovimi sposobnostmi, potrebami združenega dela in perspektivami družbenogospodarskega razvoja. S temi perspekti-

vami se ne ujema to, da v nekaterih občinah z manj razvito mrežo srednjih šol že četrtna mladih osnovni šoli ne nadaljuje izobraževanja. Vračamo se torej na nižjo izobrazbeno stopnjo ne le zaradi gmotnega položaja, marveč tudi zaradi kratkovidnosti staršev, učencev in še koga. Nekoč, ko so bile razmere slabše kot danes, so bili starši pripravljani žrtvovati marsikaj, da so se otroci dokopali do izobrazbe. S razvrednotenjem izobrazbe, ki ga doživljamo posebno pri pedagoških poklicih, tako že maščujemo nad mladino?

V razpravi o gmotnih in drugih aktualnih vprašanjih smo slišali na posvetu še nekaj kritičnih misli in predlogov. Izobraževalna skupnost Slovenije pogosto navaja primerjalne podatke o osebnih dohodkih v usmerjenem izobraževanju, za osnovno šolo pa teh podatkov ni. Tako osnovne šole ne morejo primerjati med sabo po občinah, sveti za vzgojo in izobraževanje pri občinskih konferencah SZDL pa tudi nimajo pravih podatkov, ko obravnavajo gmotni položaj vzgoje in izobraževanja v občinah.

Nekateri predstavniki Izobraževalne skupnosti Slovenije nenehno sklicujejo na velike možnosti za varčevanje in racionalizacijo v šolstvu. Udeleženci so povedali, da takih možnosti vsaj v osnovnih šolah in vrtcih ni več. Varčujejo že s kredom in papirjem, papirnate brisače pa prinesejo na dan že samo tedaj, ko pričakujejo sanitarnega nadzornika.

Učitelji in vzgojitelji delajo še zmeraj prizadevno, čeprav je v zbornicah vedno manj pogovorov o učencih in vzgoji, vedno več pa o osebnih dohodkih. Posledice slabega gmotnega položaja se tako kažejo v kakovosti vzgoje in izobraževanja. Ko se bodo uresničile obljube, da se bodo osebnimi dohodki prosvetnih delavcev sproti usklajevali z osebnimi dohodki v gospodarstvu, bodo prišli tudi za kakovost boljši časi.

Učitelji si želijo več svetovalne pomoči. Nekje so rekli, da bi sami prispevali, da bi pedagoški svetovalci imeli na voljo osebnih avto in s tem več časa za svetovalno delo z učitelji. Sicer pa bi šole želijo umirjenega dela, da bi sprejete programe s skupnimi močmi lahko nenehno izpopolnjevali in jih uresničevali po svojih najboljših volji.

J. V.

Kaj hromi ustvarjalnost

Zanimiv posvet v Celju

Vrstijo se razprave, posveti, seminarji, tribune in pogovori za okroglo mizo. Vsi se posvetujemo z vsemi, uspehov pa ni in ni. Vprašanje je sicer, kolikšne neposredne učinke bo imelo srečanje prosvetnih delavcev celjske občine, ki je bilo v ponedeljek, 27. januarja v Celju, vredno pa ga je omeniti zaradi marsičesa. Ne toliko zato, ker se ga je — kot že prejšnja leta — udeležilo nekaj 600 učiteljev in vzgojiteljev iz celjske občine in ker je organizator — društvo pedagoških delavcev Celje — pritegnil k organizaciji tudi druge družbenopolitične organizacije. Tudi ne zato, ker je prispevkom govornikov (in s tem prosvetnim delavcem) prisluhnilo občinsko vodstvo. Sama tema srečanja Razvijanje ustvarjalnosti ni bila nič novega — o njej smo slišali že veliko, obravnavajo jo na vseh ravneh. Zdi se, da je bilo najbolj dragoceno dvojice: informacija o razmerah in razvoju gospodarstva in družbe v svetu in pri nas — s pogledom v prihodnost — podal jo je dr. Veljko Rus — in opis gospodarskih (in razvojnih) razmer v celjskem gospodarstvu, ki ga je podal mag. Tone Zimšek.

Prehodu iz industrijske v informacijsko družbo se tudi mi ne bomo mogli (hoteli) izogniti, če-dale je jasneje pa postaja, da se še zmeraj ne zavedamo, zakaj pravzaprav gre. Da v informacijski družbi niso toliko pomembni stroji, računalniki, elektronika in mikroelektronika, temveč znanje, reorganizacija znanja. Tako bi lahko povzeli besede prof. dr. Veljka Rusa. In da nameravamo v svetu (razvitem svetu) seveda nameniti za izobraževanje dvakrat toliko denarja kot doslej in še enkrat več strokovnjakov, zaposlenih v izobraževanju, kot jih imajo zdaj. Odveč bi bilo spominjati, da pri nas delež narodnega dohodka, ki ga namenjamo izo-

braževanju zadnjih pet let pada, da se je v istem obdobju število učencev, ki so se vpisali v srednje šole zmanjšalo za 5 % in, da smo po številu študentov na 10.000 prebivalcev (140 jih je) na predzadnjem mestu v Jugoslaviji, kaj šele v svetu! Najbolj nas lahko skrbi podatek, da imamo zdaj prvič rod mladih ljudi, ki je manj izobražen kot je bil rod pred njim. Je morda zgolj naključje, da vse te številke sovpadajo z reformo izobraževanja? Ali pa gre res zgolj za gospodarsko krizo?

Seveda pa ne moremo in ne smemo ostati le pri omenjenih vprašanjih. Tudi učitelji sami lahko naredijo marsikaj, da se izboljšajo razmere v samem šolstvu (in s tem dolgoročno tudi v gospodarstvu in družbi). Malce bi se morali ozreti po izkušnjah iz sveta in jih presaditi v naše razmere (ekonomizacija pouka, skupinsko delo, samoizobraževanje). Tudi v našem gospodarstvu je že nekaj zgledov, ki jih je vredno posnemati, na primer krožki za izboljšanje kakovosti dela, ki niso mogoči le v proizvodnji, temveč tudi na družboslovnem področju in končno tudi v šolstvu.

Seveda pa je veliko problemov, na katere učitelji ne morejo vplivati. Normativi, ki bi se jim morali odločno upreti, saj ne more biti res, da na Slovenskem ni dovolj denarja za financiranje manjših oddelkov — če to pomeni hkrati dvig kakovosti znanja celih rodov Slovencev. O vsebini raje ne izgubljam besed. Oboje — tako prenatrpani razredi kot preobsežni, razdrobljeni in neprimerni učni načrti hromijo razvijanje ustvarjalnosti in mladih, ustvarjalnosti, ki je edino zagotovilo, da se bomo vsaj približali razvitejšim družbam.

JASNA TEPINA

Obvestilo

Skupščina Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije je zaradi tehničnih ovir in po sklepu izvršnega odbora Republiškega odbora tega sindikata preložena s 27. januarja na 12. februar.

Na skupščini, ki bo v sredo, 12. februarja 1986 ob 10. uri v Kulturnem in kongresnem centru Cankarjev dom (tiskovno središče) v Ljubljani, bomo predstavili Samoupravni sporazum o skupnih izhodiščih in nekaterih osnovah za razporejanje čistega dohodka in za delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo delavcev osnovnih šol, organizacij za usposabljanje, vzgojno-varstvenih organizacij in glasbenih šol.

Republiški odbor
Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti

Pojutrišnjem bo prepozno

Nasilje nad Zemljo se bo maščevalo

V zadnjem času se je gibanje za zdravo okolje, za povečano odgovornost do naravne dediščine, ki jo moramo ohraniti potomcem, in ne žrtvovati potrošniškim ciljem, razmahnilo v svetu in pri nas. Gibanje ima veliko privrženecv zlasti med mladino in izobraženci. Zato morajo tudi pedagoški delavci povedati svoje mnenje o nekaterih temeljnih alternativah prihodnosti. Ekološka vzgoja postaja namreč pomemben del vzgoje mladih. Njen cilj ni le zdrav in odgovoren odnos do narave, marveč tudi oblikovanje ustreznih stališč ob kritičnem vrednotenju nekaterih pogledov in ravnanj iz naše preteklosti in sedanjosti.

Za vpogled v cilje in prizadevanja gibanja za varstvo okolja pri nas objavljamo prispevek dr. Dušana Pluta o ekološki vzgoji, odlomek iz njegove knjige *Za ekološko svetlejši jutri* (knjiga je izšla pred kratkim pri Zvezi organizacij za tehnično kulturo v Ljubljani) ter članek dr. Barice Marentič-Požarnik, ki nakazuje učiteljem, kako uporabiti raziskave, opisane v knjigi, za inovativno učenje.

Vloga šole pri širjenju družbeno-kritične ekološke zavesti

Ali znamo odgovoriti na vprašanja mladih?

Propadanje človekovega okolja dobiva regionalne in planetarne razsežnosti. Človek s svojo dejavnostjo pomembno preoblikuje naravo in se po moči že lahko primerja z naravnimi silami. Vendar se uvršča med zelo muhaste in nepredvidljive sile, v naravno dogajanje posega stihjsko in ne misli na daljno prihodnost.

Pospesena industrializacija in širjenje urbanega načina življenja sta v povojnem obdobju temeljito spremenila tudi podobo in vlogo slovenskih pokrajin, ob socialno in gospodarsko pozitivnih premikih pa sta prinesla tudi veliko pokrajinsko-ekološko slabih posledic. Mnoge slovenske pokrajine krepko plačujejo davek za »napredek« z degradacijo, s propadanjem okolja in njegovih prvin, ki sestavljajo pokrajino, posledice pa se kažejo tudi v slabšanju bivalnih razmer. Propadanje okolja postaja tudi v gospodarsko srednje razviti in industrializirani Sloveniji eden osrednjih družbenih problemov; če ga bomo zanemarjali ali celo spre-

gledovali bo povzročilo veliko hudih posledic v celotnem družbenem razvoju.

V množičnih občilih in vzgojno-izobraževalnih vsebinah se namenja varstvu in urejanju okolja sicer čedalje večjo pozornost, vendar se v obravnavanju pogosto navajajo nepopolni in delno olupšani podatki in poudarki. Opažamo »ekološko« lagodnost in izogibanje v iskanju resničnih vzrokov za koščljivo ekološko stanje. Za razvoj ekološke zavesti, ki je za življenje in preživetje čedalje potrebnejša, moramo v šoli nameniti več odločnejših poudarkov in utirati prave poti pri iskanju resničnih korenin ekološke krize.

Menim, da bi morala kritično usmerjena in inovativna šola neoplašeno opraviti z zablodami, ki zato, ker smo jih nekritično prevzeli iz kapitalističnega načina proizvodnje, močno zamegljujejo (tudi v samoupravnih družbi) prave korenine ekološke krize. Opišimo te zablode natančneje:

Socialistična ureditev z družbeno lastnino proizvodnih sred-

Dr. Dušan Plut

stev in samoupravljanjem že sama po sebi odpravlja ekološke probleme. Socialistična proizvodnja se (kot kapitalistična) lahko uveljavlja kot tip količinsko razširjene proizvodnje, »stranske« učinke pa lahko uspešno odpravljamo s pospešeno gradnjo čistilnih naprav.

Varstvo okolja je tehnično-vprašanje in problem, ne pa posledica ekološko (naravno) destruktivne, linearno zasnovane proizvodnje, napačne razvrstitve družbenih vrednot na prednostni lestvici in tolikanj povečevanja potrošniškega življenja in raja, v katerem se izgubijo vsakršne odgovornosti za življenjske razmere prihodnjih rodov.

Bivanje in proizvodnjo lahko zasnujemo ne glede na delovanje pokrajinskih ekosistemov, proces naravnega kroženja materiala in sposobnosti samočiščenja.

Še vedno smo prereveni, da bi se z dolgoročno usmerjenim in jasno opredeljenim materialno-finančnim programom in razvojem korenito spoprijeli z ekološkim izzivom in s problemi, ki sicer počasi, pa vendar vztrajno in vse bolj zavirajo družbeni razvoj (pomanjkanje dobre vode, propadanje gozdov, bolezni zaradi onesnaženega okolja).

Poglavni vzrok za vse večje propadanje okolja tudi v socialističnih državah je nekritično prevzemanje in nadaljnji razvoj ekološke destruktivne in nehumane kapitalistične proizvodnje. Temeljni cilj takega razvoja je

dobiček za vsako ceno — pa čeprav bo planet izropan in okolje zastrupljeno. Treba je obračunati s pogostim mnenjem, da smo manj razviti in nimamo vseh možnosti za reševanje ekoloških problemov. Bodimo odkriti in pošteni vsaj do sebe: naš dozdajšnji gospodarski razvoj in dvig osebne življenjske ravni (v zadnjih letih se le-ta znižuje, čeprav okolje še zmeraj propada), je potekal in še poteka ob poceni razprodaji ekoloških menic z nesmotrnim izrabljanjem skromnih lastnih surovinskih-energetskih možnosti. Nadaljevanje ekološko destruktivne rasti, ki jo celo enačimo s pojmom napredka, pomeni pot v večjo polucijsko obremenitev in stopnjevano propadanje okolja z mnogimi dolgoročno slabimi učinki, tudi nepovrnljivimi (ireverzibilnimi in sinergetskimi). Že danes smo polucijsko preobremenjeni za tako zasnovani razvoj, ki ga že ne moremo več imenovati s tem pojmom. Ni dvoma, da je življenjska raven večine Slovencev (ne pa vseh) nezadovoljiva. Iluzorno in nevarno pa je misliti, da jo lahko brez posledic zvišamo z nadaljnjim potiranjem izrabljanjem surovin in energije, s pozidavo kmetijskih površin, propadanjem gozda, z vse večjim propadanjem okolja. Podatki o onesnaženosti nedvoumno opozarjajo, da v mnogih slovenskih pokrajinah (doline, kotline, kras) že zdaj krepko presegamo emisij-ski potencial in samočištilne sposobnosti pokrajinskih ekosistemov.

Brez oledjav moramo povedati, da »pravo« socialistično družbo označuje šele odprava izkoriščanja sočloveka in narave. Nekritično prevzemanje kapitalistične proizvodnje je načelo tudi družbene vrednote. Postopno postajamo družba, kjer je pridobivanje materialnih vrednot skoraj edino merilo uspešnosti, sredstvo pa cilj življenja. Druge vrednote so pristale na smetišču pozabljenih idealov, kliči o preprostosti, naravnosti so le še zapozneli odmevi »romantikov«. Proglaseno lažno načelo kapitala — imeti več, biti srečnejši — za hrbtno obvladuje vse druge družbene vrednote.

Samoupravni socializem je odgovoril na ekološko krizo neobgleno, zgolj z retoriko in s številnimi zakoni, ki se ne spoštujejo. Podobno kot v državah »realnega« socializma je vulgarno-materialistično interpretiral sicer ekološko majavo Marxovo vizijo družbe izobilja in prežl (pod geslom dohitei in prehiteti kapitalizem za vsako ceno) biološke in prostorske (nepremakljive) omejitve. Polnokrvna ekološka zavest naj v šoli in drugod ne propagira zgolj sicer potrebne zbiranje odpadkov, papirja, občasnih očiščevalnih akcij itd. Učencem najpomaga odpreti oči za celostnost in prostorsko omejenost planeta, za njegovo prostorsko-ekološko občutljivost.

Nadaljevanje izhojenih poti nas vodi v programiran samomor človeštva. Rešitev ni v kozmetičnih olupšavah, temveč v celostnih akcijah za izoblikovanje prihodnje družbe samoupravnega, humanega socializma, Ekosocializma, ki ga označujejo: človečnost, nenasilnost, preprostost (ne pa materialna revščina in socialna neenakost), duhovno in kulturno bogastvo in spoštovanje do edine prave domovine človeštva. Ali smo kot družba, ki si lasti vizionarstvo, pripravljeni odgovoriti na ekološki izziv prihodnosti? Danes sicer gmotno in vrednostno ponižana šola, utrujena od večnih reform, prav gotovo lahko opravi izredno pomembno vlogo pri širjenju polnokrvne in družbeno kritične ekološke zavesti. Veliko dokazuje, da bo treba v vse učne predmete zajeti tudi ekološke vidike vsebin — to se ponekod že uresničuje — ob predmetno zasnovanih ekoloških vsebinah pa bomo morali nameniti večjo pozornost tudi širšim, interdisciplinarnim ekološkim temam, ki celosno razgrinjajo temeljna vprašanja človekovega preživetja.

DUŠAN PLUT

KNJIGA DUŠANA PLUTA

Spodbuda in usmeritev

Knjižico geografa dr. Dušana Pluta *Za ekološko svetlejši jutri* — v preprosti, a privlačni obliki jo je izdala Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije (lelikovna oprema ni čisto po mojem okusu) — sestavljajo trije deli: avtor razčlenjuje v prvem korenuine zdajšnje svetovne ekološke krize v kapitalističnem in socialističnem svetu in posebej prostorsko-ekološke dileme samoupravnega socializma, v drugem pa sodelavci z Oddelka za geografijo ljubljanske Filozofske fakultete in Inštituta za geografijo ljubljanske Univerze predstavi šest izsledkov za preučevanje problemov onesnaženosti okolja in odnosa do varovanja in urejanja okolja. Navodila in pripomočki (vprašalniki itd.) so toliko izdelani, da lahko srednješolci pod ustreznim mentorstvom opravijo manjša preučevanja v svojem okolju, jih interpretirajo in o njih poročajo. V zadnjem delu je prikazana Plutova ocena globalnih razvojnih usmeritev Slovenije 2000 s prostorsko-ekološkega vidika, predlagano pa je tudi, s katerimi preusmeritvami in ukrepi bi dosegli ekološko svetlejšo prihodnost Slovenije.

Ker sem psihologinja, me delo zanima predvsem glede tega, kakšne vrste učenja lahko spodbudi pri učencih — in seveda tudi učiteljih, saj učitelji ne morejo sprožati pri učencih tistih oblik učenja (problemskega, ustvarjalnega...), ki jih sami niso doživeli. Zdaj namenjam sicer osrednjo pozornost načrtovanju učne snovi, učnim načrtom, delno tudi organizaciji pouka, pripomočkom in načinom poučevanja, preredko pa se vprašamo, kakšno učenje se bo iz vsega tega razvilo.

V mednarodnem okviru namenjam prav temu vprašanju v zadnjem času precejšnjo pozornost. Naj omenim le delo Učenje nima meja, ki je prevedeno v več jezikov in ga je skupina strokovnjakov zasnovala kot odgovor na znano poročilo rimskega kluba Meje rasti. Strokovnjaki poudarjajo, da mora danes človeštvo, če želi preživeti, razviti poleg pretežno reproduktivnega učenja, to je učenje, ki ponavlja znano in ga prilagaja danostim, tako imenovano inovativno učenje; bistveni sestavini tega učenja sta anticipacija (predvidevanje) in participacija (sodelovanje) najširših delov prebivalstva pri opredeljevanju bistvenih problemov preživetja v prihodnosti in njihovem reševanju. Anticipacijsko učenje pomeni aktiviranje znanja, fantazije in tudi vrednostnih opredelitev pri zamisljanju prihodnjih težav in modelov razvoja, primerjanje in tehtanje raznih alternativ, njihovih vsestranskih — pozitivnih pa tudi negativnih posledic, prevzemanje odgovornosti za demokratično sprejete odločitve. Participacijsko učenje pa pomeni poleg tega še demokratizacijo procesa opredeljevanja pomembnih problemov, integriranje dosegljivega znanja za njihovo reševanje ob rušenju pregrad med panogami (ozko, specialistično mišljenje je ena glavnih ovir inovativnega učenja), demistifikacijo »visoke« znanosti in solidarno sodelovanje pri iskanju najboljših rešitev.

Pričujoče delo lahko da mislečemu in angažiranemu učitelju veliko pobud za tako inovativno,

v bistvene probleme prihodnosti usmerjeno učenje. Že v prvem delu se avtor ne zaustavlja ob zunanjih pojavnih oblikah ekološke krize, kot sta onesnaževanje okolja in pomanjkanje surovin in energije, ampak prikaže njene družbenogospodarske in politične izvirne — v profitno usmerjeni, do naravnih danosti brezobzirni proizvodnji in v kratkovidnem, necelostnem modelu »neomejene« gospodarske rasti, ki ga je socialistični svet nekritično prevzel od kapitalističnega, s tem pa v zaostreni obliki prevzel tudi vse ekološke probleme. Prav v ekološko občutljivi Sloveniji so že cela območja na poti iz enostavnega onesnaženja okolja v nepopravljiv propad ali degradacijo; že na petini slovenskega ozemlja je zaradi tega zdravje prebivalstva, posebno otrok, močno ogroženo.

Pisec pa ne ostaja le pri slikanju črne podobe prihodnosti, temveč zariše v glavnih potezah vizijo humanega ekosocializma; v njem se bo boj proti izkoriščanju ljudi združil z bojem proti izkoriščanju narave, proizvodnja pa bo predvsem zviševala kakovost življenja. Taka preusmeritev, terja tudi drugačno miselnost in drugačne vrednote, pri tem pa ima ekološka vzgoja pomembno mesto.

V delu je opisanih šest preučevalnih nalog, ki jih ne smemo gledati nepovezано, čeprav so uporabna podlaga za delo mladih raziskovalcev, za dejavnosti v krožkih ali ob naravoslovnih dneih gre za model in spodbudo za razvijanje problemskega ali projektnega pouka ne le pri geografiji, temveč tudi pri drugih predmetih, npr. pri biologiji, kemiji, fiziki, zdravstveni in umetnostni vzgoji, samoupravljanju s temelji marksizma. Doseči bi morali predvsem, to, da bodo učenci ob zbiranju podatkov in oblikovanju novih vprašanj povezovali znanje iz raznih predmetov, rušili pregrade »opredelčkanega« znanja, postali občutljivejši za usodno povezanost človeka ter žive in nežive narave in se vzgojili za odgovornejši odnos do narave.

Tako je na primer analiza nedovoljenih odlagalšč odpadkov v bližnjem okolju za učence lahko vir številnih spoznanj pa tudi novih vprašanj, ki zahtevajo domiselnost in odgovornost pri ukrepanju. To so vprašanja, ki zadevajo sestavo in stanek odpadkov in vzroke za nedovoljeno odlaganje, razlikovanje med bolj in manj škodljivimi in trajnimi odpadki, možnosti za zmanjševanje njihove količine in škodljivosti že pri nastanku in ponovni predelavi, vloga posameznih gospodinjstev, komunalne službe, krajevine skupnosti, delovne organizacije... Tako medpredmetno zasnovani skupinski projekt bo za učence gotovo bolj celostna in pomembnejša učna izkušnja kot na primer vsakoletna akcija očiščevanja šolske okolice — čeprav tudi teh akcij ne smemo podcenjevati.

Tožimo, da učenci na splošno niso motivirani. Morda pa jih bo zanimalo učenje, ki sega v ekstenčna vprašanja njihove prihodnosti, na katera sicer še ni odgovorov, ampak jih bodo morali prej ali slej najti sami?

Plutovo delo še ni priročnik, je pa dragocen prispevek k ekološki vzgoji. Ta pa je pri nas žal šele v zametkih.

B. MARENTIČ POŽARNIK

DUŠAN PLUT

Za ekološko svetlejši jutri

S pospešeno industrializacijo in urbanizacijo je Slovenija hitro dosegla raven srednje razvite industrijske države, vendar s kritično stopnjo propadanja okolja kot posledice ekološko destruktivnega gospodarskega razvoja v pokrajinah s skromnimi emisij-skimi potenciali. Zato prihodnji regionalni razvoj ne more več temeljiti na nadaljnjem nebrzdanim izrabljanju sicer skromnih lastnih regionalnih virov (zlasti naravnih), zanemarjanju posebnih pokrajinsko-ekoloških omejitev in nadaljnjemu propadanju življenjskega okolja. Skrajni čas je, da se odpovemo eksistenčno nevarnim iluzijam o možnostih nenehne količinske gospodarske rasti in izdelamo dolgoročno strategijo »kako živeti, da bomo preživel«.

Nekritično smo sprejeli štiri temeljne ekološke iluzije, ki praktično onemogočajo razmah ekosocializma:

— naravni viri so skoraj neizčrpni, zato je mogoče nenehna količinska rast proizvodnje in porabe (in s tem količina emisij), s skrajno neodgovornostjo in egoizmom do prihodnjih rodov.

— Zemlja (prostorsko in po naravni rodovitnosti omejena) je sposobna prehraniti vse več prebivalcev, rast prebivalstva bo lahko vedno sorazmerno spremljala rast proizvodnje zdrave hrane.

— Zemlja kot planet ima ogromne sposobnosti samočiščenja, reabsorpcije v naravnih procesih reciklaže in emisijski potencial, ekološke probleme pa lahko v celoti uspešno rešimo s kurativnimi ukrepi, z gradnjo čistilnih naprav in z drugimi reformističnimi ukrepi.

— Nekritično sprejemanje kapitalistične proizvodnje in uveljavljene smeri znanstvenotehnične revolucije, ki prinaša s seboj tudi v kapitalizmu uveljavljene vrednote in njihovo hierarhijo. Socializem kot naprednejši družbenogospodarski sistem se ob spremembi proizvodnih odnosov in družbeni lastnini ni lotil iskanja lastnih poti za spreminjanje načina in humanejši organizacije proizvodnje in humanejših, alternativnih smeri znanstveno-tehnološkega razvoja. Supek (1973) meni, da človek ne more urediti svojega odnosa z okoljem brez temeljite spremembe načina proizvodnje. Sodi, da je za dosego takega cilja treba ukiniti ne le kapitalistično proizvodnjo, zasnovano na stalni in neskončni akumulaciji presežka vrednosti in presežka dela, temveč tudi vsako obliko »tekmovanja med socializmom in kapitalizmom«. Posledice v socializmu so zato enake, saj socializem v tem tekmovanju prevzema kapitalistični ideal neskončne akumulacije dobrin (Supek, 1973, s. 19).

V trenutku, ko bomo postavili meje v kopičenju materialnih dobrin, bo treba rešiti dva bistvena problema: pravične razdelitve naravnih virov in materialnih dobrin ter kako podrediti proizvodnjo resničnim človekovim potrebam. Nekaj je popolnoma jasno: brez korenite družbene reforme ni mogoče rešiti ekološke krize, saj je propadanje okolja le odsev globoke človekove krize, njegovega načina proizvodnje, njegovega odnosa do lastnih pogojev življenja.

V evforiji slepečih neonskih

luči potrošništva med drugim »pozabljam«, da bodo čista voda, zrak, zemlja, zdravju neškodljivo bivalno in delovno okolje, ob vstopu v 21. stoletje pomembne eksistenčne in strateške prvine, pa tudi razvojna prednost. Ne delajmo si iluzij, ne slepimo se z dejstvom, da gre le za onesnaževanje okolja. V resnici gre za propadanje okolja, ki se ob istem trendu konča s popolnim razpadom pokrajinskega ekosistema.

»Slovenija 2000« preze eno izmed temeljnih spoznanj ekologije, da pojutrišnjem (po letu 2000) ne bo več mogoče uspešno popraviti današnjih in načrtovanih jutrišnjih napak. Zato ustrezno vizijo socializma in humanizma razvijmo lasten sistem vrednot in se zavedno odpovemo materialnemu blišču sodobnega industrijskega potrošništva, duhovne revščine, odtujenosti in nehumanosti. Prenehajmo z nasiljem vseh vrst, z nasiljem kot temeljne oznake razvoja industrijskega racionalizma zadnjih 200 let, ki se kaže tudi v nasilju nad Zemljo in njenimi pokrajinskimi ekosistemi. Če bo okoli leta 2050 še kdo lahko pisal zgodovino človeštva 20. stoletja, bo ekološko nasilje ena izmed osnovnih oznak in obtožb. Ali se zavedamo svoje odgovornosti do sveta, ki ga zapuščamo otrokom in vnukom? Ekološkemu izzivu lahko odgovori le humana, nenasilna, vizionarska in nepotrošniška družba, ki daljnovidno in celostno ustvarja svojo prihodnost v sožitju z naravo (kot svojim anorganskim delom), na Zemlji kot edini pravi in varni človekovi domovini.

aktualno

Ali pedagoško šolstvo dandanes stoji ali pada?

Pogovor na pisu za pedagoško usmeritev

Pedagoško šolstvo sestavlja osrednje, v vseh sistemih vzgoje in izobraževanja najbolj občutljivo jedro šolstva. O tem, kako močno vpliva to šolstvo s kakovostjo in uspešnostjo svojega vzgojno-izobraževalnega dela na podoben celoten sistem vzgoje in izobraževanja, pove veliko že star, a še vedno veljaven izrek, da šola stoji in pade z učiteljem.

V Posebni izobraževalni skupnosti za pedagoško usmeritev, ustanovljeni s samoupravnim sporazumom med uporabniki in izvajalci tega izobraževanja leta 1980, le-ti samoupravno usmerjajo delo in razvoj pedagoškega šolstva. Kaj so v teh letih naredili za njegov napredek, s katerimi nalogami in težavami so se ukvarjali, kakšne cilje si postavljajo za prihodnost in kaj od nje pričakujejo — na ta in druga vprašanja smo iskali odgovor pri predsedniku skupščine te skupnosti **Borisu Feldinu**, predsedniku njenega strokovnega sveta **Juretu Gartnerju** in strokovnemu tajniku te skupnosti **Jožetu Žlahtiču**.

● **Pedagoško šolstvo je samoupravno organizirano v Posebni izobraževalni skupnosti za pedagoško usmeritev. Katere šole zajema, kdo so uporabniki in izvajalci tega izobraževanja, kako skupnost deluje?**

Jože Žlahtič: Naša posebna izobraževalna skupnost obsega pedagoško šolstvo, njeno skupščino pa sestavljajo delegati izvajalcev tega izobraževanja in njegovih uporabnikov. Med izvajalci so srednje pedagoške šole (Ljubljana, Maribor, Celje, Koper, Ravne na Koroškem, Novo mesto, Kranj, Tolmin, Murska Sobota in Lendava), pedagoški akademiji v Ljubljani in Mariboru, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Fakulteta za telesno kulturo, FNT — fizika, matematika in kemijsko izobraževanje, Biotehniška fakulteta — VTO Biologija. Med uporabniki pa so vse osnovne šole, vzgojno-varstvene organizacije, srednje in visoke šole, zavodi za usposabljanje in telesnokulturne organizacije.

O obsegu pedagoškega izobraževanja precej pove že podatek, da vpisujemo vsako leto v prve letnike srednjega izobraževanja okoli 1150 učencev, v prve letnike višje — in visokošolskega izobraževanja pa okoli 1650 študentov. V zadnjem petletnem obdobju se je mreža pedagoškega šolstva precej zmanjšala, obseg izobraževanja pa se je prilagodil potrebam po pedagoških delavcih.

Skupščino posebne izobraževalne skupnosti sestavlja 36 delegatov uporabnikov in 28 delegatov izvajalcev. Organi skupščine so: odbor za planiranje, odbor za mrežo šol, kadrovski odbor in strokovni svet. Delo skupščinskih organov povezuje predsedstvo. Posebna izobraževalna skupnost informira pedagoško javnost preko Prosvetnega delavca, ki je tudi njeno glasilo.

V začetnem obdobju se je delo skupščine in njenih organov večkrat zatikalo (nesklepnost in podobni pojavi), kasneje pa je steklo in poteka uspešno. V organih posebne izobraževalne skupnosti aktivno dela 64 stalnih delegatov, pristeti je treba še 60 delegatov te skupnosti v svetih šol. Pri pripravi novih programov za izobraževanje učiteljev in vzgojiteljev pa je v komisijah sodelovalo več kot 250 ljudi. Delegati prevzemajo in izpolnjujejo svoje obveznosti, nezadovoljni pa so predvsem s tem, da morajo včasih pristati na v naprej pripravljene rešitve, s katerimi ne soglašajo.

Reforma spreminja sistem pedagoškega šolstva

● **V čem vidite napredek, reforme, kje se zatika, kaj je v sami zasnovi ali njenem uresničevanju še negotovega?**

Jure Gartner: Reforma spreminja celoten sistem pedagoškega šolstva. Spreminjajo se programi, organizacija študija, mreža šol, trajanje izobraževanja in drugo. Spremembe so za-

jele več kot 80 visokošolskih diplomskih in podiplomskih programov, kar predstavlja tretjino vseh visokošolskih programov v naši republiki.

Za vzgojo učiteljskega naraščaja je pomembno zlasti to, da prehajamo na visokošolsko izobraževanje učiteljev za osnovno šolo, pri vzgojiteljih predšolskih otrok pa na višješolsko raven. Tako se uresničuje že davna zahteva po visokošolski stopnji študija za vse pedagoške delavce, ki se bodo po svojem izobrazbenem položaju uskladjali z drugimi visoko strokovnimi delavci v proizvodnji in družbenih dejavnostih. Ob podaljšanem študiju lahko pričakujemo, da bodo učitelji dobili več strokovnega znanja, kot so ga dajale doslej pedagoške akademije. V javni razpravi o programih pa je bila večkrat izražena bojazen, da bodo dobili manj pedagoško-psihološkega znanja in da bodo v didaktično-metodičnem pogledu slabše usposobljeni kot doslej. Ur za te skupine predmetov res ni več, kot jih je bilo doslej v programih pedagoških akademij, zato pa tudi ni nujno, da bi bili učitelji glede tega slabše usposobljeni. Treba bo le nadaljevati tradicijo učiteljske in pedagoških akademij, se opreti na hospitacijske šole, pripraviti dovolj pedagoške literature, dosledno izvajati pedagoško prakso in študente načrtno usmerjati med študijem.

Med ovirami, ki spremljajo uvajanje novih programov, so omejene gnotne možnosti. Nekatere visoke šole zato nimajo potrebnih predavateljev, didaktične opreme, niti ne dovolj učnih prostorov.

Strokovni svet Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev bo spremljal izvajanje novih programov in predlagal potrebne ukrepe — ob sodelovanju izvajalcev in drugih posebnih izobraževalnih skupnosti. V prihodnje pa nas čakajo še nekatere druge naloge: prenoviti moramo srednješolske programe, ki vodijo k ustreznim višje- in visokošolskim programom za vzgojitelja predšolskih otrok in učitelja razrednega pouka; spopolniti moramo še tudi predlog visokošolskega programa za učitelja razrednega pouka. Pripravljamo predlog za izpolnitev srednjega predhodnega programa pedagoških šol za družbeno-jezikovno in naravoslovno-matematično smer (ali za izbirnost v jeh smereh). Tako bi imeli v pedagoški srednji šoli štiri izbirne možnosti ali smeri, povezane med seboj.

Strokovni svet je večkrat razpravljal o srednješolskih programih pedagoške smeri in njihovem združevanju. Menimo, da ni smotno spremljati programe brez temeljitih analiz in samo z mehaničnim združevanjem. Smo za prenovitev programov, ne strinjamo pa se z okrnitvijo srednjega pedagoškega izobraževanja. Prav tako smo proti vsakemu poenostavljenju pri usmerjanju mladih v pedagoški poklic in študij. Pedagoško šolstvo je posebnega družbenega

pomena, zato je vsako spremenjanje na tem področju še posebno odgovorno.

Malo opore v analizah in raziskavah

● **Reforma pedagoškega šolstva se ne opira na posebne raziskave, ki bi ji dale bolj trdno — znanstveno podlago. So v takih okoliščinah odločitve lahko dovolj strokovne in odgovorne?**

Jure Gartner: Odkar delujem v strokovnem svetu Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev, se zavzemam za strokovne analize in raziskave, ki bodo dale temelje za dobre odločitve. Žal pa smo imeli pri pripravi novih programov in pri prenovi sistema pedagoškega šolstva zelo malo opore v analizah in raziskavah. Teh nalog se bo treba torej lotiti v prihodnje, vzporedno z evalvacijo reforme. Pedagoški inštitut je načelno pristal, če bo imel potreben denar.

Za potrebe pedagoškega šolstva pa bi bilo pomembno tudi raziskovalno delo na samih šolah, ki usposablja pedagoške delavce. Strokovno znanje bo treba čim bolj povezovati s cilji pedagoškega izobraževanja, razvijati posebne didaktike, posodabljati izobraževalno tehnologijo itd. Pereče vprašanje je individualizacija in notranja diferenciacija pouka, operativizacija vzgojno-izobraževalnih smotrov, razvijanje ustvarjalnega mišljenja, delo s sposobnejšimi in manj sposobnimi učenci. Visoke pedagoške šole in fakultete bi morale hitreje razvijati in uvajati novosti, v tem je perspektiva pedagoškega šolstva, ki naj bi ob večji materialni podpori zavzeto in z optimizmom vodilo k višji kakovosti ravni pri usposabljanju učiteljev in vzgojiteljev.

Pedagoško šolstvo je zapostavljeno

● **Pedagoško šolstvo ustvarja kadrovske temelje za celoten sistem vzgoje in izobraževanja. V drugih deželah je to prednostno, marsikdaj tudi privilegirano področje. Kakšen položaj pa ima pedagoško šolstvo pri nas?**

Boris Feldin: Menim, da položaj pedagoškega šolstva pri nas ni primeren, če pravilno ocenimo družbeni pomen te dejavnosti.

Posebna izobraževalna skupnost je spodbudila razpravo o vlogi in položaju pedagoškega šolstva pri nas, vendar kakšnega posebnega odziva ni bilo. Vsekakor pa ne bomo mogli mimo tega, da bomo ponovno ovrednotili mesto in vlogo, ki ju mora imeti to šolstvo v sistemu vzgoje in izobraževanja.

Jure Gartner: Če primerjamo pedagoško šolstvo z drugimi področji vzgoje in izobraževanja, lahko trdimo, da je krepko zapostavljeno in podcenjeno ter celo v neenakopravnem položaju z drugimi področji šolstva, da ne govorimo o gospodarstvu. Ugotovitev je boleča pa tudi nerazumljiva, saj je pedagoško šolstvo temelj celotnega sistema vzgoje in izobraževanja in mu načelno pripisujemo poseben družbeni pomen. Še je čas, da v okviru svobodne menjave dela določimo višji delež tudi dolgu temu šolstvu, ki kljub slabemu gnotnemu stanju dosledno izvaja svoje programe in ves čas po vojni zagotavlja dobro usposobljene učitelje. Prvi korak je izenačenje gnotnega položaja tega šolstva z drugimi področji izobraževanja, saj ne moremo pričakovati, da bi to šolstvo z neposredno menjavo dela prislužilo manjkajoči denar.

● **Kako bi ocenili delo Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev, še posebno v zadnji mandatni dobi?**

Boris Feldin: V tem času smo oblikovali in sprejemali nove vzgojno-izobraževalne programe za višje — in visokošolsko izobraževanje učiteljev in vzgojiteljev, dogovarjali smo se o razmestitvi teh programov, določili dinamiko uvajanja novih programov in prehoda na višješolsko izobraževanje vzgojiteljev ter visokošolsko izobraževanje učiteljev za osnovno šolo in drugo. Organi Posebne izobraževalne skupnosti so imeli v tem času obsežne naloge, pri katerih je bilo potrebno usklajevanje in dogovarjanje. V delu strokovnega sveta je pri tem sodelovalo veliko strokovnjakov posameznih predmetnih področij ustreznih višjih in visokih šol iz obeh univerz.

V tem času se je končalo eno srednjeročno obdobje in začelo drugo. Srednjeročno načrtova-

nje in izvajanje teh načrtov zahtevata temeljito delo posebne izobraževalne skupnosti, njenih organov in delegatov, ki aktivno in zavzeto delujejo, čeprav včasih uspehi niso taki, kakršne si želimo. Delegati včasih niso zadovoljni, ker nimajo pristojnosti, ki bi jih pravzaprav morali imeti; včasih pa moramo odločiti o strokovnih vprašanjih, čeprav jih globlje ne poznamo ali nimamo ustreznih analiz. Zato delegati marsikdaj ne vidijo možnosti, kako vplivati na potek dogajanja in razvoj tega šolstva.

Kakšna bo šola prihodnosti

● **V zadnjem času smo slišali predloge o združevanju posebnih izobraževalnih skupnosti. Se je Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev v letih svojega delovanja potrdila kot potrebna in koristna oblika samoupravne organiziranosti tega šolstva?**

Boris Feldin: O preoblikovanju posebnih izobraževalnih skupnosti se je res govorilo precej. V naši posebni izobraževalni skupnosti je obveljalo, naj ostane taka, kakršna je — tudi zaradi posebnega položaja pedagoškega šolstva in njegovega pomena za obstoj in razvoj našega naroda. Posebna izobraževalna skupnost je svoj obstoj upravičila z delom. Če pa bi že preoblikovali samoupravne interesne skupnosti, bi morali doseči kvačjemu večjo enotnost v republiki in tudi večjo družbeno odgovornost za to področje.

V sedanjih organiziranosti prihaja do določene nadrejenosti in podrejenosti. Ni prijetno poslušati očitkov, da sodimo med porabo, ko vemo, kakšen pomen ima to šolstvo za razvoj družbe. Neprijetno nam je, da moramo zmeraj znova dokazovati, kar bi moralo biti jasno vsem, pa tudi to, da smo po 35 letih samoupravljanja marsikdaj nemočni pri reševanju perečih vprašanj.

● **Analiza zadnjega petletnega obdobja je odkrila nekaj značilnih premikov, spodbuja pa tudi kritično razmišljanje o tem, kako bo s pedagoškim šolstvom v prihodnjem srednjeročnem obdobju.**

Jože Žlahtič: Analiza, ki smo jo pripravili v naši posebni izo-

braževalni skupnosti, prikazuje nekatera razvojna gibanja na tem področju, na primer krčenje mreže srednjih pedagoških šol, delno tudi višjih, uresničevanje nekaterih naložb, opremljanje delavnic in drugo. Nekatera vprašanja (npr. plavalni in smučarski tečajji) smo zadovoljivo uredili, prav tako je urejeno financiranje zdravniških pregledov. Res pa je, da vseh finančnih potreb v skupnosti nismo rešili, saj jih tudi v celotnem šolstvu nismo. S težavo smo uresnili financiranje pedagoške prakse in permanentnega izobraževanja, nismo pa v celoti uveljavili posebnih normativov pedagoškega šolstva. Posebna izobraževalna skupnost je štipendirala učence in študente pedagoških šol. Ta potreba je občutena, saj je v zadnjem času manj kandidatov za pedagoške poklice.

Preteklo srednjeročno obdobje je bilo za pedagoško šolstvo dokaj zahtevno. Pričakujemo, da bodo v prihodnjem srednjeročnem obdobju gnotne možnosti take, da bodo vsaj temeljni razvojni cilji dosegljivi.

● **Pri pedagoškem šolstvu bi morali vedno misliti daleč vnaprej, saj bo moralo usposabljanje učiteljev in vzgojiteljev, ki bodo temelj šole prihodnosti.**

Boris Feldin: Spreobrazbo celotnega in posebno pedagoškega šolstva ustvarjamo temelje za nadaljnji napredek vzgoje in izobraževanja, v pedagoškem šolstvu pa za oblikovanje pedagoga — učitelja in vzgojitelja, ki bo sposoben vzgajati in učiti rodove na pragu naslednjega stoletja. Mislim, da smo vsaj temelje vsega tega že postavili. Če bomo reformo odgovorno uresničevali, spremljali njeno izvajanje in prilagajali programe in oblike dela novim razmeram, času in zahtevam, lahko optimistično gledamo v prihodnost.

Prihodnost moramo zasnovati na sodobnih pedagoških spoznanjih in praksi ter temu primerno usposobiti pedagoško šolstvo, da bo dajalo dobro usposobljene pedagoške delavce. Te cilje bomo dosegli, če bodo ustrezni gnotni temelji in če bo dovolj prizadevnosti pri samih pedagoških delavcih in tistih, ki sodelujejo v procesu usposabljanja učiteljev in vzgojiteljev.

Pogovor pripravil
JOŽE VALENTINČIČ

Novosti v prihodnjem šolskem letu

S seje Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo

Izjemno sistemsko rešitev — zloglasni 67. člen Zakona o osnovni šoli, ki je povzročil toliko glavobola učiteljem tujega jezika, hkrati pa omogočal učencem osmih razredov, da so nadaljevali šolanje brez ocene iz tujega jezika (negativna ocena bi namreč zapirala pot v nadaljnje izobraževanje), bodo končno spremenili. Tako je na svoji zadnji seji odločil Republiški komitej za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, ko je podprl predlog za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli.

Po tem predlogu se črta tretji odstavek 67. člena. Učenci osmih razredov osnovnih šol ne bodo mogli tako kot doslej končati osmega razreda osnovne šole brez ocene iz tujega jezika.

Republiški komitej za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, ki spremlja uresničevanje Zakona o osnovni šoli, je sprejel pobudo Društva za tuje jezike za spremembo tega zakona — s tem se je strinjala tudi javna razprava

— pa tudi na temelju svojih ugotovitev. Republiški komitej je ugotovil, da so se izboljšale možnosti za pouk tujega jezika, tako usposobljenost učiteljev, pa tudi metodika pouka tega predmeta. Tudi učencev, ki končajo osnovno šolo brez ocene iz tujega jezika, je vedno manj. Po podatkih Zavoda SRS za šolstvo je bilo takih učencev v šolskem letu 1984-85 451 ali 1,9 odstotka (osip zaradi negativne ocene iz tujega jezika je znašal v preteklem obdobju do 20 odstotkov!). Poleg tega pa so zdaj osnovne šole sposobne poskrbeti, da si bodo učenci z dopolnilnim poukom pridobili ustrezno znanje za pozitivno oceno iz tujega jezika; če pa bodo učenci v osmem razredu iz tega predmeta negativno ocenjeni, bodo lahko opravili popravni izpit.

Pričakovati je treba, da bo od slej več dopolnilnega pouka in več popravnih izpitov, tako so menili razpravljalci, poudarili pa so, da je treba storiti vse, da se osip pri tujem jeziku ne bi povečal.

Med novosti, ali boljše med zakonskimi spremembami, ki se bodo verjetno uveljavile v prihodnjem šolskem letu, sodi tudi predlog, da se dopolnijo zakonski členi, ki zadevajo imenovanje ravnatelja. Poslej, tako so predlagali, naj bi pri imenovanju ravnatelja dala svoje mnenje tudi ustreznna enota Zavoda SRS za šolstvo. Doslej se je v praksi pri imenovanju ravnatelja premalo upoštevala kandidatova sposobnost za pedagoško vodenje in prevladala druga merila.

Še za neko novost gre: Osnovne šole bodo lahko ob soglasju pristojne enote Zavoda SRS za šolstvo vpisovale v oddelek največ 35 učencev (doslej 32). To pa le izjemoma, takrat, ko ne bi bilo smotno zaradi »enega ali dveh učencev preveč« organizirati dveh oddelkov.

Republiški komitej je menil, da novi predlogi zakonskih sprememb ne pomenijo bistvenega posega v osnovno šolo, saj gre le za manjše popravke, ki ne bi

smeli povzročati posebnih težav. Člani republiškega komiteja so med drugim zelo pozorno obravnavali tudi poročilo o potrebah, možnostih in pogojih izobraževanja in zaposlovanja mladih. Vsa ta problematika gotovo sodi med najobčutljivejša vprašanja zdajšnje družbe. Obsežno poročilo obravnava odprta vprašanja pri demokratizaciji vzgoje in izobraževanja, ki so povezana z možnostmi za zaposlovanje mladih. Dobro poročilo, ki ga bodo še dopolnjevali, pomeni poskus delne analize o uresničevanju smotrov usmerjenega izobraževanja. Gotovo pa je, da bomo imeli popolno oceno tedaj, ko bomo bolje poznali vse ugotovitve evalvacijske raziskave.

Na seji so menili, da bo treba v poročilu predložene ukrepe bolj akcijsko opredeliti in hkrati določiti, kdo in do kdaj opravi nekatere naloge, ki zadevajo izobraževanje in zaposlovanje mladih.

TEA DOMINKO

Težave s počitnicami

V šolah vsako leto natančneje načrtujejo število delovnih dni. Tako zahtevajo interesne skupnosti, ki jih zanimajo predvsem številke in še posebno število uresničenih dni. Hudobno lahko zapišemo, da interesne skupnosti, v njej se združujejo izvajalci in uporabniki, zanima predvsem količina opravljenega dela. Kakovost ni pomembna. Prvo lahko preverjaš (tudi to je vprašanje), drugega pa ne. Za prvo so merila, za drugo jih ni. (Ali jih res ni?)

Glede na te potrebe morajo na vsaki šoli sprejeti šolski koledar.

Glede na te potrebe morajo na vsaki šoli sprejeti šolski koledar. Osnovnim šolam je to nekoliko lažje, ker je koledar enoten za vso Slovenijo. Razlike so le v zimskih počitnicah in v uresničevanju različnih vsebin, dejavnosti, konferenc itd.; te so prepuščene šolam, da jih enakomerno porazdelijo na vse šolsko leto. Na srednjih šolah pa je težje. Okvirni šolski koledar sprejme skupščina občine, v kateri je srednja šola. Zato so lahko razlike veliko večje, saj med občinami ni tovrstnega usklajevanja. Tako se opirajo samo na predloge srednjih šol ali na koledar osnovnih šol.

Zapisal sem že, da so v šolskem koledarju razlike v načrtovanju različnih vzgojno-izobraževalnih vsebin. Te vsebine na šolah načrtujejo po datumih, ne po obsegu, kaj šele po vsebinah in cilju. Tako je treba natančno,

Kaj gloda učitelja

Naši ravnatelji veliko hodijo po sestankih in se tam grdo prepirajo za denar, ki ga morajo dobiti njihove šole. Nekateri med njimi prenašajo tak način »komuniciranja« tudi na učitelje. Ni malo kolegic, ki se pritožujejo, da težko delajo ali da jih boli želodec, kadar tak ravnatelj stresa svojo slabo voljo nad učitelji. Ni prav, da imamo dosmrtno ravnateljstvo — povečini moške. Tisti, ki jim je ta funkcija stopila v glavo,

Učbeniku ob rob

Prosvetni delavec je v 1. številki 13. januarja 1986 objavil članek tov. Bojana Ančika z naslovom Učbeniku ob rob. Odzivnosti učiteljev praktikov si avtorji, uredniki in recenzenti zelo želimo, saj so učbeniška gradiva pogosto pripravljena v kratkem času, v praksi nepreverjena, ker jih hvajamo frontalno. Za bralce, ki ne spremljajo redno problematike pouka geografije, pa bi utegnila biti ta informacija enostranska ali preskromna, zato želim pojasniti tole:

Ob uvajanju novih učnih načrtov in učbeniškega gradiva v usmerjeno izobraževanje smo tudi za geografsko načrtovali in izvedli spremljavo na vzoru šol. V šolskem letu 1983/84 in 1984/85 smo spremljali tudi učbenik in delovni zvezek Geografske značilnosti Slovenije, Zbrane ugotovitve in ocene učiteljev praktikov in učencev so bolj celostne in kritične od ugotovitev pisca članka. Z njimi so že bili ali pa še bodo na seminarjih nadrobneje seznanjeni učitelji geografije, upoštevali pa jih bomo pri dopolnjevanju celotnega srednjega usmerjenega izobraževanja; to pa je dolgotrajnejša naloga.

Zavedamo se, da so nepravilnosti ali napačne informacije in podatki v učbeniku neopravičljive napake, ki so pogosto za učitelje in učence povsem nerazumljive, zato ocena, »da so geografi, ki so pregledovali besedilo, svojo nalogo opravili površno«, za nepoznavalca problematika tega dela ni presenetljiva. Res pa je, da se o teh težavah z učitelji pogosto pogovarjamo in mogoče bi bilo koristno ob priliki o tem spregovoriti tudi v Prosvetnem delavcu. Prav gotovo pa v njih nismo nikoli iskali in ne iščemo opravičila, temveč si prizadevamo, da bi jih čimprej odpravili.

po datumih opredeliti, kdaj bo kakšen športni dan, naravoslovni dan, konferenca itd., ne pa, da bomo uresničili v šolskem letu toliko in toliko dni z določeno vsebino in ciljem. To seveda ni smiselno, saj vendar ne moremo določiti, da bo na primer 15. 5. športni dan, če ne vemo, ali bo ta dan deževal ali ne. Še manj pa vedo na šolah za najrazličnejše akcije (delovne, politične, kulturne, športne itd.), ki jih organizirajo zunaj šole in ki jih brez šolarjev ni mogoče izpeljati.

Pomembne razlike so tudi pri dejavnostih, ki jih na nekaterih srednjih šolah načrtujejo popoldan, namesto dopoldan. S tem je povezan tudi različen konec šolskega leta. Če že teh datumov ne morejo predvideti, ker bi bilo to nesmiselno, pa bi lahko natančneje določili datume ocenjevalnih konferenc. Ocenjevanje je bilo in bo ostalo pomembno šolsko delo. O tem naj se pogovarjajo učenci vseh šol sočasno, ne pa eni prej, drugi kasneje, tako da ocenjevalna konferenca (oddelčna ali učiteljska) izgublja svojo vrednost in pomen.

O deljenih zimskih počitnicah (Ljubljana in Maribor v enem, druga območja v Sloveniji v drugem času), so bile in so še različne ocene. Strokovnih ocen še ni bilo, čeprav se s to novostjo ubadamo že nekaj časa. Nesmiseln je predvsem začetek zimskih

vladajo šolam, ne da bi se zavedali svojih napak.

Taki odnosi ne vplivajo spodbudno na učitelja. Šele v razredu morda pozabi na svoje težave. Vemo, da je ravnateljevo delo težko in je malo kandidatov za ta položaj. Vendar bi morala biti njihova glavna vrlina ta, da spoštujejo človeka in se znajo z učiteljem človeško pogovoriti.

Iz pisma A. L.

Najhitrejša pot je neposredno sodelovanje pedagoške službe in avtorjev z učitelji (konkretno 14. 1. 1984, 29. 8. 1984, 10. 11. 1984 in 22. 6. 1985 za to tematično), ki pa je učinkovito le ob primerni odzivnosti učiteljev. Zato je Zavod SR Slovenije za šolstvo 20. julija 1985 poslal vsem vzgojno-izobraževalnim organizacijam, ki izvajajo programe, v katere je uvrščena tudi geografija Slovenije (strežba, turistična dela, družboslovno-jezikovna dejavnost, naravoslovno-matematična tehnologija, učitelj) obvestilo z naslednjo vsebino: cit. »V prilogi vam pošiljamo seznam popravkov k učbeniku in delovnemu zvezku GEOGRAFIJA — Geografske značilnosti Slovenije, ki nam jih je posredoval avtor dr. Ivan Gams. Kot vam je znano, je učbeniški komplet izšel v večji nakladi od enoletne distribucije, zato še ni ponatisa, ki bi lahko upošteval zbrane popravke. Vključno vas prosimo, da na napke opozorite tudi učence.«

Med popravki so tudi tisti, na katere opozarja tov. Ančik: O avtorjemem konceptu regionalizacije Slovenije in geografskih imenih pa je na pobudo pedagoške službe in komisije za geografsko vzgojo in izobraževanje pri Zvezi geografskih društev Slovenije že večkrat potekala strokovna razprava tako v društvi kot na seminarjih in aktivih za učitelje geografije, delno pa je ta problematika objavljena tudi v Geografskem vestniku.

In kaj storiti za tiste uporabnike učbenika, ki niso učitelji geografii? Zavod SR Slovenije za šolstvo se že dogovarja z založbo Mladinska knjiga, ki bo v svojem programu dela natisnila zbrane popravke in jih priložila starim zalogam učbenika.

MIRA VERBIČ

počitnic — po enem tednu šolskega dela v januarju. Tako je bilo letos, saj morajo učenci po večednevnem počitku — počivali so tudi njihovi starši — k pouku samo za en teden. V tem tednu učitelji samo sprašujejo, v sredo so bile ocenjevalne konference, v petek pa so učenci prejeli spričevala za svoje polletno šolsko delo. Večina učencev in njihovih staršev ni imela nič od podaljšan-nih praznikov, saj so se otroci morali učiti in jih je bilo bolj ali manj strah prvih dni po praznikih, ko bo pač treba izoblikovati polletne ocene pri vseh predmetih. Tisti, ki se niso nič učili, so pouka proste dni podaljšali za en teden in jih bodo končali z zimskimi počitnicami. Tako so imeli prosto skoraj ves mesec. Kaj

Za boljši učbenik

O učbenikih kot poglavitnem učnem pripomočku v pedagoško-izobraževalnem procesu se premalo javno govori. Sestavlajo in pišejo jih posamezniki ali le ozka skupina ljudi, ki so ponavadi strokovnjaki za posamezno področje. Svoje opravilo potem recenzenti in ne nazadnje — idejno-politično — ozračje, za katero vemo, da se različno hitro spreminja in močno vpliva tudi za vsebino učbenikov. Tudi v učbenikih, kot še tako bolj ali manj povsod — se pojavljajo napake, nerodne formulacije, anahronizmi in še kaj; zato jih je treba vedno znova pregledovati in dopolnjevati — seveda kakovostno.

Tokrat se bom omejil le na nekatere osnovnošolske učbenike za zgodovino in zemljepis. Najprej se bom ustavil pri učbeniku ZEMLJEPIŠ JUGOSLAVIJE ZA 8. RAZRED OSNOVNIH ŠOL. Ta učbenik je za današnjo raven podajanja učne snovi in glede na naravno-geografski in družbeni, gospodarski in politični položaj, v kakršnem živimo, popolnoma zastarel, pa naj gre za statistične in druge podatke, lakiranje in idealiziranje razmer v naši domovini, privziganje nekritičnega načina razmišljanja itd.

Kot družba, ki je v posebnem, nič kaj rožnatem položaju, se moramo pošteno in odkrito vprašati, kako in na podlagi kakšnih informacij naj vzgajamo in izobražujemo naše otroke (pri pouku zemljepisa). Že leta 1984 je časnikar Bojan Plešec objavil v Teleksu (št. 22, 31. 5. 1984) kritičen prispevek o omenjenem učbeniku. Mira Verbič z Zavoda SR Slovenije za šolstvo je obljubila, »da so priprave za izdajo novega učbenika v polnem teku.« Nato je izšel (»Teleks« št. 25, 21. 6. 1984) obširen odmev dr. Avgušтина Laha, enega od treh avtorjev spornega zastarelega učbenika; ampak le odmev, ki ni prav nič pripomogel k čim prejšnji izdaji novega učbenika. Skode, ki nastajajo zato, ker že desetletje nimamo v vseh pogledih boljšega učbenika, se ne da izmeriti, pa čeprav je bilo učiteljev svetovanje, naj si toliko časa, dokler ne bo natisnjen nov učbenik, pomagajo z improviziranjem na podlagi primernih časopisnih izrekov. Vendar vemo, da tudi kakovost — sposobnost učiteljev niha, in upam si trditi, da je le malo učiteljev zemljepisa, ki lahko ta zastareli učbenik kakovostno dopolnijo z aktualnimi in svežimi pogledi v sklopu tematike, ki naj bi jo podajali učencem.

Kaj predlagam za novi učbenik zemljepisa za 8. razred osnovnih šol?

Predvsem, naj bo didaktično podoben učbeniku za 6. razred zemljepisa; gospodarske razmere morajo biti predstavljene stvarno, in ne tako idealistično in enostransko kot v starem učbeniku. Poudarek pa naj bo predvsem na ekološkem prebujanju, torej na privzganju kritičnega odnosa do razmerja gospodarstvo — naravno okolje.

V nasprotju z učbenikom zem-

pomeni to za učenčevu pomnjen-
je, ni treba posebej razlagati.
Učenci morajo po takšnem pre-
moru praktično začeti znova.

Z uvajanjem in postopnim pridobivanjem in segrevanjem za novo delo. Velik del skupnega truda se skoraj zniči. Jasnó je, da je to korak nazaj — v manj znanja. Zato sem odločno proti temu enemu tednu pouka v januarju. Boljši sta obe drugi različici: polletje naj bi končali v začetku januarskih praznikov ali pa začeli počitnice najmanj po štirinajstih dnevih pouka v januarju. To, kar je zdaj, je najslabše. Za učenca in vso družino. Da bi bila s tem prizadeta gostinstvo in turizem, pa tudi dvomim. Dokazov za to gotovo ni.

JOŽE ZUPANČIČ

ljepisa za 8. razred osnovnih šol je učenik zemljepisa za 6. razred zgleden, saj predvsem z didaktičnega vidika veliko pomaga učiteljem, učenci pa si lahko z njegovo pomočjo pridobijo res poglobljeno vednost o snovi, ki jo obravnava. Omenil bi le lapsus, ki se je zapisal piscu ter izmuznil recenzentom in ga naslednji ponatis mora popraviti. Na strani 107 v razdelku Nekaj zaključnih ugotovitev v poudarjeni rdeči barvi je stavek, ki je potreben vsebinskega popravka ter se glasi: »Kot socialistična država je (NDR, op. 1. Ž) dosegla hitrejšo gospodarsko rast kot ZRN.«

Tudi v učbeniku zgodovine za 8. razred osnovne šole je v temi, ki ima naslov Delovanje doma-
 čih izdajalcev, prav čudna for-
 mulacija (str. 86, zadnji odstavek). Za ponazoritev naj citiram
 celotni odstavek: »OF in KPS sta
 hitro spoznali nevarnost (držav-
 ljanske vojne, op. I. Ž.). Nanjo
 sta opozarjali že od pomladi
 1942 in storili vse, da do držav-
 ljanske vojne **ni prišlo**. V začetku
 novembra istega leta, ko je bilo
 konec italijanske ofenzive, je
 SNOO oziroma Vrhovni plenum
 OF izdal proglas, v katerem je
 obsodil divjanje bele garde. Ju-
 naškemu boju partizanov je
 izrekel priznanje in naročil glav-
 nemu poveljstvu, **naj dosledno
 uničuje sovražnika** — okupa-
 torja in **belo gardo**.« Poudarka
 sta moja. Najprej je pisec učbe-
 nika sklenil, da sta OF in KPS
 opozarjala na nevarnost držav-
 ljanske vojne že od pomladi
 1942 in storili vse, da do nje »**NI
 PRIŠLO**«, nato pa povzema
 proglas, ki ga je v začetku no-
 vembra istega leta izdal SNOO
 oziroma Vrhovni plenum OF; v
 njem je med drugim naročil
 glavnemu poveljstvu, **NAJ DO-
 SLEDNO UNIČUJE SOVRAŽ-
 NIK** — okupatorja in **BELO
 GARDO**. Tako pisec učbenika
 sam sebe zanika, saj vemo, da so
 bili vse od začetka kontrarevolu-
 cije na Slovenskem zagrizeni
 spopadi med belo gardo in parti-
 zani, pa naj gre za likvidacije
 Varnostno obveščevalne službe,
 za medsebojne spopade med
 partizanskimi enotami in kontra-
 revolucionarji, zločine Črne
 roke ali za povojno likvidacijo
 vrnjenih kolaboracionistov na
 Rogu in drugod. Pri naslednjih
 ponatisih se mora ta očitni spod-
 rsljaj v oblikovanju nekega do-
 gajanja popraviti saj otežuje
 branje in razumevanje učiteljem
 in učencem.

Pri tako pomembni družbeni dejavnosti, kot sta vzgoja in izobraževanje, denar za pripravo, izdajo in tudi popravke pri ponatisih starih učbenikov ne sme biti ovira. Posebno zato, ker smo v vse splošni krizi, ko beseda ZNANJE ne sme biti le retorična fraza za govorniškimi pulti, temveč mora biti temelj na vseh ravneh življenja.

Vodilo našega vzgojno-izobraževalnega sistema mora postati: Vzgajajmo ljudi, ki bodo na podlagi čim boljšega znanja sposobni kritično razmišljati!

IVO ŽAJDELA

Nazaj k maturi?

Z reformo srednjega šolstva je bila matura ukinjena. Jo bomo znova uvedli?

Prvi rodovi srednješolcev, ki so končali štiriletno šolanje, so zapustili šolo brez mature. Na univerzi ali v delovni organizaciji so se izkazali le s spričevalom srednje šole in z indeksom, če je bilo seveda potrebno. Značilno je, da so bili učenci ovrednoteni pri predmetih samo z ocenami iz zadnjega letnika; to pomeni, da ni preveč pomembno, kakšne ocene je imel srednješolec na splošno pred tem. Tudi ne pri tistih predmetih, ki so zelo pomembni za nadaljnji šolo ali za poklic. In drugo, kar se nam zdi značilno: ni več ocene iz vedenja. Ta res ni bila zapisana v sklepnem spričevalu, spremljala pa nas je vsa leta šolanja.

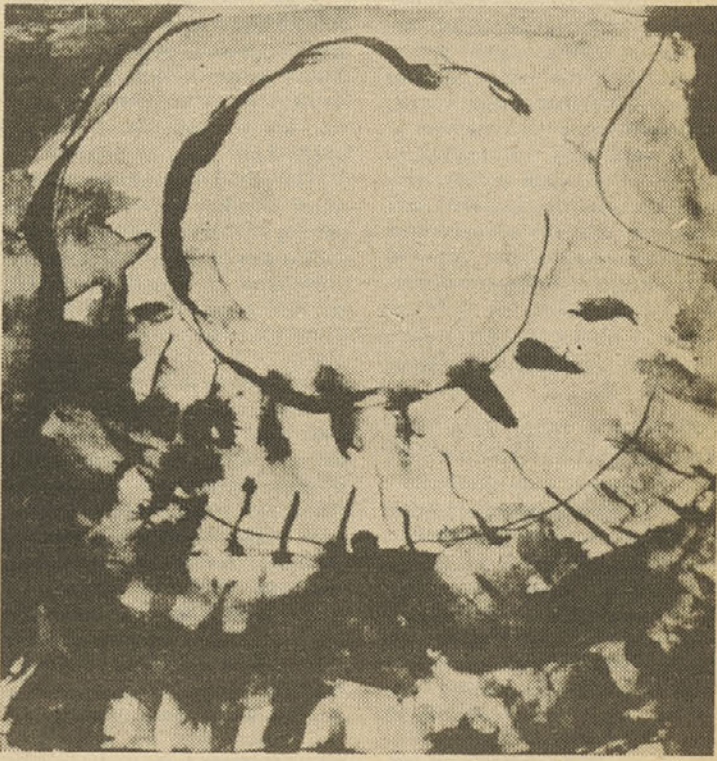
Matura je bila z reformo srednjega šolstva ukinjena — tiho in brez prave strokovne razlage. Da ne bi bili krivični: mogoče so se res kje o tej ukinitvi pogovarjali, na splošno pa med učitelji niso znani razlogi, ki so bili temelj za odpravo tega pomembnega sklepnega dejanja srednje šole. Končni izpit je prisilil učence (mogoče so predlagatelji prav zaradi tega maturo odpravili), da so utrdili tisto celotno snov, vsebino, ki je bila za nadaljnje šolanje ali delo najpomembnejša. Tako so odhajali z občutkom, samozavestjo, da so na šoli, kjer so opravili končni izpit, pridobili dovolj znanja za svojo nadaljnjo pot.

Še nekaj je, česar pa predlagatelj, ki verjetno sami niso bili učitelji, niso mogli predvideti: učenci na srednjih šolah zdaj sploh ne doživljajo več tega sklepnega dejanja svojega šolanja, saj končujejo šolanje skoraj ves mesec: en dan eden pri enem predmetu, drugi dan drugi pri drugem predmetu. Kaj in kako delajo posamezni učenci pri pouku, ko so prešli na primer končno oceno iz slovenskega jezika že maja, pa imajo do konca še 20 ur tega predmeta, predlagatelj ni predvidel. Za učence je to v resnici izgubljen čas, za učitelja pa muka, da mora »sopotnike«¹ gledati, brzdati in po možnosti še nekaj naučiti. Menim, da je ta »prosti tek«² iz različnih razlogov škodljiv — še najbolj za učence in učitelje, saj učence bolj odvrča od šole, kot pa jih povezuje. Videti je, kot da bi bilo tudi vse to nekakšna tradicija, skrivno orožje nekaterih, ki podružbljajo našo šolo in ji hkrati dajejo manjši in skromnejši pečat, namesto večjega in pomembnejšega. Delo v zadnjih

Matej Metlikovič: Študija sonca, 1984, tuš (lavirana risba)

**pobude
odmevi**

no
ve
knjige

G. PÓLYA

Kako rešujemo probleme

DMFA SRS, (knjižnica Sigma: 40), 1986, 272 str.

Sam sem za knjižico zvedel in jo hlastno prebral v začetku sedemdesetih let, ko se je iz zagate, v katero je zašlo računalništvo, začela porajati metodologija

strukturiranega programiranja, s katero ima reševanje problemov veliko skupnega. Se zdaj imam nad pisalno mizo obešeno kopijo notranje strani platnice:

Problem moraš najprej razumeti. Na osnovi povezav med znanim (podatki) in neznanim (rezultati, cilj) sestavi načrt rešitve. Izvedi načrt rešitve. Preglej dobljeno rešitev in prehojeno pot.

Ko je leta 1976 izšel prevod knjižice pri Univerzumu, sem si dejal: Škoda, to bi moralo izdati Društvo. No, letos se je zgodilo tudi to.

Kar nekaj časa sem razmišljal, kako knjižico predstaviti prihodnjemu bralcu. Na koncu sem se odločil, da prepustim besedo kar avtorju:

»Veliko odkritje reši velik problem; vendar pa je tudi v rešitvi še tako majhna problema drobec odkritja. Vaš problem je lahko majhen, toda če zbudi vaše zanimanje in sproži vaše iznajdljive sposobnosti in če ga rešite sami, boste po umskem naporu doživeli tudi veselje nad odkritjem. V mladih letih takšne izkušnje lahko porodijo smisel za umsko delo in puste svoj pečat v vašem mišljenju in značaju za vse življenje.«

»Ko študiramo metode reševanja problemov, se nam pokaže matematika v drugačni luči. Matematika ima dva obraza: je stroga znanost Evklida, je pa še nekaj drugega. Matematika, razložena v Evklidovem stilu, se nam kaže kot sistematična, deduktivna znanost; toda matematika v nastajanju je eksperimentalna, induktivna znanost. Oba vidika matematike sta tako stara, kot je stara ta znanost. Vendar je drugi vidik nov: matematike »in status nascendi« — v procesu porajanja — niso nikdar pokazali niti učencu niti samemu učitelju niti širši javnosti.«

Knjigo priporočam širokemu krogu bralcev, predvsem srednješolcem.

VLADIMIR BATAGELJ

HELENA PUHAR

Ali smo starši res odpovedali?

Izdala Zveza prijateljev mladine Slovenije v novembru 1985

Ob koncu lanskega leta je pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije ponovno izšla četrta knjižica v zbirki Družina in vzgoja **Ali smo starši res odpovedali?** avtorice Helene Puhar. Zveza jo je ponovno izdala ob 30-letnici Svetovalnega centra za otroke, mladostnike in starše, ki ga je prva vodila avtorica knjižice. Delo je izšlo prvič pred dvajsetimi leti pri Cankarjevi založbi v Ljubljani v knjižnici za starše. Zdajšnja ponovljena izdaja pa ni le ponatis, obogatena je z izpovedjo avtoričine hčerke, novinarke in pisateljice Alenke Puhar. Svojo izpoved je avtorica poimenovala **Izliv krvi v spomin**. Alenka Puhar je izbrala tak naslov iz več razlogov: »Kri je podoba pretakanja rodov, ki nas veže iz preteklosti v prihodnost. Je simbol trpljenja. Izliv krvi je vzrok smrti moje matere Helene Puhar. Tako nam je povedala na tiskovni konferenci. Izliv krvi v spomin je besedilo, zapisano z veliko človeške toplote, s polno doživljajstvom in prefinjeno občutljivostjo; je spomenik ljubljene materi. V njem se kot kri pretaka sedanost, preteklost in slutnja prihodnosti.

Povedati je treba, da je knjižica Helene Puhar **Ali smo starši res odpovedali?** eno prvih del s področja družinske vzgoje v povojnem času. Delo je sodobno, poljudno, zanimivo in pregledno berivo, ki bo ostalo zmeraj aktualno. Vsebinska je namenjena družinskim vrednotam, ki jih avtorica prikazuje ob nazorni dejavnosti v družini. S pedagoškega vidika pomeni rehabilitacijo pomena družine in njenih vrednot, ki smo jih v preteklem ob-

dobju potisnili v ozadje. Uvodno besedo je prispevala glavna urednica zbirke Družina in vzgoja dr. Milica Bergant.

Knjižica bo dobrodošel priročnik staršem, saj bodo v njej našli nevsiljivo svetovanje in razumevalno pojasnjevanje pri obravnavanju družinskega resničnega življenja, individualnih razlik med posameznimi otroki in družinskimi člani ob upoštevanju razvoja družine in posameznika.

Poleg četrte knjižice **Ali smo starši res odpovedali?** so v zbirki Družina in vzgoja izšle lani še tri knjižice: **Skrbimo za higieno doma**, **Učne težave našega šolarja in Društvo prijateljev mladine v krajevni skupnosti**. Vse knjižice so dobri priročniki za vse, ki se ukvarjajo z vzgojo predšolskih otrok in šolarjev.

Pohvaliti je treba Zvezo prijateljev mladine Slovenije, ki si prizadeva zapolniti veliko vrzel v družinski vzgoji z vedno novimi, potrebnimi in aktualnimi temami, ki sicer ne bi nikoli našle poti do staršev, saj jih založbe ne bi natisnile. S temi knjižicami namreč ne morejo zaslužiti.

TEA DOMINKO

PRIROČNIK

Delo v oddelkih podaljšanega bivanja v osnovni šoli

Po 20-letnem premoru prihaja med pedagoške delavce gradivo, ki obravnava problematiko vzgojno-izobraževalnega dela v oddelkih podaljšanega bivanja v osnovnih šolah.

Na pobudo in željo mnogih učiteljev in vodstev šole je priročnik zasnovala in izdelala skupina pedagoških svetovalcev Zavoda SRS za šolstvo na podlagi dolgoletnih izkušenj pri uvajanju, razvijanju in spremljanju te vzgojne dejavnosti v osnovnih šolah. Pri tem so sodelovali tudi učitelji iz neposredne pedagoške prakse. Teoretično pa je gradivo podprla in dopolnila Helena Novak, višja strokovna sodelavka Pedagoškega inštituta.

Delovna skupina daje učiteljem v oddelkih podaljšanega bivanja sistematično zbrano gradivo in s tem napotke za delo z učenci. Ob študiju in uporabi priročnika je upati, da se bo vzgojno-izobraževalno delo poglobilo in vsaj nekoliko poenotilo.

Priročnik obravnava vzgojne naloge in cilje podaljšanega bivanja, vlogo učitelja, sestavine vzgojno-izobraževalnega dela, oblike sodelovanja med učitelji v podaljšanem bivanju in tistimi,

ki poučujejo, gnotne potrebe za delo, dokumentacijo in organizacijo dela s praktičnimi primeri. Zelo izčrpno so obdelani organizacija samostojnega učenja in prehranjevanja učencev ter vsebina in izvajanje dejavnosti v prostem času.

Priročnik je potreben in namenjen vsakemu učitelju, ki dela v podaljšanem bivanju, še prav posebno po tistem, ki se v to vzgojno obliko šole uvaja. Prav tako bo dobrodošel pripomoček vodstvom šol in šolskim svetovnim delavcem pri organiziranju in usmerjanju vzgojno-izobraževalnega dela. Z njim naj bi se seznanili tudi učitelji, ki poučujejo, kajti uspehi v podaljšanem bivanju so veliko odvisni od tega, koliko oba učitelja svoje postopke usklajata in se dopolnjujeta. Priporočimo ga lahko tudi staršem, da bodo spoznavali ta način pedagoškega dela, kaj lahko od njega pričakujejo in da bodo uspešno sodelovali s šolo.

Vse osnovne šole in organizacije za usposabljanje, pa tudi kadrovske šole so prejele vabilo z naročilnico, da bodo lahko naročili potrebno število izvodov tega priročnika.

TONČKA METELKO

Cita Potokar: AVTOPORTRET 1951, olje s sedanje razstave v Mestni galeriji, ki prikazuje življenjsko delo umetnice ob njenem jubileju: slike, risbe in knjižne ilustracije.

Razstavo označuje romantični zanos, pogumna iskrenost in sočna barvitost, iz katere razberemo nadaljevanje tradicije naših impresionistov in dediščino ekspresionizma. Motivi slik so ljudje v koncentracijskem taborišču, kjer se je ustvarjalna pot umetnice začela, številne avtoportrete — izpoved nemirnega iskanja lastne podobe od prekipevalne mladosti do zrelih let, portrete domačega okolja ter iz sveta gledaliških in glasbenih umetnikov; redkejši so prikazi krajin in tihožitij. — Portrete odlikuje psihološka dognanost in predstavljajo najbolj učinkoviti del slikarskega opusa. Risbe pa ponujajo estetski užitek s čisto, močno ritmično linijo in širokopotezno zasnovjo.

Bogato obiskano odprte razstave je popestril umetniški program, v katerem so posebno presenetljive recitacije slikarskih pesmi. T. S.

VITAN MAL

Baronov mlajši brat

Vitan Mal spada med tiste slovenske pisatelje, katerih dela so med mladimi bralci najbolj priljubljena. Nekatere njegove knjige so že zdavnaj razprodane (Sreča na vrhovi) in videti je, da bo tako tudi z njegovo najnovejšo knjigo **BARONOV MLAJŠI BRAT**.

Baron je vzdevek za starejšega brata, ki že od zgodnjega otroštva zavzeto skrbi za mlajšega Tadeja.

»Baron« in Tadej živita pač v današnjem svetu, ko si mnogi starši brusijo pete, moč in živce v hitenju za službo in pri tem ne razumejo svojih otrok, saj bi se ti morali zgledno vesti, učiti in še marsikaj lepega in koristnega narediti — tako kot želijo njihovi starši. Toda otroci si izberejo drugačno, samosvoj pot. Samostojni postajajo.

Starejši Baron, ima svojo družino. Vozijo se z motorji in poskušajo celo prepovedane stvari (mamila). Tadeju grenijo življenje učitelji.

Zdi se, kot da bi bil Vitan Mal eden teh fantov, tako zelo se jim zna približati in se živjeti v njihove stiske, bolečine in radosti; tudi njegov jezik je tak, kakor ga govorijo fantje.

Malokdo ve, da je Vitan Mal tudi odlični slikar. Mojsirsko zna uporabljati predvsem pastel. Toda kot urednik radijskih mladinskih in otroških oddaj v Ljubljani je prezačuden, pa je slikarstvo ostalo ob strani in čaka boljše čase. Toda svojo knjigo **Baronov mlajši brat** je le utegnil ilustrirati sam.

ZLATA VOLARIČ

Razvojna pot slovenske logopedije

Poskus orisa logopedске dejavnosti na Slovenskem

Prof. Bogo Jakopič je napisal brošuro z naslovom **Razvojna pot slovenske logopedije**, nekakšen oris logopedске dejavnosti na Slovenskem. Knjižica, ki ima 31 strani in je razdeljena na pet delov, je zelo zanimiva za strokovnjake s področja logopedije, pa tudi za druge bralce. Zajema začetek, rast in vzpon te dejavnosti, kajti v zadnjih letih je vzpon te dejavnosti močno viđen.

Prvi — uvodni del je napisala prof. def. Marija Moškov, vodja ALO, ki nam na kratko predstavi brošuro in njen pomen. V drugem delu pod naslovom: **Nekaj o razvoju logopedije v svetu**, nam avtor na kratko opiše razvoj logopedije v svetu in pri nas, do danes. V tretjem delu z naslovom: **Razvojna pot slovenske lo-**

gopedije, omenja vzornike in oblikovalce logopedскеga dela na Slovenskem, kot so: Fran Grm, Vilko Mazi, Metod Kuželj, Drago Supančič in Zdravko Omerza. V istem poglavju nas seznanja z organizacijo logopedске dejavnosti v SR Sloveniji. Omenja tudi nekaj besed o vpisu na logopedski oddelki na Pedagoški akademiji in o dejavnosti logopedске sekcije v SR Sloveniji. V četrtem delu je razgrnjena mreža logopedске dejavnosti v SR Sloveniji v letu 1982. V zadnjem, petem delu so objavljeni viri in uporabna literatura.

Knjižico lahko naročite na TOZD Center za rehabilitacijo sluha in govora, 61000 Ljubljana, Vojkova 74. Cena: 250 din.

FRANCI KOLENEC

Ruski formalisti

Knjiga s takšnim naslovom in s takšno tematiko, kot je ta, si najbrž že samodejno zapira možnost, da bi postala splošno priljubljena in zanimanja deležna branje. A navsezadnje tudi to niso posebno zavirljiva vredna merila, če poskušas s knjigo ustreči predvsem čimveč ljudem in se potem po tej težnji ravna in prilagaja, podreja vsebinski izbor nove knjižne izdaje. Merila pa je mogoče zastaviti tudi nekoliko drugače — in tako pripraviti za tisk knjigo, ki je vsebinsko zahtevna in že vnaprej docela jasno omejena le na določen ožek krog bralcev, zunaj katerega skoraj nima nobenih možnosti, da bi se uveljavila.

Knjiga torej, ob kateri se ni mogoče slepiti, da bo založbi prinesla kakšen poseben komercialni uspeh in je zanjo že vnaprej jasno, da bo z njenim izidom ustrezno le peščici bralcev. Naj bo še tako presenetljivo, pa vendar je res: v programu naših založb je kljub dobro znanemu položaju, v kakršnem so se znašle, še mogoče najti založniško dovolj tvegano, nekomercialno knjižno izdajo. Mladinska knjiga je pred meseci pripravila v zbirki Tokovi, namenjeni predvsem zahtevnejšim bralcem, zlasti študentom, slovenski izbor del ruskih formalistov, tistih najpomembnejših teoretičnih spisov, ki smo jih predvsem zbrane, že dalj časa

pogrešali med deli s tega področja. Tridelna vsebinska zasnova knjige je takšna, da najprej seznanja s temeljnimi teoretičnimi deli ruskih formalistov, razvrščeni tako, da je mogoče slediti razvoju opozajzovske misli od paradigmatko-redukcijske do sintagmatko-funkcionalne in di-hrono-komunikacijske faze. V naslednjem delu so zbrane poetološke raziskave verza in proze, ki so se jim ruski formalisti intenzivno posvečali, sledijo pa jim stalistične in genološke raziskave v zadnjem delu. Dosledno vztrajanje, da bi bila to zares uporabna, delovna knjiga, dokazujejo tudi komentarji in opombe, ki spremljajo branje posameznih besedil, ob najpomembnejših besedilih pa tudi nakazujejo pretekle in sedanjo usodo ruske formalistične misli. Da bi bila knjiga čim uporabnejša, sta spisom dodana bibliografsko in stvarno kazalo — slednje je mišljeno predvsem kot študijski vodnik skozi to knjigo, ki naj bi predvsem poglobila dojemanje pomena besedne umetnosti.

Besedila za knjigo sta izbrala Drago Baji in Aleksander Skaz, ki jih je tudi uredil ter jim napisal komentar in opombe ter sestavljal bibliografijo, imensko in stvarno kazalo. Vsa besedila, razen enega, je prevedel Drago Baji V. K.

ANTOLOGIJA SODOBNEGA JUGOSLOVANSKEGA PESNIŠTVA ZA OTROKE

Roža čudotvorna

Antologijski izbor je že sam po sebi dovolj težavno delo, še posebno naporno pa postane, če niso dovolj izdelana merila takšnega izbora, ki bi omogočala celoten vpogled v določeno izbrano področje, literarno zvrst in dajala občutek razmeroma zaokrožene celote. Zaradi specifičnosti meril, ki določajo izbor v otroški književnosti, npr. poezije, predvsem pa zaradi njihove nedomišljenosti in neizdelanosti, je sestavljanje takšnega izbora še posebno zahtevno opravilo. Predvsem zaradi tega, ker se mora sestavljalec največ povsem samostojno, ne da bi se posebej opiral na kakšno že izdelano poetiko, odločiti, katera merila so pri tem pomembnejša. Tudi Vladimir Milarič, ki je pripravil antološki izbor jugoslovanske poezije za otroke, naslovljene **Roža čudotvorna** (izšla je pri Mladinski knjigi), se je ukvarjal s takšnimi težavnimi odločitvami. Zanj govorijo tudi nekatere morda predvsem to, da je — v skladu z dognanji sodobne pedagogike — iz izbora opustil pesmi z vzgojnim in podučnim tonom in upošteval predvsem poezijo, ki ustreza samosvoji otrokovi ose-

nosu, posebnosti njegovega do-jemanja sveta in njegovim zahtevam. Pri tem antološkem izboru je zanimivo predvsem to, da imajo pred vsemi prednost estetska merila; estetska različnost, razvitost te poezije je tako pravzaprav izhodišče za izbrana besedila. V tem izhodišču se križajo poezija, nastala v različnih jezikih, različnih avtorjev z različnimi razvojnimi težnjami. Čeprav so izbrane pesmi predvsem iz povojnega obdobja, pa so v antologijski izbor zajeti tudi nekateri starejši avtorji: Oton Župančič, France Bevk, Aleksander Vučković, Gustav Krklec, pa vse tja do novejših, Daneta Zajca, Zvonimir Baloga, Morislava Antića in Borisa A. Novaka. Antologija je takšna, kakršna je, vsekakor delo, narejeno s precej prizadevanostjo; to pa je treba upoštevati predvsem zaradi neizdelanosti in nedomišljenosti teoretičnih izhodišč in meril izbora, nekoliko prizanesljiveje pa je treba prebrati marsikatero pesem, ki v prevodu izgubi del svoje zvočnosti, ritmičnosti in sploh specifičnosti izvirnega jezika.

VLASTA KUNEJ

Človek — bitje prihodnosti

»Človek kot zavestno bitje prihodnosti je v nenehni hoji za samim seboj prikrajšano bitje: stalno napada (napori, upori, vojske) sedanjost, ki mu uhaja v preteklost, medtem ko se mu prihodnost umika v nedosegljivost.«

Dr. Anton Trstenjak

Pri Slovenski matici v Ljubljani je izšlo lani pod zgornjim naslovom veliko delo dr. Antona Trstenjaka, našega znamenitega psihologa, misleca in humanista.

rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Knjiga, ki nosi podnaslov Okvirna antropologija, razodeva avtorja kot psihologa in filozofa, ki išče

odgovor na temeljna vprašanja človeka, njegove preteklosti in prihodnosti, njegovega globljega bistva, njegovih iskanj in notranjih protislovij. Pisec odkriva človeka in ga razčlenjuje, plast za plastjo, njegovo misel in vest, smeh in jok, njegov nemir in usmerjenost v prihodnost, njegovo nepoiesljivo hrepenenje po sreči. Tako kot v drugih delih zna pisec tudi v tej knjigi oblikovati

svoje misli in spoznanja v jeziku, ki je lep, bogat in prijeten, hkrati strokoven in poljuden. Miselna svežina, ki odlikuje avtorja še ob njegovem visokem življenjskem jubileju, zbujajo občudovanje.

Iz sklepnega poglavja knjige Človek — bitje prihodnosti, objavljamo odlomka, ki naj bi približala vsebino bralcem, avtorju pa želimo ob visokem jubileju še veliko let ustvarjalnega dela.

OSEMDESET LET VELIKEGA HUMANISTA
ANTONA TRSTENJAKA

Mislec, ki mu ni nič človeškega tuje

Akademik dr. Anton Trstenjak je znan po poljudno pisanih knjigah, kot so: *Pota do človeka*, *Človek v ravnotežju*, *Med ljudmi*, *Človek v stiski*, *Človek samemu sebi*. Odkar je na šolah obvezen predmet moralna vzgoja, je marsikateri pedagog črpal iz njegovih knjig; to so jim pristojni tudi svetovali. Po teh knjigah sicer segajo mnogi misleči ljudje različnih rodov, nazorov in plasti — od neukih do vrhunskih razumnikov. Z njimi si jasni pogled v labirinte človeških duš, iščejo odločitve v dvomih, izhode v stiskah ter moči v malodušju in ob težjih udarcih — in najdejo jasnost, zaupanje, mir in trdnost. Pa te knjižice so samo stranski produkt velikega znanstvenika in človekoljuba. Napisal jih je na željo založbe, tako kot večino drugih knjig in člankov. Prav nasprotno od tistih strokovnjakov (umetnikov ali znanstvenikov), ki goje svojo stroko zaradi sebe ali nje same, piše profesor Trstenjak tisto, kar ljudje od njega potrebujejo. Potrebe drugih so njegov navdih. Za primer postavimo knjigo *Temelji ekonomske psihologije*, ki sodi med svetovne prevence na tem področju. Predvsem zaradi te knjige je Mednarodno združenje za ekonomsko psihologijo imenovalo dr. Antona Trstenjaka za svojega dosmrtnega častnega člana. Na začetku ga je urednik klical po telefonu in prosil, da napiše kaj o psihologiji ekonomije. Profesor se ni z njo nikoli posebej ukvarjal, pa so se mu ob klicu že porajale zamisli, kaj bi v knjigi povedal. Podobno je bilo z ekološko psihologijo in drugimi deli pa s številnimi predavanji v domačih mestecih in mestih ter na mednarodnih kongresih strokovnjakov doma in po svetu.

Kdaj ste utegnili vse to napisati? ga je nagovorila dr. Aleksandra Kornhauser, ko mu je l. 1983 v skupščini izročala listino o podeljeni Kidričevi nagradi. Utemeljitev na kratko povzema Trstenjakov dotlej objavljeni opus: 40 samostojnih knjig in 300 razprav in člankov (50 v tujih strokovnih revijah) — skupaj 6000 strani. Razpon tem je širok in pester: psihologija dela in organizacije, človekova pisava, psihologija učenja, ovirok duševni razvoj, družina, psihologija barv, zaznavanje časa, psihologija ustvarjalnosti (o knjigi uspešnici na to temo je neki strokovnjak na televiziji dejal, da se zdi, kot bi Slovenec dobil preveliko obleko). Obrazložitev nagrade poudarja znanstvenikovo odprtost in celosten, poglobljen pogled na človeka. Navaja še njegova znanstvena odkritja: visoko negativna korelacija med valovnimi dolžinami svetlobe in reakcijskim časom nanje, interakcije med različnimi zaznavami in vzrok monotone, trije dejavniki geometrične iluzije (gibanje, čas in prostor), znanstvena in umetniška ustvarjalnost ter odnos med genialnostjo in patološko osebnostjo.

Po letu 1983 je napisal dr. Trstenjak *Ekološko psihologijo in Antropologijo* z naslovom *Človek, bitje prihodnosti*, ter piše zdaj še dve antropološki knjigi. Podrobnejši seznam njegovega pisnega dela je objavljen v 4. zvezku zbirke Slovenski znanstveniki (Peter Likar: Anton Trstenjak — Pogled v človekovo dušo, 1980).

Kdaj je res utegnil vse to domisliti in napisati, ko mu za znanstveno delo ostaja le petina njegovega časa; saj ima koledar kar naprej popisan z imeni ljudi, ki

prihajajo k njemu na posvet. Zdravi ljudje, ki sta jim čas in okolje naložila preveč, in duševno moteni klienti. Prenekateri vidijo v njem zadnjo rešilno bilko; ko odhajajo pomirjeni in opogumljeni, so ob drugem začuden, da ni treba plačati. V čem je tolikšen čar takega pogovora?

Kot svetovalec Trstenjak vedno izhaja iz človeka; nikogar k ničemur ne sili in mu ne prigovarja, kako naj se odloči; le sproščeno in razumevajoče se pogovarja, da se zdi, kot bi človeka samo spremljal do njegovega spoznanja in njegove odločitve, o kateri ima potem sogovornik občutek, da jo je zmogel sam. Lahko si predstavljamo, koliko je tu spoštljivosti do človeškega dostojanstva in enkratnosti. Marsikomu tako pomaga priti do svoje, kar najbolj prave podobe, kjer je etična usmeritev že samo po sebi umevna. — Človeka pa toliko čuti, da ga razbere iz vsakega njegovega početja ali izdelka in mu diha že iz pisave. Zato je tudi bil prvi slovenski grafolog in dolgoletni sodni izvedenec za to stroko.

Curriculum vitae našega jubilara pove, da se je rodil 8. januarja v Gornji Radgoni kot sin kmeta župana; da je študiral na klasični gimnaziji v Mariboru, bil že tedaj zazrt v filozofijo in široko izobražen (vešč celo arabščine in predavanj v latinščini), da je potem študiral filozofijo in teologijo v Innsbrucku ter v obojem doktoriral, nato pa psihologijo v Milanu; da je kot profesor služboval najprej v Mariboru in za tem v Ljubljani, na našo srečo odklonil docenturo v Milanu in ponudeno mu stolico v Gradcu ter se tudi vrnil iz Združenih držav in Kanade, kjer je del časa predaval na univerzi in so ga hoteli zadržati. (S svojim zgledom je tako potrdil, da je zvestoba narodu posebna vrednota — to je zapisal v svoji knjigi o kulturi). — Upokojevec na službenem mestu je bil samo sprostila za večjo dejavnost v znanosti in sproti, neposredni pomoči ljudem.

Vmes so bila leta vojne, ko je bil spet zgledejo angažiran. Tedaj je reševal človeka tudi kot član Osvobodilne fronte, kjer si je med drugim z svojo avtoriteto prizadeval, da bi bilo prizaneseno nekaterim na smrt obsojenim borcem.

Izkušeni ljudje si utegnejo predstavljati kako pomembna in naporna je ta življenjska pot, ki jo osvetljuje ustvarjalna radost in veselje, če reši kakega človeka, če mu ni bilo treba dvigniti rok, ker bi bil morda primer neozdravljivo patološki. — Spremljajo pa ga tudi številna uradna priznanja — domača, tuja in mednarodna: iz Anglije, Avstrije, Belgije, Francije, Indije, Italije, Nemčije ter Združenih držav. In lahko bi si z zadoščenjem rekel še sam: Nihil hominis mihi alienum esse puto (Mislim, da mi ni nič človeškega tuje).

Če pa se vprašamo, katero je gibalno njegovega delovanja tega neprestanega dajanja, je na prvem mestu gotovo preprosto dejstvo, da ima ljudi rad.

»Človekova osebnost je edina nosilka kulturnih vrednot in edini stvarni namen, h kateremu so te vrednote naravnane,« je zapisal v svoji knjigi *Kultura in krščanstvo*. Prav je, da ob slovenskem kulturnem prazniku tudi s to mislijo merimo pomen Trstenjakovega dela za človeka in narod ter veličino njegove osebnosti.

TINCA STEGOVEC

V smeri vzorov

Razen v nazorih je človek najbolj usmerjen v prihodnost za svojimi vzori, ideali. Človek brez vzorov ali idealov sploh ne zna živeti. Rekli smo že, da izvirajo iz njegovega nagnjenja k projekcijam, ki jih vnaša v osebe in njihove vrline, ker mu tako rastejo v smeri privlačnejši nagib (motiv) naprej na poti v prihodnost.

Nosilno čustvo pri tem je navdušenje, s katerim se človek ogreva za svoje ideale. O tem smo že govorili. Tam smo videli navdušenje usmerjeno predvsem v napredek: umski, spoznavni, znanstveni, tehnični, industrijski, civilizatorični. V tej smeri napredujejo tudi vsa človekova predvidevanja, načrtovanja in napovedi. To so faustovske sanje in prizadevanja, ki z dosežki in uspehi prehajajo v pravljico preteklosti, v mit.

V človeku pa so še druge naravnave v prihodnost, ki niso pretežno razumske, marveč čustvene in so prav zato bolj globoke, ker vsebujejo razen tega še umske sestavine. To so vse tiste osebne naravnave, ki merijo v rast osebnosti, ne v napredek civilizacije, in

njeno etično pravno izpopolnitev. Lahko bi jih spravili na svojevrsten človeški skupni imenovalce: to so naravnave človeške nepopolnosti, ki hrepenijo po popolnosti.

Tu je v ozadju kot spodbudna moč ravno specifično človeško hrepenenje. Zanimivo je zopet, kako tudi te vrste človekovega doživljanja in ravnanja ne najdemo nikjer v modernih psiholoških priročnikih, ne morebiti zato, ker to ni psihološka dimenzija, marveč le bolj zato, ker je vendarle predvsem antropološka posebnost. Živalski svet namreč pravega hrepenenja ne pozna, niti na najvišji ravni ne. Beremo sicer stavek: »Kakor jelen hrepeni po vodi«, toda to je bolj fiziološka reakcija na dehidracijo organizma, kakor pa pravo duševno doživljanje; in tudi kolikor je to že duševni doživljaj, še zmeraj ni osebno doživetje na ravni tega, kar doživlja človek osebno, ko hrepeni po spoznanju resnice, po svobodi, dobroti, pravni popolnosti ali katarzi iz zablod in po končnem zadoščenju ter sreči svojega življenja.

S tem smo že nakazali obenem glavne smeri človekove usmerjenosti za vzori, ki jih ima pred očmi prihodnosti.

Človek kot »pomanjkljivo bitje« ima vedno sebe šele pred seboj; zmeraj je v hoji za seboj. Sebe doživlja kot bitje, ki še ni, kar je. To zveni protislovno, a ni, ker se vsaka polovica stavka nanaša na drugo časovno točko: ena na sedanjost, druga na prihodnost. S tem pa doživlja človek sebe redno obenem kot presežno, transcendentno bitje, ki je s težičem svojih hrepenenj zmeraj nad seboj, onstran sebe, v prihodnosti.

Človekovo usmerjenost za spoznanjem resnice in napredek smo že obširno obravnavali, ker je pretežno umsko prizadevanje, zato je to že predpostavljeno.

Človekovo hrepenenje po popolni svobodi, pravni dobroti ali popolnosti in končni sreči življenja zadeva prav srčko njegovega osebnega čustvovanja, v plemenito prizadevanje usmerjenega vrednotenja, ki sproti dopolnjuje in popravlja zgolj razumsko prizadevanje za napredek. Tako gre napredek spoznanja predvsem v dvig materialne človekove blaginje, rast osebnosti pa gre v dvig duhovnega standarda človeškega

življenja. Materialna civilizacija napreduje, duhovna kultura raste; prva je suhoparno razumska, zato trda in brezobzirna, druga pa je čustveno blagodejna; prva človeka krepi, druga ga zlahkni; prva je usmerjena v količino (kvantitativno), druga v kakovost (kvalitativno).

Dr. Anton Trstenjak

to), druga v kakovost (kvaliteto) življenja.

Zal je sodobnost že vsaj tri stotletja postopno zmeraj bolj obrnjena v kvantitativni napredek materialne blaginje kot v kvalitativno rast osebnosti.

V upanju sreče

Na dnu človeškega hrepenenja po razvijanju dobrote in popolnosti dobrega človeka je njegovo neugasljivo hrepenenje po sreči. Upanje v dosego sreče je dejansko gonilna vzmet vsakega drugega hrepenenja. Če usahne to upanje, ugasnejo vse druge luči hrepenenja. Končno moramo reči, da je za vsakim človekovim prizadevanjem zmeraj skrito tudi tiho upanje na srečni konec.

Človek je bitje, ki z vsemi nitkami svoje biti teži po sreči. Najsi bo upanje še tako različno usmerjeno in tako rekoč razdrobljeno v drobce, navidez neopazen, je vendar konec koncev vse obrnjeno v eno samo smer — sreči naproti. Vsaka stvar, ki jo ima človek pred očmi, ima za cilj happy end. To ni samo krilatice, to je eksistencialni vsi eksistencialov.

Doživljanje sreče je že po svojem bistvu obrnjeno v prihodnost. Človek v posameznih trenutkih in dosežkih (užitkih) nikoli ni zadovoljen, ni srečen. Vedno več bi rad. Nezadovoljnost je stalna spremljevalka človekovega hrepenenja po sreči. Nezadovoljnost pa se stopnjuje v nestrpnost. Nestrpnost je psihološka spremljevalka vsake hoje za ciljem. Človek bi ga postopno zmeraj hitreje rad dosegel. Zato je nestrpnost tudi značilna spremljevalka človekove hoje za srečo. Človek je v hoji za srečo vsak trenutek sproti neutrušen; tudi takrat, ko doživlja utešeno. Sreča je neizčrpeljiva, pomeni popolnost, zato pa je neutešljiva. Dosežemo jo šele, ko se hoja ustavi, ko smo v ekstazi, ko dosežemo trenutek polnosti, ko začnemo piti iz čaše večnosti, ko moremo s pesnikom vzklikniti: *Geniess ich jetzt den höchsten Augenblick* (Goethe). Uživam najvišji trenutek. Zato je človek v hoji za srečo ekstatično bitje: vedno je zunaj sebe, prek sebe, onstran sebe v prihodnosti.

Človek je v hrepenenju po sreči izpostavljen bitje, zunaj svojega središča. Čeprav hrepenenje po sreči izvira iz dna njegove osebnosti, vendar hkrati tudi teži ven iz sedanjosti, v kateri nikoli ni dočela zadoščen, onstran sebe v dočeta živetje, ki presega vsa posamična ugodja: sreča je ekstatična ali pa

je ni. Sreča ni nikoli vsota vseh ugodij in želja; po seštevajanju dobrin ne pridemo nikoli do doživetja sreče; ta je vedno več kot vse vsote skupaj, je onstran vsega, kar dajejo trenutki. Najvišji trenutek, peak experience, je vselej ekstatičen. Vendar to ni morda odtujenost, je nasprotno le dopolnilo vsega doživljanja, je veličina, v katero prehaja.

Zato hiti hrepenenje po sreči zmeraj na perotih upanja v prihodnost. Upanje je prehajanje v prihodnost; le-ta pa se nam zmeraj odmiha; vsak prihodnji dan bo »jutri«, nikoli »danes«. Zato je upanje tudi samo nezanesljivo, ne pomeni posesti, marveč kvečjemu obljubo.

Kolikokrat pa nas upanje vara! Zato se sreča vedno sooča s svojim nasprotjem nesrečo. Človek stoji zmeraj pred to alternativno. Nenehno niha med tema dvema možnostima, med upanjem in obupom. Človek rti v svojih prsih srečo in nesrečo.

Večkrat ko človek razmišlja o tej svoji veličini, s katero se dviga nad vsi svet, da je lahko srečen, ko zival ne more biti, bi morebiti hotel raje zamenjati z živaljo, ki ima ob vsej svoji nižini vsaj to prednost, da ne more biti nesrečna. Rekli smo že, da je človekova veličina tragična. Zato ima upanje, ki sveti človeku v prihodnost, zmeraj tudi svojo senco — skrb. Človek je v upanju zaskrbljen. Hoče izpolnitev upanja. Saj v sreči človek išče smisel svojega življenja. Brez smisla pa ne more živeti. Brezupnost je brezživljenjskost.

Zato upanje v dosego sreče pomeni za človeka življenjsko nujnost. Če se človeku v hrepenenju po svobodi odpira možnost in v skrb za dobroto nalaga naloga, doživlja v hoji za srečo nujnost življenja. Doživetje sreče se razodeva kot življenjska, eksistencialna nujnost. Sreča pa je človekov usodni eksistencial, ne more se mu izogniti, čeprav se mu vsak dan izmika v prihodnost. Človek je vsak dan, tudi če ima zavest, da je »srečen«, v skrbi, da se mu ne bi ta sreča izneverila. V sreči bi hotel »večni sedaj«, ki nikoli ne mine. Kakor mora posest vsakega

naslednjega dne loviti v upu in strahu, tako je tudi v hrepenenju po sreči obrnjen v prihodnost, da bi dosegel neminljiv trenutek. Pesnik Goethe je temu trenutku zaklical: »Ostani pri meni, ker si tako lep!«

Pomagamo si s stih pesnikov, ki znajo neizrekljive stvari bolje izraziti.

»Dočakati, uspeti, doživeti,
Zmeraj spregamo jih le v prihodnjem času.«
»Jutri je najlepši; ko postane danes,
nihče prav ne ve, kaj včeraj v njem je videl.«

Tako pa vemo: za ene je tragična, za druge odrešilna zavest, da še onstran grobov, ki jih čuva ljubezen, plava hrepenenje po sreči.

Končno, ko bi radi dognali zadnje globine človeškega bitja, se nam vodi kakor skandinav-

Srečo v alternativni nesreči spremlja tudi razočaranje (slovenska beseda to dobesedno razloži: če je sreča tako rekoč »očaranje«, je njeno nasprotje »razočaranje«). Ciril Zlobec pesniško sega za takim trenutkom, ki priteguje vase vso prihodnost in ga imenuje »čudovito pustolovski oaza«; ko pravi (v zbirki *Najina oaza*):

»Kdaj ste utegnili vse to napisati?« ga je nagovorila dr. Aleksandra Kornhauser, ko mu je l. 1983 v skupščini izročala listino o podeljeni Kidričevi nagradi. Utemeljitev na kratko povzema Trstenjakov dotlej objavljeni opus: 40 samostojnih knjig in 300 razprav in člankov (50 v tujih strokovnih revijah) — skupaj 6000 strani. Razpon tem je širok in pester: psihologija dela in organizacije, človekova pisava, psihologija učenja, ovirok duševni razvoj, družina, psihologija barv, zaznavanje časa, psihologija ustvarjalnosti (o knjigi uspešnici na to temo je neki strokovnjak na televiziji dejal, da se zdi, kot bi Slovenec dobil preveliko obleko). Obrazložitev nagrade poudarja znanstvenikovo odprtost in celosten, poglobljen pogled na človeka. Navaja še njegova znanstvena odkritja: visoko negativna korelacija med valovnimi dolžinami svetlobe in reakcijskim časom nanje, interakcije med različnimi zaznavami in vzrok monotone, trije dejavniki geometrične iluzije (gibanje, čas in prostor), znanstvena in umetniška ustvarjalnost ter odnos med genialnostjo in patološko osebnostjo.

Po letu 1983 je napisal dr. Trstenjak *Ekološko psihologijo in Antropologijo* z naslovom *Človek, bitje prihodnosti*, ter piše zdaj še dve antropološki knjigi. Podrobnejši seznam njegovega pisnega dela je objavljen v 4. zvezku zbirke Slovenski znanstveniki (Peter Likar: Anton Trstenjak — Pogled v človekovo dušo, 1980).

Kdaj je res utegnil vse to domisliti in napisati, ko mu za znanstveno delo ostaja le petina njegovega časa; saj ima koledar kar naprej popisan z imeni ljudi, ki

delo
šola

JOHN DEWHIRST

Commodore 64 za
mlade in najmlajše

Cankar je napisal: »Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali tako bogate in koristne učenosti, kakor jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem zadobil nikjer in nikoli«. Državna založba Slovenije izdaja v svoji po Cankarju imenovani zbirki ENAJSTA ŠOLA različno dopolnilno, obšolsko literaturo za osnovnošolce. V zbirki je izšlo tudi več računalniških knjižic, ki so namenjene prvemu stiku mladega bralca z računalnikom. Zadnja med njimi slikovito predstavlja pri nas zelo razširjeni hišni računalnik Commodore 64.

Dandanes je mladim računalnik del njihovega sveta in jim zato zbujajo naravno zanimanje v šoli in zunaj nje. Kako so računalniki zgrajeni in kako delujejo, kaj pomenijo v svetu danes ter razne možnosti njihove uporabe lahko mladi spoznajo iz dnevnih informacij, pa tudi pri interesnih dejavnostih in fakultativnem pouku v šoli. Seveda pa največ pomeni neposreden stik z računalnikom, ki ponavadi izredno motivira in navdušuje, pa čeprav gre samo za mali hišni računalnik. Pomembno je, da računalnik po pravem navdušenju ne postane navadna igračka, ki se je otrok prerad naveliča. Toda kakšne možnosti ponuja, poleg igre? Najprej, tudi igra lahko vzgaja in izobražuje. Žal, še ni veliko tovrstnih domačih programov, vendar pa že nastajajo in predstavljajo eno od koristnih uporab računalnika. Druga pot vodi v preprosto programiranje računalnika in spoznavanje njegovega delovanja.

Spoznavanje računalnikov sega v vedno bolj zgodnja leta šolarjev. Ta prodor pospešuje tudi knjižica **Commodore 64 za mlade in najmlajše**.

Knjižica je zasnovana tako, da nasveti strojepiske, strojmojstra, profesorja, umetnika in knjižničarke preganjajo strah pred računalnikom in ves čas spodbujajo k delu z njim. Humorno besedilo vodi bralca od navodil o uporabi tipkovnice k temeljnim prijemom programiranja v bazi. Računalnik zna marsikaj in je vedno pripravljen na pogovor. Najprej je predstavljen kot malce drugačen pisalni stroj, ki zmore tudi kak glas, risbo in spreminja barve, predvsem pa se ga da programirati.

Strojepiska Julka Blisk predstavi krmilne, številske, črkovne, urejevalne in znakovne tipke, ki so vsake na narisani tipkovnici potegnjene in jih je lahko razpoznati. Strojmojster Franc Zadel predstavi računalnik kot pisalni stroj, nato kot kalkulator, posebno zanimiv pa je računalnikov pomnilnik in shranjevanje podatkov. Treba je biti kar se da natančen, saj je računalnik pri razumevanju navodil precej pikolovski. Profesor Janez Vseved ima zahtevnejšo nalogo, saj uvaja temeljne prijeme programiranja. Naučimo se delati po načrtu. Lahko se zgodi tudi kaj nepredvidenega, vendar se na napakah učimo, treba je poskušati znova in vztrajati. Umetnik Jože Slika predstavi pisani svet barv na računalniku, dodanih pa je tudi precej zanimive računalniške programe. Knjižničarka Pika Najden poskrbi, da zvedo, kje kaj najdemo, ter za slovarček besed basica.

Knjižica je v izvirniku izšla lani pri založbi Cambridge University Press v Londonu, kot tudi verjetno pri nas že prej poznana Mavrica (za računalnik Sinclair ZX Spectrum). **Commodore 64 za mlade in najmlajše** je prevedel Franc Bugar in strokovno pregledal Jure Špiler. Knjižico odlikuje bogato in nazorno slikovno gradivo, tako da jo bodo veseli zlasti mlajši bralci od 10. do 15. leta starosti, v njej pa je tudi precej tihših orehov za starejše. Cena: 980 din.

ALEKSANDER COKAN

RAČUNALNIKI IN RAČUNALNIŠKA TEHNOLOGIJA V NAŠIH ŠOLAH

Računalnik ali igrača?

Na začetku tretje tehnološke revolucije, zdaj ko je računalnik, ta nujni spremljevalec sodobne civilizacije prodira tudi v šolo, se moramo vprašati: kako daleč smo pri posodabljanju pouka pri uvajanju računalništva, v primerjavi z drugimi deželami. Ali smo lahko zadovoljni s tem, kar smo dosegli?

Preden se lotimo širše obravnave samega stanja, problemov in metodike dela računalniškega pouka pri nas, pogledimo, kaj so dosegli z uporabo »umetne inteligence« v svetu.

V Angliji je postal pouk računalništva nekaj vsakdanjega. Poglavitno vodilo in cilj 64 000 srednjih šol v Sovjetski Zvezi je, da na tem področju ne smejo zaostati za Zahodom, predvideno pa je tudi, da mora dobiti vsak razred 20 računalnikov. V nasprotju s tem pa se Zahodni Nemci upirajo poplavi računalnikov pri pouku, v Avstriji pa postaja informatika izobraževalni predmet.

Preseneča pa podatek, da na Japonskem, v deželi, ki je vodilna v svetovni industrijski tehnologiji, razmeroma zadržano uvajajo čipe in znanje »na tipke« v svoj izobraževalni sistem; računalnik, ki dela v tovarnah čudeže, je po statističnih podatkih daleč od tega, da bi postal svetovni čudež v jeziku, vzgojne elektrone. V svetu so torej mnenja o uvajanju računalnikov v izobraževanje različna, in različna so tudi stališča nekaterih svetovno znanih pedagogov.

Posledice uporabe
novih igrač

Eden od profesorjev na rimski univerzi poudarja: »Otrok je zmeraj zmogel dojeti vse. Zlaka razume stvari, ki se zdijo nam neprebavljive, udarce življenja spreminja v izhodišča, pri tem pa zmeraj ostaja dejaven.« Docent informatike je nekoliko manj optimističen: meni, da »računalnik v najboljšem primeru razširja meje otroške inteligence«, psihanalitičarka pa zaskrbljeno pravi: »Še zmeraj se ne zavedamo, kakšne posledice imajo nove igrače na otrokov razvoj, da lahko prezgodnji razvoj abstraktnega mišljenja, ki ga spodbujajo video igre, povzroči motnje, znane kot simptom psihoze. Pri tem mislim seveda malčke, ki nenehno strmijo v monitorje svojih računalnikov in preživljajo ure in ure ob igrah nasilja in strahu.«

In kaj menijo o tem domači

strokovnjaki? Pred tem si oglejmo še nekatere značilnosti, ki spremljajo naše poskuse in dosegke v »računalniški šoli«.

Da bomo lažje razumeli, kako si je pridobil računalnik »izkaznico« za vstop v razred, se ozrimo na prodor informatike in video računalništva na druga področja človekovega življenja preteklih desetletij. Še več: nekateri menijo, da je tretja tehnološka revolucija tudi ločnica za uvajanje elektrone v vsakdanje učenje in posledica razvijajoče se splošne tehnologije, ni pa mogoče izbirati med tem, da bi se tudi mladi in najmlajši rod namesto s šolsko tablo in zvezki ukvarjal samo s čipi in urami basica.

Računalnik uporaben
za vse

»Kupim računalnik za učenje matematike učencev višjih razredov.« Tako smo prebrali v enem od oglasov, ki jih je v tisku čedalje več, pa tudi številni dragi časopisi, s katerimi so natrpani naši kioski, so prav uporabni za uspešen »hišni računalniški pouk«.

Mineva četrto desetletje, odkar se je »rodil« prvi jugoslovanski računalnik. Čeprav se uporabljajo računalniki na mnogih področjih industrijskega, gospodarskega in družbenega razvoja pa tudi drugod, smo še zmeraj zelo daleč od tega, da bi lahko računalnik služil posamezniku, mu zboljševal njegovo življenjsko raven, tako kot bi mu moral služiti v 21. stoletju.

Roboti zamenjujejo medicinske sestre, natakarije, meteorologe, kibernetika pospešuje kmetijstvo. Roboti igrajo šah, zaznamujejo moč otroškega joka, sodelujejo celo pri razmnoževanju in selekciji rib, rastlinstva in živalstva.

Osebnosti in hišni računalniki, terminali, diski, ploterji, spominke enote, mikroprocesorji... Vsi ti močni in neutrudni pomočniki so prodrli tudi k nam, ustvarjamo jih tudi z domačo pametjo; ta umetna inteligenca napoveduje, da bo klasično in tradicionalno življenje odšlo v arhiv ali v zgodovinske knjige.

Več kot samo poskus

Katerakoli generacija računalnikov zdaj ni več samo poskus in tudi ne več skrivnost; človekova vedoželjnost jo odkriva do zadnjih tančin. Logika pametnih

strojev pod nadzorom je tudi v logiki njenih ustvarjalcev.

Področja znanosti in izobraževanja ob uvajanju posebnih sredstev so sedanost in prihodnost hkrati. Šola in znanost se ob uporabi šolskih čipov povezuje in usmerjata prihodnost.

Računalnik je pomemben tehnološki napredek tudi v izobraževanju, pa vendar ga za zdaj lahko uporabljamo le kot dopolnilo pri opisnem pouku. Elektronskim vzgojiteljem se bo treba šele prilagoditi.

Uvajanje računalnikov je potrebno, zato ga pri nas podpirajo številni družbeni dejavniki v vzgoji in izobraževanju, znanosti pa tudi v združenem delu. Tovrstni pouk se je uveljavil v nekaterih republikah in pokrajinah bolj drugod manj, res pa je, da se računalniki selijo tudi v šolske klopi vaških šol. Po drugi strani pa ovira ta razvoj pomanjkanje denarja; zato si v nekaterih šolah zamažijo prizadevanje ustanoviti društvo mladih informatikov. Tudi tam, kjer odstejejo precej denarja za računalnike, ostanejo ti neuporabljivi ali pa jih le malo uporabljajo, če ni učitelja, ki bi bil strokovno usposobljen za tak pouk. Strokovnjaki nenehno poudarjajo, da računalniki niso zgolj stvar prestiža še manj pa modna muha, ampak splošna družbena potreba.

Res je, da nismo storili dovolj, da bi za tovrstni pouk usposobili učitelje. Zato se dogaja, da vedo učenci o teh mislečih strojih več, kot profesorji, ki si na kratkih seminarjih ali tečajih niso mogli pridobiti ustrezne pedagoške in didaktične izobrazbe.

Če hočemo, da se bodo vrata naših višjih šol in fakultet odprla tudi za usposabljanje tovrstnih učiteljev, moramo storiti veliko več, prizadevati pa si je treba tudi za stalno izobraževanje in prekvalifikacijo pedagoških delavcev. Računalniške metodične enote namreč niso samo transitorska tehnologija, pri kateri se uporablja čip, temveč mnogo bolj celostno gradivo, s katerim naj bi uspešno sledili tehnološki prihodnosti. Predvsem pa bi potrebovali jugoslovanski program tudi v računalništvu.

Dajmo nadarjenim prostor
in možnost!

Kaj menijo o pouku računalništva in njegovi vlogi v naših šolah in izobraževanju učenci, njihovi starši, učitelji, pedagogi in drugi pristojni strokovnjaki? Učence nižjega razreda osnovne šole: — Sem odličnik in za dobro sprichevalo so mi starši kupili računalnik. V šoli ga nimamo, mislim pa, da bi si z računalnikom veliko pomagali tudi moji sošolci, posebno tisti, ki imajo slabšo oceno iz matematike.

Učence višjega razreda osnovne šole: — Odločil sem se, da bom postal vesoljec ali pilot. Tega poklica pa si ni mogoče zamisliti brez vrhunskega znanja iz kibernetike, brez računalnika.

Programer v delovni organizaciji: — Nekateri se bojijo znanosti, in je ne želijo spoznati. Res; vendar je pri računalnikih treba paziti, da se ne zlorablja. Tudi pri strojni tehnologiji je treba vedeti kje so meje. Človekove biološke funkcije in naravne možnosti uravnavajo vse in tako tudi stopnjo poklicnega ukvarjanja z računalniki.

Učenec izobraževalnega središča: — To, da sem spoznal tehniko in razne naprave v osnovni šoli, mi je veliko pomagalo pri obvladovanju gradiva v nadaljnjem šolanju, posebno pri matematiki in splošnem tehničnem izobraževanju.

Študent strojništva: — Ukvarjal sem se z računalniki in se prav zato odločil za poklic strojnega inženirja. Pa ne samo to, računalnik me je tudi spodbudil, da sem se že med študijem začel ukvarjati z raziskovanjem. Menim, da je računalniška tehnologija

napredek in obet prihodnjih desetletij.

Eden od staršev učenca v srednjem izobraževanju: — Mislim, da računalniki ne spodbujajo otrok k razmišljanju, nasprotno: tak »stroj« učenca poleni, tako da ne izrabi naravnih sposobnosti. Dvomim, da je mogoče doseči uspehe, če gredo možgani »na pašo«, tehnika pa opravlja naloge iz matematike in algebre.

Oče še enega od »usmerjenca«: — Ne nasprotujem napredku in učenčevi želji, da bi ob novostih ali s pritiskom na gumb hitreje obvladal gradivo. Lahko pa rečem, da tovrstno »tipkanje« moje otroke preveč zaposluje, odteguje od prijateljev, narave in športa, skratka, spreminja jim način življenja. Kako vse uskladiti? Posebna »spodbuda« so prepolne prodajalne tovrstnih časopisov, knjigarn in reklame na televiziji.

Pedagog: — Res je, da so otroci preveč obremenjeni z učenim gradivom, zato jim dobro zasnovan računalniški pouk samo koristi. Trdno sem prepričan, da računalnik kot učilo ne prikradja možgan za miselno in ustvarjalno delo. Prav tako tudi ni mogoče nasprotovati trditvi, da se otroci ob taki igri uče z veliko večjim zanimanjem. Veliko nalog in neznank bi ob takem načinu učenja lažje obvladali, učenci bi si pridobili več znanja.

Učitelj osnovne šole: — Otroki nikdar ne silimo, vsaj dokler pouk računalništva še ni obvezen predmet, da morajo sprejemati tehnične novosti in nove oblike pouka. Kdor to želi — večine pa to ne zanima — ima na voljo tudi video učila. Imeli smo veliko zelo sramežljivih in zadržanih učencev, ko pa smo začeli uvajati sodobnejše oblike pouka, so postali bolj sproščeni in prav nič več zaprti vase.

Oče, tehnik v delovni organizaciji: — Ne želim omalovaževati želja mojih otrok, da bi se učili bolj sodobno. Ne strinjam se s starši, ki mislijo, da računalnik ne bo pospeševal ustvarjalnosti, da je elektronika zgolj uspešno sredstvo za vlivanje učenja v glavo in da otroci ne bodo več logično mislili. Nasprotno: v znanost je treba vlagati čimveč, saj odpira možnosti mladim rodovom in jih spodbuja k proizvodnim dosežkom. Mislim, da ne gre za nezdravo tekmovalnost, ampak za zdravo in koristno spodbudo.

Psiholog: — Računalniki ne morejo izzvati pretresov, zasičenosti z znanjem ali povzročiti česa takega, ki bi učence preprečevalo ali omejevalo v razvoju. Zamisel o pouku računalništva je treba podpreti, strokovnjaki različnih poklicev pa morajo sodelovati pri nastajanju učnega načrta in se lotiti samega pouka s poklicnim vedenjem in pravo mero. Nasprotujem tudi mnenju, da računalnik kot neživa materija ne more pozitivno vplivati na kasnejšo sposobnost zaznavanja. Od stroja seveda ni mogoče pričakovati plemenitosti, vendar pa je koristen člen, ki bo v prihodnosti pomagal zbujati zanimanje za odkrivanje neznanega.

Zdravnik: — otroka lahko gradivo in nepotrebna navlaka pri učenju zelo obremenjuje, zato so nujni »ventili« in dejavnosti, ki sproščajo. Toda tudi pretravanje z računalniškim znanjem ima lahko škodljive posledice — telesne in duševne. Razumljivo je, da vsi otroci niso enako nadarjeni, zato tudi ne morejo enako in sočasno dojeti vseh pojmov in lekcij. Toda, če je učenec nadpovprečno nadarjen in sposoben, ne bi bilo pravično, če mu ne bi dali možnosti, da bi zvedel in se naučil še več. Tudi računalniška vsakdanjost zahteva ob vsej svoji naglici veliko previdnosti. Oceniti je treba, koliko in kaj je mogoče storiti ob novi učni tehnologiji.

PERA SREČKOVIĆ

Šolska televizija —
prvič dopoldan

Ljubljanska televizija je potrebovala dolgo časa, da je zbrala toliko sape in začela med tednom dopoldan oddajati svoj program. Pri tem programu sodelujejo vsa uredništva in tako seveda tudi šolska televizija.

Že doslej je oddajala ob torkih in tako je ostal torek tudi zdaj njen dan. Vsakdanji dopoldanski program se začne ob devetih in se konča vsako popoldne ob 16. uri. Zaradi tega bo tudi šolska televizija ponavljala svoj program isti dan, se pravi v torek ob šestnajsti uri. To ima svojo dobro stran. Učitelj, ki si je dopoldan ogledal oddajo, jo lahko popoldan presname na video-rekorder. S tem seveda dosežemo četrtkovne ponovitve šolske televizije odpadejo.

Dopoldanski program med tednom je sestavljen tako, da je izobraževalen pa tudi zabaven. Tako so na primer četrtki namenjeni slovenskemu in jugoslovanskemu filmu in to bo izredno pozdravila filmska vzgoja. Tudi ples, glasba in celo dnevne informacije imajo svoj prostor.

Šolska televizija bo tedaj, ko bo pouk, prikazovala oddaje, ki se včenjujejo v učne načrte, med počitnicami pa lažje oddaje, kot na primer o taborjenju, o športih, o zdravem življenju in podobno.

Spored šolske televizije za prvo tromesečje bo izšel 17. februarja v Prosvetnem delavcu. Tam bodo našli učitelji tudi didaktične napotke za te oddaje.

MAKO SAJKO

Programirani pouk
v Jugoslovanski ljudski
armadi

Ob koncu leta 1985 je potekal v Letalski vojaški akademiji v Zadru pogovor za okroglo mizo o programiranem pouku v JLA. Pogovor so pripravili generalštab JLA — predavateljski zbor in Letalska vojaška akademija, udeležili pa so se predstavniki generalštaba JLA, vojaških šol in centrov, predstavniki poveljstev in enot JLA in komisija ter delovna skupina za programirani pouk.

Namen pogovora je bil objektivno oceniti dozdajšnji razvoj in dosežke programiranja pouka v JLA, tako da bi posodobili zasnovo in perspektive programiranja pouka pri celotnem razvoju sodobne izobraževalne tehnologije v obdobju od leta 1986 do 1990.

Uvodnim besedam predstavnikov generalštaba JLA in letalske vojaške akademije je sledil referat mag. Boža Reljana, pedagoga v Letalski vojaški akademiji, na temo: Razvoj in perspektive programiranja pouka v JLA. Zvrstili so se prispevki predstavnikov vojaških šol, centrov in enot JLA, nato pa je sledila razprava.

Kaj so povedali razpravljalci? Programirani pouk v JLA se razvija in uresničuje metodološko usmerjeno, organizirano, vodeno in nadzorovano, ob zglednem medsebojnem sodelovanju vojaških šol, centrov in enot v JLA. Programirani pouk se je uveljavil v vojaških šolah in centrih, hitreje pa ga bo treba uvajati v enote JLA. Dobro in slabo plati programiranja pouka se stvarno ocenjujejo, njegova prihodnost pa jasno nakazuje splošni razvoj sodobne izobraževalne tehnologije v JLA. Izogniti se je treba »papirnatemu« programiranemu pouku in več pozornosti nameniti praksi: usposabljanju za izdelovanje programiranega gradiva, poskrbeti je treba za boljše racionalizacijo tako, da se bo programirano gradivo za predmete skupnih osnov izdelovalo skupno za vse.

Ob nadaljnjem razvoju programiranja pouka v JLA pa je treba izdelovati ustrezno didaktično-metodično literaturo in pospeševati znanstvenoraziskovalno delo.

BOŽO RELJAN

NA KITAJSKEM

Revščino premagujejo z znanjem

Na Kitajskem je danes 200 milijonov ljudi, ki še vedno ne znajo brati in pisati. Gledano iz nacionalnega zornega kota, obiskuje šolo samo 81 odstotkov šolobveznih otrok, na vasi pa celo samo 78 odstotkov. Država ima komaj 8,6 milijona učiteljev, od tega sta dve tretjini v osnovnih šolah; to pa za potrebe najštevilnejšega naroda na svetu ne zadošča.

Kitajsko vodstvo je več kot 3200 partijskih kadrov, pretežno mladih ljudi za leto dni poslalo v 22 provinc v tamkajšnje zaostale kraje. Gre za del splošne akcije, katere cilj je reforma izobraževanja. Njen namen je mobilizirati vse nacionalne sile za uvedbo boljšega in učinkovitejšega izobraževanja, saj Kitajska danes bolj kot kdaj prej potrebuje ljudi, ki veliko znajo.

V državi potekajo spremembe, ki so večje kot vse prejšnje v nekaj zadnjih desetletjih. Toda za program »štirih modernizacij« ne zadoščajo samo politična volja, posojila in strokovnjaki iz tujine. Nujni so tudi ljudje, ki

Monografija o naprednih črnogorskih učiteljih

Republiški zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja v Titogradu je izdal v zajetni knjigi (250 strani) monografijo pod naslovom **Napredni učiteljski pokret u Crnoj Gori između dva rata**, ki je hkrati del zgodovine šolstva in prosvete v tej republiki do leta 1941.

Neutrudni prosvetni delavec in pisec **Rade Vuković** je na podlagi dokumentarnega gradiva in svoje vednosti podrobno prikazal stremeljenja in dejavnosti prosvetnih delavcev za napredek, demokracijo, pravice in svobode črnogorskega ljudstva med obema vojnoma. Že takoj po prvi svetovni vojni so učitelji zavzeli vidno mesto ne le v boju za napredno prosveto, razvoj osnovnega in srednjega šolstva, pri opismenjevanju, ustanavljanju narodnih knjižnic, čitalnic, vaških združenj, skratka ljudske prosvete. Pomembno vlogo so imeli pri ustanavljanju prvih organizacij KPJ. Tako ni bilo naključje, da je bil izvoljen za političnega sekretarja ilegalnega CK

Šolstvo in kultura Lužičkih Srbov

V Nemški demokratični republiki prvič okrog 100.000 Lužičkih Srbov, niso bili v Gornjih Lužicah (Oberlausitz) v okolici Dresdna v okrajih Bautzen, Kamenz in Niesky in v spodnjih Lužicah (Niederlausitz) v okrajih Cottbus. Obe pokrajini sta med seboj zemljepisno ločeni z narodnostno mešanim nemško-lužičkosrbskim prebivalstvom.

Lužičani, ki si sami pravijo Serbi, Nemci pa jim pravijo Sorben, so ostanki močnega slovanskega plemena, posebna veja zahodnih Slovanov, ki so se v sredini prvega tisoletja naselili med Odro in Labo in se razvili v dva posebna naroda. Ob naltivni je bilo njihovo narodno ozemlje mnogo večje in je na jugu segalo do Dresdna in Leipziga; o tem priča še danes številna slovanska krajevna in ledinska imena.

Lužičanom so ves čas vladali tuji gospodari. Že v desetem stoletju so norali priznati nemško nadoblast. Še nekaj časa so jim gospodarili deoma poljski deloma češki vladarji. V 17. stoletju so Gornje Lužice pripadle Saški, Spodnje pa Prusiji. Ves čas nemške nadvlade so bili pod tujim pritiskom germanizacije. Narodno zatiranje je doseglo svoj višek Hitlerjevi Nemčiji, ko jim je bil prepovedan materni jezik in vsa trdnost narodna manifestacija. Njilova zgodovina ima dve usodni posledici. Močno skrčitev narodnega ozemlja in germanizacija, tako da so lani Lužički Srbi avtohtono ohranjeni le po vaseh, kot mozaik v nemškem morju. Kulturno ločevanje Lužičanov pa je imelo za posledico delitev Lužičkih Srbov na dve etnični

bodo vodili na tisoče sodobnih obratov, ki bodo v njih delali. Od kod naj jih dobijo, če pa je kulturna revolucija povzročila največje upuščenje prav na izobraževalnem področju?

Čeprav so to zgodovinsko obdobje že zdavnaj obsodili kot »veliko napako«, so posledice kulturne politike, ki jo je izvajala »tolpa četverice«, daljnosežne še zlasti v izobraževanju. Čutiti jih je v visokem šolstvu, predvsem v spodnjem delu velikanske piramide kitajskega izobraževalnega sistema, to je v osnovni šoli.

Ena najpomembnejših nalog kadrov, ki so jih jeseni poslali prosvetljevati zaostale kraje, bo izboljšanje položaja učiteljskega poklica, ki so ga v času kulturne revolucije degradirali v najnižjo, to je v deveto kategorijo. Učitelji so imeli v teh težkih letih družbeni in materialni položaj, ki si ga je le težko predstavljati. Tako se je zgodilo, da so se tega posla lotevali samo tisti, ki v življenju niso imeli nobene boljše perspektive. Huda krivica ima danes za splošno izobrazbeno raven kitajskega prebivalstva seveda zelo slabe posledice.

Kitajski tisk piše o problemu odkrito in mirno navaja tudi zglede. V nekaterih oddaljenih provincah, na primer Sichuanu, so učitelji že tako redki, da učila skoraj vsak, le da ima nekaj razredov osnovne šole (!).

Po predvidevanjih domačih strokovnjakov naj bi se delež kmečkega prebivalstva ob koncu stoletja zmanjšal z 80 na 50 odstotkov, kar konkretno pomeni, da naj bi 110 milijonov kmetov zamenjalo »poklic«. Predvidevanje je še okrepilo potrebo po kakovostnejšem in sodobnejšem izobraževanju, zlasti na vasi.

»Akcijska brigada« partijskih kadrov, katere člani so povprečno mlajši od 35 let, bo imela težko nalogo. Izvesti bo morala svojevrstno rehabilitacijo učiteljskega poklica — vrniti mu bo morala že zdavnaj pozabljeno spoštovanje in ljubezen. Večina bo vzgajala lokalne učitelje, nekateri pa

Miodrag Nagorni: Živi živi duh slovenski..., tuš, risba

benem in političnem življenju.

V Lužicah je šolstvo organizirano skladno z ohranitvijo narodnega jezika in zavesti. Lužičkosrbski jezik poučujejo v šestdesetih osnovnih šolah, vendar različno. Na petih šolah, vse so v okolici Bautzna, poteka ves pouk v lužičkosrbskem jeziku. Na nekaterih šolah prevladuje dvojezičnost, na drugih, kjer je jezik slabo ohranjen, se maternščine učijo obvezno, pri posebnih urah. Na dvojezičnih območjih je pouk lužičkosrbskega jezika obvezen tudi za nemške učence. Tako se na narodnostno mešanem ozemlju učijo nekateri učenci nemščine kot tujega jezika, nekateri se učijo pri posebnih urah materni jezik, nekateri pa se učijo lužičkosrbsčino kot tuji jezik. Na tem narodno mešanem ozemlju se tako učenci že v osnovni šoli učijo kar štiri jezike. Nemščino, lužičkosrbsčino, ruščino in še en svetovni jezik — večinoma angleščino.

Lužičani se lahko šolajo v svojem jeziku tudi na srednjih in visokih šolah. Svoje srednje šole imajo v Bautznu — središču Gornjih Lužic in Cottbusu — središču Spodnjih Lužic. Za narodni učiteljski naraščaj skrbi Srbski inštitut za pedagoško izobraževanje v Bautznu, za razvoj lužičkosrbskega jezika pa inštitut za lužičščino na univerzi v Leipzigu.

Posebna pozornost je namenjena njihovim običajem in kulturi. Vsakih pet let se v Bautznu festivali lužičkosrbske kulture z obsežnim programom in množičnim obiskom. Za ohranitev njihovih narodnih posebnosti skrbi 138 prosvetnih društev s pevskimi zbori, folklornimi skupi-

doma drugod

Kdo pravzaprav poje?

Učiteljski pevski zbor Slovenije Emil Adamič

Ob treh zjutraj na Trojanah. Mraz in ivje. Samo moj jugo je še ostal od množice avtomobilov, ki se čez dan ustavijo na tem prelazu iz Celjske v Ljubljansko kotlino. Odložili so nas tri: iz Zagorja, Trbovelj in z Dola pri Hrastniku tako, kot smo odložili druge že v Prevaljah, v Mariboru, tudi za Gornjo Radgono, Radence, Mursko Soboto, Jakobski dol, Ptuj, Kidričevo, Ljutomer, Slovensko Bistrico, tudi v Celju za Velenje, Škofjo vas, Šentjur, Globoko pri Brežicah, Šempeter v Savinjski dolini, Prebold, Žalec.

Nadaljevali so iz noči v jutro, in šofer bo ustavil avtobus še v Domžalah in Ljubljani, kjer bo pustil Ljubljance in tiste iz Novega mesta, Kočevja, Dvora pri Žužemberku, Vrhniko, Kamnika, Kranja, Žirovnice.

Kako in kdaj bo prišel vsak na svoj oddaljeni dom? ... Pevci se zgubijo v noč... (Agneta)

Kdo smo pravzaprav? — Člani učiteljskega pevskega zbora Slovenije Emil Adamič, ki se vračamo s turneje po slovenski in avstrijski Koroški. Ponesli smo pesem med stanovske tovariše na Koroško in naše rojake v Celovcu.

Pa smo razmišljali trije v avtu, ko smo se spuščali po trojanskih klanecih v dolino: ali sploh vedo ljudje za naše delo? Za naše uspehe, našo požrtvovalnost, težave? Menda res ne. Vsaj tisti ne, ki bi morali vedeti — stanovski tovariši, prosvetni delavci širom Slovenije.

Zato sem se odločila, da temeljite predstavim v našem listu Učiteljski pevski zbor Slovenije Emil Adamič. Da, Slovenije. Tako kulturniško telo se redko najde. V UPZ Slovenije Emil Adamič so izbrani učitelji resnično iz vse Slovenije. Prav ste prebrali: izbrani, saj mora vsak, ki se včlani v ta zbor, opraviti avdicijo in biti sposoben sam našu-dirati pesmi doma. Dokaz, da so izbrani, je tudi to, da so člani v svojih krajih pomembni in predvsem uspešni kulturni delavci, najboljši zborovodje, ki svoje znanje pokažejo na festivalih v Zagorju, Celju in Mariboru. Najpomembnejše pa je, da ima skoraj vsak učitelj UPZ na svoji šoli enega ali pa celo dva pevška zbora od enoglasnih otroških do mešanih mladinskih zborov. Prav gotovo je tudi ta množična vzgoja mladinskega petja po šolah pripomogla, da je dobil slovenski narod vzdevek pojoči, saj naš zbor praznuje letos šestdeset let uspešnega delovanja. To je dolga doba. Posredno, lahko trdim, je tudi veličastna pevška manifestacija v Šentvidu dosežek dela zdajšnjih in nekdanjih članov Učiteljskega pevskega zbora Slovenije, saj nastopa veliko zborov, v katerih sodelujejo

člani. So pevci, zborovodje ali pa organizatorji, animatorji.

Poglaviti in najpomembnejši nalogi Učiteljskega pevskega zbora Slovenije Emil Adamič sta namreč že od vsega začetka tudi vzgajanje in usposabljanje zborovodij za delo z vsemi vrstami zborov. UPZ Slovenije Emil Adamič je odlični seminar, ki ne pretrgoma praktično in teoretično usposablja učitelje za delo z zbori.

Kako deluje naš zbor?

Tako kot večina kulturnih društev po Sloveniji. Ubada se s težavami, a je kljub temu uspešen.

UPZ Slovenije Emil Adamič ima uradni sedež na Komenskoga 19 v Ljubljani, kjer spravljamo našo dokumentacijo, darila, priznanja, plakete, diplome. Tega niti ni tako malo. Notni arhiv imamo v Celju, v Kajuhovem dijaškem domu, kjer se največkrat zberemo na vajah. Svojega prostora skoraj nimamo. Vadimo po šolah po vsej Sloveniji, kjer imamo nastope in koncerte. Ali pa po mrzlih dvorinah in garderobah prosvetnih društev povprečno enkrat na mesec. Doma smo tam, kamor pridemo. Včasih se ne vidimo tudi dva meseca. Na večdnevih vajah se zberemo ob polletnih počitnicah in poleti. Takrat pojemo tudi po osem ur na dan. To so intenzivne vaje, ko mora pevec že obvladati svoj glas, zborovodja pa vse skupaj izpili in umetniško oblikuje.

Tak način dela zahteva od članov ogromno požrtvovalnosti in entuziazma, nenehnih odgovedi in potrpljenja, vztrajnosti. Žrtvu-jemo svoj prosti čas in precej denarja, saj moramo za te vaje vedno prispevati tudi sami. Pa bi rekli, da nam je težko? Ni nam žal, saj se ta denar bogato obrestuje ob uspehih, ki jih dosegajo nekateri zbori, ki jih vodijo naši člani. Pa tudi takrat, ko pogledamo na bogato prehojeno pot. Kaj ne bi bila bogata, saj so naš zbor vodili sami odlični, priznani dirigenti: Jože Gregorc, Jože Hanc, Marko Munih, Branko Rajšter, ki so poučevali, bogatili, brusili, plemenitili učitelje-pevce-dirigente. Zdaj je umetniško vodstvo prevzel Mirko Slosar; to zagotavlja, da bo zbor umetniško samo še rasel. Tega pa si vsi člani zbora nadvse želimo.

Mislim, da smo lahko prosvetni delavci Slovenije ponosni na svoj stanovski zbor, ki v razmerah, v kakršnih dela, dosega odlične uspehe, predvsem pa vzgaja dobre učitelje petja, zborovskega petja in glasbe.

Srečna sem, da sem lahko še članica tega zbora in priporočam mladim učiteljem glasbe, naj se nam pridružijo.

Sindikati in prosti čas delavcev

Komisija za izobraževanje, znanost in kulturo pri svetu Zveze sindikatov Jugoslavije je v sodelovanju s svetom za vprašanja izobraževanja, znanosti in kulture pri Republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije in z občinskim svetom ZS Nova Gorica pripravila tematsko posveto-vanje z naslovom Sindikati in prosti čas delavcev.

Posveta, ki je potekal 30. in 31. januarja v hotelu Park v Novi Gorici so se udeležili: po trije predstavniki vsakega republiškega in pokrajinskega sveta zveze sindikatov, iz Slovenije pa so se posveta udeležili organizatorji kulturnega življenja iz

TAM Maribor, Gorenja Velenje, Stola Kamnik, Železarne Ravne in Save Kranj, sodelovali pa so tudi predstavniki Republiškega sveta ZSS, Zveze kulturnih organizacij Slovenije ter občinskih organizacij iz Nove Gorice. Udeleženci iz Slovenije so pripravili tudi pisne prispevke, uvodni referat pa je prispeval dr. Rudi Lešnik.

Poleg razprav in pogovorov so organizatorji pripravili še kulturni spored in ogled kulturnih, izobraževalnih in proizvodnih prostorov. Udeleženci posveta so se pogovarjali tudi s predstavniki Slovencev v Gorici.

MIRA CENČIČ

Iz prakse za prakso

Sposojenke iz srbohrvaškega jezika

Dragi Marjan!

Pogovori o jezikovnih vprašanjih med nama se večkrat ne končajo v obojestransko zadovoljstvo. Posebno glede sposojenk iz srbohrvaščine ne trpiš nobenih ugovorov. Glede tega imaš dokončno izdelano načelo: ne sposojamo si besed od Srbov ali Hrvatov, saj tudi avtomobila ali kruha ne greš iskati na posodo k sosedu. Gotovo sva v devetdesetih odstotkih primerov enakega mnenja, toda en odstotek razlike med nama pa je. Ker me nisi nikoli pripravil pet minut zdržema poslušati o teh stvareh, ne da bi me prekinjal, ti pišem pismo, da bi ti lahko v miru razložil svoje nazore.

Srbohrvaške sposojenke se delijo na več skupin. Najprej so to besede, ki jih včasih govorimo: *častim, gužva, nemoj, neispraveh, svašta*. Te besede jasno čutimo kot nedomače, kot citatne; to je zanesljivo varovalno sredstvo, da ne bodo postale sestavni del našega besedišča.

Potem so besede, za katere človek ne ve, ali so domače ali ne: *čitati, smatrati, bodočnost, slučaj, zapad*. Šele ko te kdo opozori, da se to po domače reče: *brati, meniti, prihodnost, naključje, zahod*, zardiš in sposojeno besedo zamenjaš z domačo.

Nazadnje so še primeri, da sposojena beseda omogoča ločevanje pomenskih odtenkov: *bolest* ni isto kot *bolezen*, *izven šole* ne pomeni *zunaj šole*, *odmor* ni *oddih* (zadnjič sem bil prenečen, ko si me opozoril, da beseda *odmor* ustreza srbohrvaškemu glagolu *odmarati se*, na to nisem nikoli pomislil), *prometni znak* ni *znamenje*, *prekiniti pogovor* ni *pretrgati pogovor*, *tajno glasovanje* ni *skrivno glasovanje*. Lahko tudi ne gre za pomensko razliko, ampak samo za slogovno: *vojak* ni *vojščak* ali *soldat*. Besede *bolest*, *izven*, *odmor*, *znak*, *prekiniti*, *tajen*, *vojak* so sicer po izvoru srbohrvaške, toda brez njih se ne moremo zadovoljivo natančno sporazumevati. Saj vendar nismo kakšni rovtarji, ampak mlad razvijajoč se narod. Za nove stvari, nove pojme ali nov način gledanja na že stare stvari in pojme potrebujemo nove besede. Od kod pa naj jih vzamemo? Nekateri na novo naredimo, nekatere si pa sposodimo.

Najbrž se spominjaš, da sva se zadnjič sporekla, ker si *prijeto vzdusje* zamenjal s *prijetnim ozračjem*. Po mojem je to primer iz tretje skupine sposojenk. Razlika je: *Bilo je prijeto vzdusje (štimunga)* — *Pričakujemo ohladitev ozračja (atmosfera)*. Vem sicer, da se tudi beseda *ozračje* lahko rabi v prvotnem in prenesenem pomenu, ampak zakaj bi zaradi odpora do srbohrvatizmov zatirali posebno besedo za abstrakten pomen. Današnji čas vendar zahteva intelektualizacijo jezika. Mislim, da se tudi ti tega zavedaš, ampak noče, premišlja, kako bi širili naše možnosti za izražanje; več ti je do tega, da se kažeš trdnega Slovenca.

Dragi Marjan, najbrž bodo med nama zmeraj razlike (oziroma razločki) v pojmovanju dobre slovenščine. Nič hudega. Prosim te samo, da si potrpečljiv z menoj in me pustiš, da do konca povem svoje mnenje; ne silim te pa, da bi se moral v vsem strinjati z menoj. Če ne bi bilo tistega odstotka razlike v najinih mnenjih, se ne bi mogla prerekati in bi bilo potem dolgočas.

Lep pozdrav

France

Dragi France!

Ceprav si mi napisal vljudno pismo, čutim, da te hudo razjezi, če ti kdo popravi kakšno besedo. Verjemi, da tega ne delam iz puristične muhavosti ali pretirane narodne zavednosti. Med nama je razlika v nazorih o jeziku: ti meniš, da je treba besede pustiti čim bolj pri miru; jaz pa mislim, da je treba neprestano skrbeti za čistost in bogatenje jezika.

Srbohrvaška sposojenka *vzdusje*, zaradi katere sva se sprla, v zadnjem času zgineva iz rabe. Beri časnike, poslušaj televizijo, pa boš videl in slišal, da je res tako. Tako se je pred kratkim v naši javnosti namesto *čitatelja* uveljavil *dejavnik*, po naših šolah pa namesto *soznačnice* *sopomenka*. Domače besede, naj bodo stare ali na novo narejene, še zmeraj lahko spodrinejo srbohrvaške sposojenke. Zakaj hočeš biti starokopiten in ne slediš temu dogajanju v slovenščini?

Ne misli pa, da nimam nobenega smisla za jezikovno ustaljenost. Vem, da je prizadevanje za izboljšanje jezika povezano s tveganjem. Včasih te ljudje podprejo, drugič pa zavrnejo.

Lep pozdrav

FRANCE ŽAGAR

Marjan

Vodstva šol in vrtcev, izvršni odbori sindikata!

Ali so vsi člani našega učiteljskega — vzgojiteljskega zbora naročeni na Prosvetnega delavca? Je glasilo delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti dostopno vsem, da lahko sledijo aktualnemu dogajanju v vzgoji in izobraževanju?

Prosvetni delavec je nepogrešljiv pripomoček za obveščanje in strokovno spopolnjevanje vseh pedagoških delavcev, obenem pa njihovo strokovno in javno glasilo. Zato je širjenje časopisa med prosvetnimi delavci pomembna strokovna in družbeno-politična naloga.

Naročila sprejemamo pisno ali po telefonu (061) 315-585.

Svežina v strokovnem spopolnjevanju

Kakovostni seminarji dajejo voljo za delo

Seminarjev med počitnicami smo učitelji že vajeni, saj sodijo v program našega strokovnega izobraževanja — dopolnjevanja in spopolnjevanja znanja. Verjetno ni pedagoškega delavca, ki bi se ne strinjal z resnico, da se učitelji morajo izobraževati, če hočejo slediti sodobni pedagoški teoriji in praksi ter v njej tudi uspešno delati, sodelovati in soustvarjati.

Omeniti želimo samo nekaj prijetnih vtisov in spoznanj ob nekaterih letošnjih seminarjih, ki sta jih pripravila Zavod SRS za šolstvo in Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše iz Ljubljane.

Zavod SRS za šolstvo se je lotil zanimive teme z naslovom PROBLEMSKI POUK. Verjetno so se pedagoški svetovalci odločili za to temo zato, da bi pomagali odpraviti pretežno reproduktivno učenje in znanje v naših šolah.

Učitelji, ki sledijo sodobnim tokovom pedagoške znanosti doma in v svetu, vedo, da samo frontalne oblike in verbalne metode dela ne rodijo najboljših sadov. Nobena oblika in metoda dela (sodobna ali klasična) ni vsemočna. Vsaka ima svoje dobre in slabe strani. Le premišljena povezava teh oblik in metod s težiščem zdaj na eni, zdaj na drugi metodi in obliki, z razgibano razredno interakcijo, pripomore do boljšega učenja s kritičnim razmišljanjem in učiteljevim poučevanjem, ki prehaja v vodenje, usmerjanje in mentorsko delo. Kakovostna dvo-smerna in večsmerna komunikacija, ki teče od učitelja k učencem, predvsem pa naj bi tekla od učencev k učitelju in med učenci samimi, daje na podlagi problemsko zastavljene vsebine in vprašanj učencem možnost, da o nekem problemu kritično razmišljajo, ga presojujejo, razčlenujejo, sintetizirajo, abstrahirajo, posplošujejo, znanje uporabljajo in vrednotijo.

Problemsko zasnovani pouk zahteva od učitelja temeljito vsebinsko, metodično in tehnično pripravo. Tu se poraja tudi nujna potreba po diferenciaciji in individualizaciji pouka. Učitelji se teh problemov lotevajo kot vedo in znajo. Kje so vzroki, da le ne gre v naši pedagoški praksi tako, kot bi želeli? Učitelji so pripravljeni delati, vendar se jim iz dneva v dan nalagajo nove naloge, dolžnosti in zahteve, ki jim čisto duševno, telesno pa tudi strokovno niso več kos. Premalo moralne podpore in strokovne pomoči imajo. Takšni seminarji, kakršnega je letos organiziral Zavod SRS za šolstvo, jim prav gotovo dajejo moč in polet. Še več bi lahko naredili za uvajanje novosti v naše šole, saj vemo, da v razvitem svetu najprej usposobijo za novosti pedagoške delavce in šele potem izvajajo nove zamisli v praksi.

Učitelji so se dogovorili s svetovalci za nekaj tem, o katerih bodo razpravljali na prihodnjih seminarjih (Delo s starši, Programirani pouk, Učenje z miselnimi vzorci, Razredne ure, Dopolnilni in dodatni pouk...). Tako skupno načrtovanje že dokazuje, da je temeljito sodelovanje med učitelji praktiki in strokovnimi ustanovami prav potrebno.

Tečaji za učitelje glasbenega pouka

Vredno je omeniti tudi SEMINAR ZA GLASBO. Profesorica Vospernikova se je zelo potrudila. Z učitelji je ob petju, muziciranju in poslušanju glasbe predelala celotno snov posameznih razredov. Marsikateri problem je bil rešen, porajale so se nove zanimive zamisli.

Idealno bi bilo, če bi organizirali v ta namen tečaj, v katerem bi se usposabljali za glasbeni pouk tisti učitelji, ki so še zmeraj v dvomih ob uresničevanju novega programa in bi želeli svoje metodično znanje utrditi in razširiti. Predvsem pa bi dobili pri takem daljšem spopolnjevanju občutek samozavesti in potrdilo za znanje.

Učenci in učitelji so utrujeni

Naša šola že več let zelo uspešno sodeluje s Svetovalnim

centrom za otroke, mladostnike in starše; ta ima v svoji bogati dejavnosti tudi izobraževanje v obliki predavanj, seminarjev, pogovorov, tečajev, skupinskih treningov...

Seminar UTRUJENOST IN OBREMENJENOST V ŠOLI je potekal v obliki skupinske dinamike. Posamezne teme obsirnega in zanimivega programa so z nami obravnavali: dr. Anica Kos, pedopsihiatrinja Vida Sterle, klinična psihologinja, Zoran Jelenc, magister psihologije in andragog in dr. Saleharjeva, specialistka šolske medicine.

Dr. Anica Kos je predavala o utrujenosti učencev. Marsikaj smo vedeli, marsikaj smo z njeno pomočjo spoznali v novi razsežnosti. Kronična utrujenost mnogih otrok je med drugim tudi posledica neustreznih razmer v šoli (prezahtevni programi, natpani urniki, neurejeni delovni prostori, nerazumevanje otroka kot individualnega bitja z njegovimi posebnostmi. Problem neuspešnosti prenese učenec na družino, v kateri nastanejo motnje med družinskimi člani... Dr. Kosova je zanimivo predavanje popestrila in podkrepila s konkretnimi problemi in težavami mladih in njihovih staršev, s katerimi se pri svojem delu srečuje — pomaga jim, da bi našli pot iz težav in stisk.

Dr. Saleharjeva je problem utrujenosti učencev pa tudi učiteljev obravnavala z medicinskega vidika. Izvedeli smo veliko zanimivih ugotovitev in potrditev.

V skupni razpravi je potekal pogovor o tem, kako je mogoče zmanjševati utrujenost. Učitelji so navedli veliko zanimivih praktičnih izkušenj, kako rešujejo te probleme v dobro učencev. Posebno strokovno mnenje je bilo zanje potrditev in nova pobuda. Hkrati pa tako tudi strokovnjaki-specialisti dobe praktične izkušnje, ki jim prav gotovo rabijo pri nadaljnjem raziskovalnem delu. Menimo, da mora in more tako sodelovanje pospešiti razvoj naše pedagoško-psihološke znanosti in njunih sorodnih vej.

Vida Sterle se je lotila vprašanja UČITELJEVE OBREMENJENOSTI. Iz prijetno umirjene razlage je bilo čutiti veliko spoštovanje do učiteljev. Njene tople besede so bile za vsakega izmed nas pravi balzam.

Učitelj je iz dneva v dan pred velikimi zahtevami. Težave na delovnem mestu ga spremljajo domov, v zasebno življenje. Obremenjen je tudi z občutkom krivde za neuspehe in težave učencev — pripisuje jih sebi, čeprav so dostikrat v učencu samem, v njegovem okolju... Učiteljeva vloga je zelo težavna, saj se mora ravnati po določenih predpisih in jih izpolnjevati. Čim bolj si učitelj razvije samozavest, da si zna razložiti, zakaj je utrujen, in če najde samega sebe, svojo pristnost, tem lažje rešuje konflikte in bremena, ki niso samo v njem, temveč tudi zunaj njega. Učiteljski poklic človeka »prazni«, učitelj »izgorjava«, ker se vsak dan »razdaja« učencem. Zato mora stremeti, da se »napolni z novo energijo« (strokovno spopolnjevanje, kultura, rekreacija; pristni in iskreni medsebojni odnosi, ki temeljijo na spoštovanju vsakega posameznika).

Zanimiva spoznanja in ugotovitve, ki nam jih je predstavila Vida Sterletova, nam bodo dragocen barometer, s katerim bomo lažje preverjali, popravljali, spopolnjevali in bogatili svoje pedagoško poslanstvo in osebno življenje.

Ustvarjalnost povezuje, novosti poživljajo

Zoran Jelenc, ki je po stroki tudi andragog, je z nami razmišljal o temi z naslovom UČITELJ IN INOVACIJE V ŠOLI. Po metodi brain storming (viharjenje možgan) smo po skupinah in v obliki plenarnega dela razmišljali o dveh problemskih vprašanjih. (Kako si razlagate, da učencem onemogočata dostop do znanja dve oviri — učitelj in učbenik? Zakaj se motivacija za učenje zmanjšuje, čim starejši je učenec?)

Navedli bomo samo nekaj zanimivih ugotovitev, ki so se porajale v skupni razpravi. Naša šola je še vedno preveč šablonska. Učitelji čisto niso kos razvoju učencev. Raziskave kažejo, da je velika soodvisnost in povezanost med učenčevim in učiteljevim ustvarjalnostjo. Zato je prav do strokovnega znanja in obvladavanja učencev (vodenje in usmerjanje) odvisno, ali bo znal učitelj zbuditi v učencih veselje do znanja, jih bo znal pripeljati v tok optimalnega doživljanja in jim znal pokazati metode in oblike samostojnega dela.

Različni viri informacij, sodobna učna tehnologija, inovativna dejavnost, skupinsko delo

— vse to so široki in aktualni pedagoški pojmi, o katerih velik razmišljamo, premalo uspešno pa jih uveljavljamo v praksi, čeprav vemo tudi za objektivne razloge, ki hromijo ta razvoj. Duh inovativnosti je čutili naših šolah le redkokje, je čutili naša inštitucija. Aktivni za inovacijsko dejavnost na šolah bi s povezovalnim z zunanjimi ustanovami prinesli več svežine, predvsem samostojne iskateljske dejavnosti pri učencih in učiteljih.

Končajmo razmišljanje z ugotovitvijo, da samo kakovostni seminarji in podobne oblike izobraževanja dajejo učiteljem dobre pobude za delo, ki odseva v iskanju izvirnejših poti zamisli. Vseh problemov, s katerimi se ubadamo pedagoški delavci, ne bomo rešili čez noč, tudi ne čez leta. Nekaj razveseljivaja in optimističnega pa vendarle v naši pedagoški praksi: prizadevanje učiteljev za boljše in ustvarjalnejše delo, se kaže tudi v vse večjem spoštovanju do učenca z vsemi njegovimi posebnimi osebnostnimi lastnostmi in sposobnostmi, takem demokratičnem odnosu pa raste in se razvijata oba učenec in učitelj.

DARJA INTIHAR

Naravoslovci o samoupravljanju s temelji marksizma

V tem prispevku želim predstaviti učiteljem predmeta samoupravljanje s temelji marksizma nekatere izsledke raziskovalne naloge (v drugi fazi) z naslovom Vloga informiranja v procesu oblikovanja socialnih vrednot in stališč — aplikacija na informiranje učencev v predmetnem področju STM. Nalogo je opravila lani Katedra za študij samoupravljanja s temelji marksizma na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Dobljeni izsledki naj bi (tudi) razgledali, kako doživljajo predmetno področje samoupravljanje s temelji marksizma mladi naravoslovci, in kateri motivi jih najpogostejše vodijo k spoznavanju vsebin tega predmeta.

Pri izpeljavi druge faze raziskovalne naloge je sodelovalo 190 srednješolcev. Le-ti so bili anketirani v drugem razredu naravoslovno-matematične usmeritve na nekaterih srednjih šolah usmerjenega izobraževanja za naravoslovce.

Svoje najpomembnejše motive za učenje predmetnega področja samoupravljanje s temelji marksizma so mladi naravoslovci opisali takole:

Od 190 anketiranih naravoslovcev jih je kar 105 pripisalo najpomembnejšo vlogo za učenje predmetnega področja samoupravljanje s temelji marksizma motivu, da se pri tem predmetu lahko seznanijo z aktualnimi, zanimivimi problemi, ki se nenehno pojavljajo v družbenem življenju.

69 učencev te usmeritve je izjavilo, da jih k učenju samoupravljanja s temelji marksizma najbolj spodbujajo učne vsebine tega predmeta, ki so pomembne za njihovo (nadaljnje) življenje.

Petnajst vprašanih naravoslovcev pripisuje najpomembnejšo vlogo pri učenju zuna-

njemu motivu: bojijo se, da ne bi dobili pri tem predmetu slabše ocene.

Le eden od vseh anketiranih naravoslovcev meni, da je za učenje najpomembnejši motiv ta, da se lahko z dobro oceno samoupravljanja s temelji marksizma postavi pred svojimi prijatelji.

Oglejmo si še nekatere druge motive, na katere so naravoslovci sami opozorili — to so takimi imenovani prosti odgovori; tudi imajo lahko pomembno vlogo pri njihovem učenju predmeta samoupravljanje s temelji marksizma.

Učenci naravoslovne smeri radi uče tega predmeta zato, ker lahko spoznavajo različne ljudske nazore, ker zvedo o pouku tudi kaj takšnega, kar je zapisano v učbeniku. Menijo, da sodi znanje iz predmeta samoupravljanje s temelji marksizma človekovo splošno izobrazbo, nekatere teme (zlasti o smislu življenja in o problemih smrti) jih še posebno zanimajo.

Mladi naravoslovci radi razmišljajo, marksizem pa daje to ustrezno podlago.

Predmet imajo radi, ker pri učnih urah razmišljajo in razpravljajo o zanimivih temah, izmenjavajo mnenja in uporabljajo druge razgibane metode vzgojno-izobraževalnega procesa.

In končno: pri predmetu je zanimivo tudi samo spraševanje, je sproščeno.

Izledki raziskave (četudi je le v svoji drugi fazi zajela samo 190 naravoslovcev) potrjujejo, da je predmetno področje samoupravljanje s temelji marksizma življenjsko, zato se tudi uveljavlja v srednjih šolah usmerjenega izobraževanja za naravoslovce.

ALOJZIJA ŽIDAN

RAZISKAVA O DRUŽBENOGOSPODARSKIH ODNOSIH V PREOBRAZBI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V SEDMIM KNJIGAH

Pedagoška fakulteta v Osijeku je končala raziskavo o Družbenogospodarskih odnosih v preobrazbi vzgoje in izobraževanja. Prva knjiga, ki obravnava izsledke raziskave je že izšla, kmalu pa bo izšlo še naslednjih šest. Cena knjig v prednaročilu:

Prva knjiga	1.000 din
Druge knjige	6.000 din
Skupaj	7.000 din

V prosti prodaji stanejo vse knjige (7) 10.000 din.

Naročila za knjige Družbeno-ekonomski odnosi v preobrazbi odgoja i obrazovanja pošljite na naslov: Pedagoška fakulteta Osijek, J. Vlahovića 9.

S programskimi novostmi do boljših dosežkov

delo
šola

Letos bo 30. in 31. maja v Celju že 10. republiško srečanje mladih tehnikov Slovenije. Srečanja bodo tudi po občinah in območjih izvršena v jugoslovanske pionirske igre: Pionirji veselo na delo, ob delovnem praznovanju mednarodnega leta mladih in miru ter pri uvajanju novih znanstveno-tehničnih, proizvodno-tehničnih in tehnično-konstruktivskih dejavnosti.

To uvajanje naj bi pripomoglo do novih znanstvenih, tehničnih, tehnoloških in organizacijskih izboljšav, dopolnitev in inovacij članov klubov mladih tehnikov osnovnih šol v SR Sloveniji. Osrednji moto 10. srečanja bo: Mladi tehniki za znanje in tehnično ustvarjalnost.

S takim naslovom želimo poudariti pomen sodelovanja in ustvarjalnega dela v najrazličnejših kroških klubov mladih tehnikov. Tako so nastale tudi možnosti za uvajanje novih dejavnosti — nič več v tradicionalno starih kroških, ampak v kroških mladih fizikov v tehniki, mladih izumiteljev, mladih mikroročalničarjev, mladih elektrotehnikov, mladih kemikov v tehniki, radioamaterjev, mladih v zaščiti in obrambi, mladih konstruktorjev idr.

Vse te in za druge dejavnosti je Svet za tehnično vzgojo mladine pri republiški Zvezi organizacij za tehnično kulturo Slovenije izdelal programe in podrobna pravila, ki so jih prejeli vse osnovne šole na Slovenskem.

Program in propozicije smo letos smiselno in kakovostno dopolnili na podlagi empiričnega in racionalnega spremljanja dozdajšnjih srečanj. Pozornost smo namenili novim dejavnostim, uvajanju računalništva, računalniških programov, ki jih bodo na srečanjih predstavili klubi posameznih območij in še posebno razpisanim temam, pri katerih se interdisciplinarno povezujejo znanost, tehnika, tehnologija, organizacija dela in družbenogospodarski odnosi.

Program je sestavljen iz treh področij: tekmovalnega, razstavnega in razpisov. Po tem

programu in novih možnostih se pripravljajo vsi klubi. Po ustrezni metodologiji in po svojih kadrovskih, usmeritvenih in organizacijsko-gmotnih možnostih izpeljejo občinska in območna srečanja ter pripravijo območno ekipo za 10. republiško srečanje.

Poseben poudarek dajemo znanstveno-tehničnim panogam, razstavnemu področju, kjer bodo predstavljeni najrazličnejši računalniški programi in z računalniško robotiko vred programi, uporabni za celotno vzgojno-izobraževalno dejavnost (pouk, interesne dejavnosti, šolsko zadrugišstvo, šolska hranilnica, evidenca, dopolnilni, dodatni pouk, fakultativni pouk itd.). Poudarjamo tudi razpise; pri teh neposredno sodelujejo delovne organizacije iz občine, z območja in od drugod; te bodo prispevale ustrezno nagrado za najboljše projekte in te pozneje tudi uporabile pri svojem proizvodnem programu.

Pri razpisih smo načrtovali znanstveno-tehnično in proizvodno-tehnično dejavnost mladih, skupinsko delo, znanstveno raziskovalno in tehnično-inventivno delo. Predvsem naj bi se interdisciplinarno prepletale intelektualne dejavnosti (različne znanosti) perceptive in motorične dejavnosti (projekt, prototip, preskus, dopolnjevanje, zboljševanje itd.).

Pri razpisih je še posebno zanimiva raziskovalna tehnična naloga: GOSPODARSKI RAZVOJ DOMAČEGA KRAJA. Menimo, da je ta razpis toliko zanimiv in sodoben, da ga je vredno natančneje opisati.

Z razpisom naj bi povečali zanimanje za raziskovalno in tehnično-produktivno ter inovativno dejavnost, zbudili v otrocih zanimanje za dolgoročne razvojne možnosti njihovega kraja, razvijali logično matematične operacije pri celostnem reševanju znanstveno-tehničnih in proizvodno-tehničnih problemov, razširili proizvodno dejavnost na zahtevnejša konstrukcijska in projektantska dela in

spodbujali razvoj mišljenja in ustvarjalnosti.

Temeljna izhodišča: Razpis je sestavljen iz raziskovalne in tehnično-produktivne dejavnosti na temo: GOSPODARSKI RAZVOJ DOMAČEGA KRAJA.

Poglejmo najprej obseg raziskovalne dejavnosti. S skupino otrok, ki jih zanima raziskovanje družbenih in socioloških problemov, je treba raziskati dolgoročne razvojne možnosti ožjega okolja. Pri tem gre za spoznavanje temkajšnje industrije in napoved razvojnih možnosti na podlagi raziskanih elementov (izobrazbena sestava prebivalstva, povezanost z večjimi središči, infrastruktura, naravne danosti, starostna sestava prebivalcev, kulturna in tehnična raven (aspiracije) prebivalcev, brezposelnost, ki bi jih bilo mogoče zaposliti itd.).

Pri tem raziskovanju uporabljajo pisne in grafične vire, intervju, anketo itd.

Pisno poročilo o raziskovalnem delu ima lahko te rubrike (poglavja: opredelitev problematike, definiranje problema; postavitev hipotez, pridobivanje podatkov, obdelava podatkov (lahko z računalnikom), razlaga podatkov, predlogi za prakso. Omenjena metodologija dela naj bo zajeta (samo kot primer) v pisnem delu, ki naj ga tisti, ki želijo tekmovali, priložijo k tehnično-produktivni vsebini dejavnosti.

Oglejmo si obseg tehnično-produktivne dejavnosti: S skupino otrok (z enako kot za raziskovalno dejavnost ali z drugo skupino) se lotite: fotografiranja objektov, ki so v kraju, rek, surovin, potokov, zemljišč, proizvodnega dela ozdov v kraju, običajev itd. Fotografije so sestavni del razpisa in morajo biti nalepljene na liste (A4) ter opremljene s komentarji; izdelave makete kraja, ki naj predstavlja hipotetični model industrijskega (dolgoročnega) razvoja kraja ali maketo, s katero se da ponazoriti hipotetični model. To pomeni, da boste izdelali objekte, hiše, tovarne,

zemljišča, ceste itd. in jih postavili na določeno tlorisno površino.

Vsi klubi, ki bodo sodelovali, naj pošljejo do 1. 5. 1986 projekt; ta mora vsebovati: pisni del (raziskovalni del — poročilo), fotografije (tehnično-produktivni del), maketo (tehnično-produktivni del) Zvezi organizacij za tehnično kulturo Slovenije, Ljubljana, Lepi pot 6. Vsi projekti, ki bodo poslani do 1. 5. 1986, bodo razstavljeni na 10. republiškem srečanju v Celju.

Najboljše projekte bomo nagradili.

Svet za tehnično vzgojo mladine bo organiziral območne seminarje za učitelje mentorje, na katerih se bodo seznanili, tudi z izkušnjami in zgledi za izpeljavo programa in navodil.

Pripravili bomo občinska in območna srečanja, in sicer v sodelovanju z organizacijskimi enotami Zavoda SRS za šolstvo, občinskimi zvezami organizacij za tehnično kulturo, občinskimi izobraževalnimi skupnostmi, raziskovalnimi skupnostmi, sindikati, mladino, šolami za izobraževanje učiteljev in organizacijami združenega dela.

Storiti je treba vse, da bodo ta tekmovanja množična (ustvariti vsebinske in operative možnosti, ki so povezane z materiali, literaturo, pripomočki) čim boljša, kakovost pa se bo pokazala na 10. republiškem srečanju.

Svet za tehnično vzgojo mladine pri ZOTK Slovenije bo s strokovno-razvojnimi, usmerjevalnim in znanstvenoraziskovalnim delom izvajal empirično in racionalno evalvacijo ter se tako ustrezno pripravil za organizatorja zveznega srečanja mladih tehnikov Jugoslavije. To srečanje bo leta 1987 v Sloveniji. V ta namen bomo morali pripraviti za jugoslovansko tehnično kulturo mladih ustvarjalcev sodoben in pedagoško-didaktično ustrezen program, ki bo podlaga za kakovostno in učinkovito širjenje tehnične kulture, ustvarjalnosti in sposobnosti za samoupravljanje in ustvarjalno delo mladih.

AMAND PAPOTNIK

ZAVOD SR SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO LJUBLJANA, Poljanska cesta 28

Razpisna komisija

razpisuje naslednja prosta dela in naloge s posebnimi pooblastili in odgovornostmi

a) na sedežu zavoda v Ljubljani

1. PEDAGOŠKEGA SVETOVALCA ZA RAČUNALNIŠTVO V SREDNJEM IZOBRAŽEVANJU — KOORDINATORJA PODROČJA
2. PEDAGOŠKEGA SVETOVALCA ZA PODROČJE ELEKTROSTROKE IN RAČUNALNIŠTVA — KOORDINATORJA PODROČJA

b) za organizacijsko enoto Ljubljana

3. PEDAGOŠKEGA SVETOVALCA ZA SAMOU PRAVLJANJE S TEMELJI MARKSIZMA IN DRUŽBENO-MORALNO VZGOJO
4. PEDAGOŠKEGA SVETOVALCA ZA PROIZVODNO DELO, DELOVNO PRAKSO IN OTP V SREDNJEM IZOBRAŽEVANJU
5. PEDAGOŠKEGA SVETOVALCA ZA RAZREDNI POUK

Izbrani kandidati bodo imenovani za 4 leta in so lahko po končanem mandatu ponovno imenovani.

Poleg splošnih pogojev, ki so določeni z Zakonom o sistemu državne uprave in o Izvršnem svetu Skupščine SR Slovenije ter o republiških upravnih organih, morajo kandidati izpolnjevati še naslednje posebne pogoje:

- visoka izobrazba ustrezne smeri
- 7 let delovnih izkušenj na področju vzgoje in izobraževanja in opravljen strokovni izpit.

Razpisna komisija

objavlja prosta dela in naloge

c) za organizacijsko enoto Novo mesto

6. TAJNICE ORGANIZACIJSKE ENOTE

Poleg splošnih pogojev morajo kandidati izpolnjevati še naslednje pogoje:

- končana 4-letna srednja šola upravno-administrativne ali poslovno-finančne smeri
- 1 leto delovnih izkušenj

Delo združujemo za nedoločen čas s polnim delovnim časom. Osebnih dohodkov po pravilniku Zavoda SRS za šolstvo.

Zavod nima prostih stanovanj.

Pisne prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev in opisom sedanjega dela naj kandidati pošljejo v 8 dneh po objavi razpisa na naslov: Zavod SR Slovenije za šolstvo, Ljubljana, Poljanska cesta 28, razpisna komisija.

Prijavljene kandidate bomo obvestili v 30 dneh od izteka roka za vložitev prijav.

Vsa pojasnila dobite v kadroviski službi Zavoda SR Slovenije za šolstvo, Ljubljana, Poljanska cesta 28, telefon 319-066, oz. v organizacijskih enotah.

Komisija za delovna razmerja

OSNOVNE ŠOLE JOSIP BROZ TITO DOMŽALE

razpisuje dela in naloge

— UČITELJA MATEMATIKE IN FIZIKE

za določen čas (od 1. 3. do 30. 6. 1986), nadomeščanje delavke, ki bo na porodniškem dopustu.

Kandidati morajo izpolnjevati pogoje, prepisane z Zakonom o osnovni šoli.

Prijave z dokazili o strokovni usposobljenosti naj pošljejo v 15 dneh po objavi razpisa tajništvu šole.

PROGRAMI ZA RAČUNALNIK

Za računalnik C-64 ponujam komplet programov iz matematike za 3. razred osnovne šole: Ernest Toplak, 69223 Dobrovnik 282, telefon (069) 70-426 (zvečer).

Vabilo

Delavci in učenci Osnovne šole Tinje ter krajani Krajevne skupnosti Tinje vabimo vse, ki so delali na naši šoli, da pridejo na slovesno odprtje nove šole, ki bo v soboto, 8. 2. 1986, ob 10. uri.

Razpisi — hitro ceneje!

Vedno več naših organizacij razpisuje prosta dela in naloge v Prosvetnem delavcu ne samo v rednih razpisnih rokih, temveč tudi sproti. Z razpisi v prosvetnem glasilu si najhitreje in najceneje pridobite nove delavce. V Prosvetnem delavcu iščejo informacije o prostih mestih na novo diplomirani učitelji, vzgojitelji in drugi pedagoški delavci.

Razpisi v našem glasilu so precej cenejši kot v dnevnem tisku. Tako boste nekaj privarčevali, vaš denar pa se bo vrnil — s Prosvetnim delavcem v šole in vrtce.

Razpise sprejemamo, če je treba, tudi po telefonu. Pokličite nas (telefon 061 315-585) in radi vam bomo ustregli!

Komisija za delovna razmerja

OSNOVNE ŠOLE IVAN BABIČ-JAGER MAREZIGE

razpisuje dela in naloge

— UČITELJA BIOLOGIJE, KEMIJE IN GOSPODINJSTVA za določen čas (do 30. 6. 1986) s polovičnim delovnim časom.

Kandidati morajo izpolnjevati pogoje, ki jih določa Zakon o osnovni šoli.

Prijave z dokazili pošljite na zgornji naslov.

Razpisna komisija

DOMA ZA UČENCE DUŠANA REMIHA KOČEVJE, Prešernova 9

razpisuje po sklepu zbora delavcev prosta dela in naloge

— RAVNATELJA DOMA

Pogoji:

- najmanj višja izobrazba pedagoške smeri
- strokovni izpit
- 5 let delovnih izkušenj pri vzgojno-izobraževalnem delu
- moralno-politična neoporečnost.

Prijave z ustreznimi dokazili pošljite v 8 dneh po objavi razpisa na zgornji naslov z oznako »za razpisno komisijo«.

Izbrani kandidat bo imenovan za 4 leta.

ŠOLSKI CENTER OSNOVNEGA IN SREDNJEGA IZOBRAŽEVANJA JOSIP JURČIČ IVANČNA GORICA, TOZD OSNOVNA ŠOLA STIČNA

Komisija za delovna razmerja

razpisuje prosta dela in naloge

— UČITELJA NEMŠKEGA IN SLOVENSKEGA JEZIKA (začetek dela 1. 4. 1986)

— UČITELJA ANGLEŠKEGA JEZIKA. (začetek dela 1. 4. 1986)

Dela in naloge združujemo za določen čas s polnim delovnim časom. Prijave z dokazili o izobrazbi sprejemamo 15 dni po objavi razpisa. Kandidate bomo obvestili o izbiri v 30 dneh po poteku roka za zbiranje prijav.

VIO OSNOVNA ŠOLA NOVO MESTO

razpisuje prosta dela in naloge za

VZGOJNO POSVETOVALNICO NOVO MESTO, Valantičev 2

— PSIHologa za delo v vzgojni posvetovalnici, za določen čas (nadomeščanje delavke med porodniškim dopustom)

Pogoj: diplomiran psiholog in 3-letne delovne izkušnje.

Začetek dela je 15. 3. 1986.

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite v 15 dneh po objavi razpisa Vzgojni posvetovalnici Novo mesto, Valantičev 2. Kandidati bodo obveščeni o izidu razpisa v 15 dneh po izbiri.

KOMISIJA ZA DELOVNA RAZMERJA

OSNOVNE ŠOLE FRAN KOCBEK GORNJI GRAD

razpisuje prosta dela in naloge

- UČITELJA LIKOVNE VZGOJE, za določen čas (od 10. 2. 1986 do vrnitve delavke s porodniškega dopusta)
- UČITELJA SLOVENSKEGA JEZIKA, za določen čas (od 10. 2. 1986 do vrnitve delavke s porodniškega dopusta)
- UČITELJA RAZREDNEGA POUKA, za nedoločen čas (od 10. 2. 1986)

Kandidati morajo izpolnjevati pogoje, predpisane z Zakonom o osnovni šoli.

Prijave z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev naj pošljejo na naslov šole v 15 dneh po objavi razpisa.

OSNOVNA ŠOLA TRBOVLJE

razpisuje prosta dela in naloge

- PSIHologa, za nedoločen čas s polno obveznostjo, začetek dela takoj
- UČITELJA MATEMATIKE, za določen čas s polno obveznostjo (nadomeščanje delavke, ki bo na porodniškem dopustu), začetek dela 27. 1. 1986; z novim šolskim letom se bo mogoče zaposliti tudi za nedoločen čas

Šola nima stanovanj.

Prijave pošljite v 8 dneh po objavi razpisa na naslov: Osnovna šola Trbovlje, Leninov trg 6 — komisija za delovna razmerja.

pokojnine

Kako živeti s tako pokojnino?

O pokojninah — temeljnem vprašanju tretje življenjske dobe — veliko sprašujejo upokojeni prosvetni delavci, pa tudi tisti, ki se jim upokojuje približuje. Jože Kuhelj, svetovalec na Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije, se je odzval na naše povabilo in bo odslej odgovarjal na vaša vprašanja, pojasnjeval in svetoval.

Nova rubrika o pokojninah je torej odprta za vas.

S 1. 9. 1985 sem se upokojila zaradi različnih razlogov. Rekli so mi: »Saj boš dobila pokojnino.« Zdaj moram vsem tem povedati, da za svojih 31 let dela v prosveti kot učiteljica elementarke dobim komaj 24.225 din pokojnine. Po vseh izračunih so mi pač toliko odmerili.

Za učitelje so bili zlati časi, ko smo se imeli plačilne razrede in učili vse sobote, tudi po dva razreda vse leto. Imeli smo skromno plačo, pa smo z veseljem učili in vzgajali, pripravljali zmeraj delati za naš lepši jutri. Ko smo pozneje začeli deliti osebne dohodke po občinah in kasneje še po šolah, se je zgodilo, da je danes že pokojnina učitelja elementarke povsod drugačna. Vedno so nam govorili, ko so nam v manj razvitih občinah odmerili osebni dohodek, da je to le akontacija. Tolažili smo se s tem, da bo pokojnina boljša. Upali smo, da bomo imeli na stara leta vsaj tolikšno pokojnino, da bomo lahko plačali oskrbnino v domu upokojencev. Z mojo pokojnino žal tega ne morem. Čutim se ogoljufano. Pravijo, da se bodo pokojnine zvišale — vendar kdaj? Ko bom že v črni zemlji? Take pokojnine bi najraje ne sprejela, saj je manjša kot socialna pomoč, ki jo dobivajo nekateri, ki ne delajo. To je miloščina! Ali bom morala na stara leta hoditi na dnino h kmetu, da si bom prislužila še nekaj krompirja in drugih življenjskih potrebščin?

Prosim vas, da mi odgovorite na pismo javno v časopisu. Napisa sem vam čisto resnico, saj sem 31 let govorila resnico, zato tudi zdaj ne znam molčati in lagati.

Upokojena prosvetna delavka s Ptuja

Zadovoljivega odgovora na zastavljeno vprašanje seveda ne morem dati. Lahko pa odgovorim na nekatera druga vprašanja, ki sicer v pismu niso tako neposredno postavljena, se pa ob prebiranju kar sama zastavljajo.

Zakaj je pokojnina tako nizka in koliko je za to kriv sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja? Bralka že sama ugotavlja, da bo poglaviti vzrok za to verjetno osebni dohodek, ki ga je dobivala kot učiteljica. Osebni dohodek, dosežen v določenem obdobju pred upokojitvijo, je prav gotovo najpomembnejši element pri določanju višine pokojnine. Na njeno višino pa vpliva tudi dopolnjena pokojninska doba in nekoliko tudi datum upokojitve. Ta dva elementa izvirata neposredno iz sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, osebni dohodek pa sodi v delitveni sistem. Na dolžino dopolnjene pokojninske dobe lahko precej vpli-

Na vprašanja bralcev odgovarja JOŽE KUHELJ, svetovalec Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije

vamo sami, na datum upokojitve pa nekoliko manj. Prav slednje je bistvena pomanjkljivost v veljavnem sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja: postopno jo bomo začeli odpravljati s 1. januarjem 1987 in jo v celoti odpravili leta 1990.

V prehodnem obdobju do začetka uporabe novega (delnega) načina izračunavanja pokojninske osnove se osebni dohodki iz prejšnjih let dela pri izračunu pokojninske osnove preračunajo na vrednost predzadnjega leta dela. Pokojninsko osnovo sestavlja mesečno povprečje osebnih dohodkov, doseženo v katerihkoli zaporednih desetih letih dela od vključno leta 1966, ki je za zavarovance najugodnejše. Praviloma je to zadnje desetletje pred upokojitvijo. Če to pokojninsko osnovo podrobno pogledamo, vidimo, da jo sestavljajo preračunani osebni dohodki iz osemih let dela in zadnjih dveh let, ki se upoštevajo v dejanskih zneskih. Če so se zavarovanci osebni dohodki v preteklih letih dela gibal približno tako, kot se je povečeval povprečni osebni dohodek vseh zaposlenih na območju republike, preračunani osebni dohodki iz osemih let dela vrednostno ustrezajo devetemu, predzadnjemu letu dela. Pri razlikah v rasti osebnega dohodka navzgor ali navzdol je rezultat lahko drugačen.

Tega ne smemo zanemarjati! Vendar za odgovor na zastavljeno vprašanje tega položaja ne bomo obravnavali. Ostali bomo le pri pravilu. Praviloma je pokojninska osnova sestavljena iz povprečnega osebnega dohodka iz zadnjega leta dela in 9 povprečnih osebnih dohodkov, ki ustrezajo po višini predzadnjemu osebnemu dohodku. Zadnji osebni dohodek vpliva na višino pokojninske osnove le v eni desetinki. Čim bolj se zvišajo osebni dohodki v zadnjem letu dela v primerjavi s predzadnjim, tem slabše je to za upokojenca in obratno. Zadnje leto dela je določeno z datumom upokojitve. Če se upokojimo pred 1. julijem osebnega dohodka iz tega leta, ne upoštevamo pri izračunu pokojninske osnove, če pa se upokojimo 1. julija ali kasneje, upoštevamo za izračun pokojninske osnove, osebni dohodek, dosežen v tistem letu. Če se upokojimo pred 1. julijem, je pokojnina deležna vseh uskladiitev, opravljenih na podlagi gibanj osebnih dohodkov v tistem letu, v nasprotnem primeru pa je povečanje osebnega dohodka v tem letu upoštevano pri izračunu pokojninske osnove v resničnem znesku z osebnim dohodkom. Tu pa se pokaže negativen vpliv veljavne ureditve sistema. Visoko povečanje osebnega dohodka v

zadnjem letu dela vpliva na višino pokojninske osnove v eni desetinki, če je bil ta osebni dohodek pri izračunu pokojninske osnove tudi upoštevan. To se je zgodilo v bralkinem primeru. Če pa osebni dohodek iz tega leta ne bi bil upoštevan, pa bi se sicer nižja pokojnina povečala za celoten odstotek povečanja osebnih dohodkov vseh zaposlenih. Zato nova pokojnina zaostane za staro.

Ta sistemska pomanjkljivost obstaja že od leta 1965, razlika med pokojninami pa niso tako občutne, ker inflacija v posameznih letih in s tem povečevanje osebnih dohodkov v preteklih letih niso bili tolikšni kot lani in leto poprej. Te razlike bodo v celoti odpravljene, ko se bodo osebni dohodki pri izračunu pokojninske osnove preračunali na vrednost zadnjega leta dela. Pokojninsko osnovo bomo začeli postopoma izračunavati po novem, kot že rečeno, v skladu s spremembami in dopolnitvami zveznega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju s 1. januarjem 1987.

V Sloveniji v predhodnem obdobju blazimo razlike z izredno uskladitvijo vseh najnovejših pokojnin. Skupnost mora to izpeljati, če je povečanje osebnih dohodkov v posameznem letu večje kot v letu 1982. Izredna uskladitev velja od 1. januarja naslednjega leta po letu, v katerem je bila dosežena višja rast

osebni dohodkov.

V letu 1985 so osebni dohodki krepko presegle povečanje doseženo, v letu 1982, zato so pogoji za izredno uskladitev v celoti izpolnjeni. Kolikšna pa bo ta, bo znano sredi februarja, ko bo zavod za statistiko objavil uradne podatke in skupščina skupnosti sklepala o povečanju teh pokojnin. Ocenjujemo, da bo nove pokojnine potrebno povečati za okrog 40 %.

Za toliko se bo predvidoma povečala bralkina pokojnina. Uskladitev bo izvedena predvidoma z izplačilom pokojnine za mesec februar, tedaj bo obračunana tudi razlika za nazaj. Pokojnina bo nato deležna vseh uskladiitev, opravljenih v letošnjem letu na podlagi gibanj osebnih dohodkov zaposlenih v tem letu.

Tudi po izredni uskladitvi bo bralkina pokojnina še vedno dokaj nizka. Nizka pa bi bila tudi, če bi že veljal novi način izračunavanja pokojninske osnove. Tedaj bi znašala približno 41.500 din! Razlog za to pa je izključno višina osebnega dohodka, ki je bil podlaga za izračun pokojninske osnove.

Na področje delitve sredstev za osebne dohodke je treba doseči korenite spremembe, pa tudi pokojnine ne bodo več slabe.

Pričujoče pojasnilo je tudi odgovor bralcu D. K. na pismo, objavljeno v »PD« z dne 13. januarja 1986 pod naslovom Pokojnine, pokojnine!

Pokojnine usklajevati tako kot osebne dohodke

— Pismo tov. Ljudmile Lauko, objavljeno pod tem naslovom v Prosvetnem delavcu št. 19 iz leta 1985, bi v približno takšni obliki lahko napisala medicinska sestra, tekstilna delavka, železar, rudar, zdravnik... Tudi ti delavci (vendar ne vsi) imajo podobne poglede in so v podobnih stiskah. Vzroke zanje pa iščejo v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki bi moral biti drugačen. Tovaršica Lauko vidi novo kakovost v tem, da bi morala biti pokojnina za enake profile enaka, ne glede na to, kdaj je šel posameznik v pokoj: povečevati bi se morale »tako kot se pokojnine ustreznih profilov v gospodarstvu in z rastjo cen — tako kot se osebni dohodki še aktivnih prosvetnih delavcev.« Drugi v tem, da bi pokojnina sledila osebnemu dohodku, ki ga dobiva njegov naslednik. Tretji v tem, da bi se pokojnine morale vsem povečevati v enakih zneskih itd.

Pa bi bil to res nov, boljši pokojninski sistem, ki bi vsem ustrezal? Dvomim! V dosedanjem razvoju so bili vsi ti predlogi že upoštevani tako ali drugače. Zavarovance smo razvrščali v ustrezne razrede in skozi to zagotavljali za enak profil enako pokojnino. Razlike je povzročala le pokojninska doba. Pokojnine smo povečevali z različnimi odstotki, z odstotki in v enakih zneskih, pa vse to opustili, saj pokojnine niso sledile spremembam pri delitvi, ki teh zakonitosti niso spoštovale. Osebni dohodki so šli svojo pot. Strokovna izobrazba je izgubila svoj pomen pri nagrajevanju. Živo in minulo delo sta postala odločujoča dejavnika pri določanju višine osebnega dohodka. Sprejeta je bila splošna družbena usmeritev, naj bo sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja sestavni del združenega dela v tem pomenu, da bo upokojencu kar najbolj zagotavljal nadaljevanje položaja, kakršnega je imel kot delavec v združenem delu. Novi sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki smo ga začeli uresničevati 1. julija 1983, je takoj tudi usmerjen in bi svojo

funkcijo tudi odigral, če bi ga takoj dosledno in v celoti začeli uresničevati. Na žalost pa se dve ključni določbi zveznega zakona, ki v bistvu zagotavljata uresničitev sprejete družbene usmeritve, še ne izvajata.

Gre za 25. in 30. člen Zakona. Prvi določa, da se osebni dohodki za izračun pokojninske osnove, od katere odmerimo pokojnino, preračunavajo na vrednost zadnjega leta dela, drugi pa, da se pokojnine sproti usklajujejo z gibanji osebnih dohodkov vseh zaposlenih na območju republike. Prve določbe sploh še ne izvajamo. Pričeli naj bi jo postopno s 1. januarjem 1987. Drugo pa smo do lanskega leta uresničevali le deloma, v celoti pa jo bomo začeli letos. Odlaganje oziroma neizvrševanje teh dveh določb ni posledica sprejete odločitve v skupnosti oziroma v republiki, temveč je enotno določeno za vso državo z zveznim zakonom.

Temelji sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja in temeljne pravice (mednje pa sodita tudi odmera pokojnine in njeno usklajevanje) so urejeni enotno za vso državo v zveznem zakonu. Ta zakon v celoti določa, kako in od česa odmerimo pokojnino in v kakšnem najmanjšem možnem odstotku. Navedeni zakon praktično v celoti ureja tudi način usklajevanja pokojnin. Res je veliko zadržev s tega področja urejenih tudi z republiškimi in pokrajinskimi zakoni in samoupravnimi splošnimi akti skupnosti, toda te zadeve le dopolnjujejo enotno zasnovani sistem v skladu s potrebami in opredelitvami posamezne republike in pokrajine.

Tako je bilo tudi v preteklosti, s to razliko, da je bil v zgodnejšem obdobju razvoja naše družbene skupnosti sistem še bolj centraliziran, kot zdaj. Zakaj to navajam? Zavoljo tega, ker si nekateri zelo preprosto predstavljajo, kako je mogoče določene zadeve kar čez noč postaviti na drugačne temelje, ne oziraje se na želje, zahteve in potrebe drugih. Tako preprosto pač to ne gre!

Le tedaj, ko je veljal prejšnji sistem, posebno pa je to vidno v novem, je bilo v razpravah o njegovi učinkovitosti zmeraj slišati tudi opozorila, da bo sistem dajal tisto, kar od njega pričakujemo, če bo pravično, pošteno in v zadovoljstvo vseh deloval tudi delitveni sistem, na katerega se sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja tesno navezuje. Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja ni usmerjen tako, da bi razlike, ki jih dopuščamo v delitvenem sistemu, odpravljali ali celo poravnali v preteklosti zagrešene »krivice«. Tega ne more, saj temelji pravica do pokojnine na delu in osebnem dohodku, ki ga je delavec ustvaril. Sistem v celoti odlikava razmere, kakšne vladajo v delitvenem sistemu. V prehodnem obdobju povzroča tudi nekatere »svoje« dodatne deformacije, te pa bodo odpravljene tedaj, ko ga bomo začeli v celoti uresničevati.

Pokojnina bo tedaj v celoti odsev tistega položaja, ki ga je imel delavec z vsemi razlikami, ki smo jim priče med aktivnim delom.

Če te razlike dopuščamo med delom, potem ni logično, da jih ob takšni družbeni usmeritvi ne dopuščamo tudi tedaj, ko se upokojimo. V nasprotnem primeru pa sistem ni tisto, kar smo se družbeno dogovorili, torej nadaljevanje razmer, ki jih poraja delitev, temveč nekaj zunaj tega, kar je treba šele posebej opredeliti. To pa veljavni sistem ni, in bi ga bilo treba v celoti spremeniti.

Kako se povečujejo osebni dohodki, mi ni treba navajati. Morda le to, da skoraj ni priča, da bi se povečevali v različnih zneskih, tistim z manjšimi osebni dohodki v večjih, tistim večjimi pa v nižjih. To pa lahko pri pokojninah? Pokojnine se obvezno po zakonu ključujejo z gibanji osebnih dohodkov vseh zaposlenih. Tudi upokojenci v globalu do enako usodo kot delavci. Za katere je to boljše (ti prihajajo organizacij, v katerih osebni dohodki naraščajo počasneje), druge manj (če osebni dohodki naraščajo hitreje). Toda te zlike so v času, ko smo aktivni najpogostejše kratkotrajne, pokojnino praviloma nimamo večjega vpliva, ker jemljemo njeno odmero daljše obdobje, tisto, ki je za zavarovance najugodnejše. Težko si je predstavljati, da bi pokojnine različni profili različno usklajevali odvisnosti od povečevanja osebnih dohodkov teh profilov. Razlike med pokojninami bi tedaj zanesljivo še precej več kot so zdaj.

Ne vem, če sem s tem razlago v celoti odgovoril na vprašanja tov. Lauko. Upam, da sem zmožni dokazati, da zajec ne tiči v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, temveč v delitvenem sistemu, je veliko. Popravki nazaj so zmeraj mogoči, če je danost zadovoljivo urejena, zdaj pa na žalost ni tako.

SEMINAR IN DELAVNICA ZA VODJE FILMSKIH KROŽKOV

Združenje filmskovzgojnih delavcev Slovenije in Odbor za film pri ZKOS skupaj z OZKO Radovljica in Osnovno šolo A. T. Linhart pripravljata območni seminar in delavnico za vodje filmskih krožkov v osnovnih in srednjih šolah.

Seminar in delavnica se bosta začela v petek, 14. februarja ob 16. uri v Osnovni šoli A. T. Linhart v Radovljici. Seminar priporoča Zavod SRŠ za šolstvo, Organizacijska enota Kranj.

Pripravljalci seminarja in delavnice želijo spodbuditi k delu filmske krožke, usposobiti mentorje krožkov in mladih filmarjev ter pritegniti učence k praktičnemu delu s filmom in videom v delavnici, ki bodo delovale na šolah. Seminar in delavnice bo vodil prof. Borko Radešček iz Ljubljane.

Vabimo vas, da se prijavite na seminar do 2. februarja na Zvezo kulturnih organizacij Slovenije, Ljubljana, Kidričeva 5. lahko pa tudi osebno ob začetku seminarja na Osnovno šolo A. T. Linhart v Radovljici.

Svet OSNOVNE ŠOLE KARLA DESTOVNIKA-KAJUHA LJUBLJANA, Nussdorferjeva 10 razpisuje prosta dela in naloge

za določen čas s polnim delovnim časom (nadomeščanje delavk s porodniškim dopustom)

— UČITELJA RAZREDNEGA POUKA

— 2 UČITELJEV RAZREDNEGA POUKA za delo v oddelkih daljšanege bivanja

— UČITELJA GLASBENE VZGOJE

Pogoj: učitelj z višjo izobrazbo ustrezne smeri ali študent ustrezne smeri

za nedoločen čas s polnim delovnim časom

— VODJO ŠOLSKE PREHRANE

Pogoj: učitelj gospodinjstva z opravljenim strokovnim izpitom

Zaželena je praksa na podobnem delovnem mestu.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o strokovnosti in navedejo katere naloge so opravljali doslej, v 15 dneh po objavi razpisa. O izbiri bodo obveščeni v 30 dneh po objavi razpisa.

VODSTVA ŠOL, VZGOJNO-VARSTVENIH IN DRUGIH ORGANIZACIJ, VODSTVA OSNOVNIH ORGANIZACIJ SINDIKATA

Veliko je vzgojno-varstvenih organizacij, osnovnih in srednjih šol ter drugih vzgojno-izobraževalnih organizacij, kjer je večina naročena na Prosvetnega delavca. V tem se zrcali skrb odgovornih za obveščeno in nenehno izobraževanje pedagoških delavcev, pa tudi visoka zavest in razgledanost pedagoških kolektivov.

Posnemajmo jih!

Naš list lahko naročite po telefonu:

(061) 315-585

prosvetni delavec

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: predsednik Aleš Golja, Bo-

gdan Čepič, Tea Dominko, Leopold Kežar, Franci Kržan, Marjana Kunej, Vida Nered, Albin Pucln, Alenka Pučko, Marija Skalar, Janez Sušnik, Jože Valentinič, Viktor Žorž

Direktor: Jože Valentinič

Uredniški odbor: Geza Čahuk, Tea Dominko, Jure Gartner, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Barica Marentič-Požarnik, Veljko

Troha, Jože Valentinič, Marija Velikonja, Majda Vujović

Uredništvo: Jože Valentinič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica. Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104

Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Naročnina za leto 1986 znaša 1200 din za posameznike in 2200 din za organizacije. Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri znaša letna naročnina 900 din. Cena posamezne številke je 70 din, pri povečani obsegu pa 100 din. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica.

ISSN 0033-1643 Po mnenju Republiškega komisija za vzgojo in izobraževanje časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu).